

Don't build clock-towers, maybe?

Forståelser av risiko, sikkerhet og problemområder
i et tverrfaglig samarbeid om samfunnssikkerhet og
arkitektur

Sandra Maria Winther Akseth

Masteroppgave ved Institutt for kriminologi og
rettssosiologi

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2015

Don't build clock-towers, maybe?

**Forståelser av risiko, sikkerhet og problemområder i et tverrfaglig samarbeid om
samfunnssikkerhet og arkitektur**

Sandra Maria Winther Akseth

Masteroppgave ved Institutt for Kriminologi og Rettssosiologi

Juridisk fakultet

Universitetet i Oslo

Vår 2015

© Sandra Maria Winther Akseth

2015

Don't build clock-towers, maybe?

Sandra Maria Winther Akseth

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Tittel: *Don't build clock-towers, maybe?* Forståelser av risiko, sikkerhet og problemområder i et tverrfaglig samarbeidsprosjekt om samfunnssikkerhet og arkitektur

Navn: Sandra Maria Winther Akseth

Veileder: Liv Finstad

Levert ved: Institutt for Kriminologi og Rettssosiologi, vår 2015

Høsten 2013 samarbeidet blant andre Politiets Sikkerhetstjeneste (PST), Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM), Kripos og Bergen Arkitektthøgskole (BAS) om et masterkurs i arkitektur. Kurset skulle behandle krysningspunkter mellom arkitektur og samfunnssikkerhet, arkitekturens møte med nye sikkerhetsutfordringer og fokusere på byen som arena for forhandling mellom sikkerhet og frihet. I medieomtalen het det at arkitektstudentene skulle lære å *tenke sikkerhet* allerede ved tegnebrettet. For at studentene skulle kunne *tenke sikkerhet* ville dette innebære en viss felles forståelse av hva det betyr å gjøre nettopp dette. Denne oppgaven er en governmentalityinspirert, diskursanalytisk fundert undersøkelse av forståelser av risiko, sikkerhet og problemområder slik de fremstår i transkriberte lydopptak av forelesninger og diskusjoner mellom PST, NSM, Kripos og studentene i løpet av en seminardag. Sentrale spørsmål til empirien er:

a) Hvordan konstrueres risiko, sikkerhet og problemområder i samarbeidet mellom PST, NSM, Kripos og arkitektstudentene?

I undersøkelsen av dette leses materialet langs følgende dimensjoner:

1) problemdefinisjoner og løsningsrepertoar 2) aktørbilder 3) syn på eierskap og ansvar 4) objekt og bymiljø - sted, skala og forhold til byen 5) hindringer, håp og allierte – ideelle løsninger

b) Hva skjer i møtet mellom politiet og arkitektur som fagfelt når studentene inviteres til å omsette risikotenkning og sikkerhetslogikk i arbeid med å skape bygninger og miljøer?

c) Er det uenighet om hvordan en skal forstå begrepene risiko og sikkerhet? Finnes det en dominant diskurs innenfor samarbeidet? Og i den grad de ulike forståelsene brukes som handlingsbasis: Hvilke sosiale følger vil de kunne få?

Hovedfunn inkluderer et instrumentelt risikobegrep hvor risiko snakkes om som en størrelse man kan minimere, flytte og håndtere gjennom et repertoar av modeller og strategier, og et varepreget, ikke-sosialt sikkerhetsbegrep knyttet til rikets sikkerhet gjennom enkeltobjekter av spesiell betydning. Dette blikket på sikkerhet behandler ikke sosialt liv i byen eller enkeltmenneskers liv som meningsbærende enheter, men synes å operere med en skala fra enkeltobjekt til nasjon. Vare- eller objektpreget kommer hovedsakelig til uttrykk i referanser til sikkerhet som noe som må *selges inn* hos beslutningstakere, men også gjennom eksempler hvor sikkerhet opptrer synekdotisk med situasjonelle forebyggingsgrep og teknologier, deriblant barrierer, overvåkningsutstyr og materialer som motstår eller absorberer trykk. Dette diskuteres i lys av teori om sikkerhet som aktivitet eller praksis i motsetning til sikkerhet som tilstand hos Zedner og Valverde, og det instrumentelle risikobegrepet diskuteres opp mot et refleksivt, sosialkonstruktivistisk perspektiv på risiko hos blant andre Beck.

Situasjonell forebygging fremheves som en mulig løsning på mange ulike problemer, fra tradisjonelt definert gatekriminalitet og ordensproblemer som salg av illegale stoffer, overfallsvoldtekt, innbrudd og organisert vinningskriminalitet, til trusler mot rikets sikkerhet som terrorangrep, sabotasje og spionasje. Det trer frem en skillelinje mellom en diskurs om generell kriminalitetsforebygging og en rikets sikkerhet-diskurs som delvis korresponderer med organisasjonstilhørighet og yrkesbakgrunn, men også blandes flere steder. Situasjonell forebygging knyttes i større grad enn sosial forebygging til *sted*, her byen, og tross denne felles forankringen er det svært ulike byer som trer frem i rikets sikkerhet-diskursen, kriminalitetsforebyggingsdiskursen og urbanismediskursen som tidvis kommer fram i diskusjonene. Dette leses opp mot et byrom som ikke bare består av offentlig, privat og halvoffentlig rom, men også enkeltområder av spesiell nasjonal betydning.

Med en problemdefinisjon følger også et blikk på aktøren og dennes motivasjon og rasjonalitet, hvem som personifiserer trusselen *vi* må beskytte oss mot, og hva dette *vi* trer frem som. Bildene av trusselaktøren fremstår som motsetningsfylte: preget av kost-nytterasjonalt, profesjonell, farlig, med kapasiteten til spesialstyrker, drevet av overbevisning, men også som lettpåvirkelig ungdom, motivert av forsørgeransvar, mot et bakteppe av sosial nød. Disse motsetningene drøftes i lys av politisosiologisk teori opp mot ansvarsområder og problemdefinisjoner hos aktørene.

En annen hovedtendens er de ulike nivåene problemer og løsninger plasseres på: Hos Kripotes økning i organisert vinningskriminalitet i sammenheng med økt mobilitet og

makroøkonomiske endringer i Europa, mens løsninger representeres ved bedriftseiere som ansvarliggjorte voktere for egne objekter og arkitektstudentenes forebyggingskunnskap. I kontrast kontekstueres trusselbildene lite hos PST og NSM – situasjonell forebygging fremheves som viktig nettopp fordi den sikkerhetspolitiske situasjonen kan endre seg raskt. Slik tegnes et bilde av situasjonell forebygging som lokale forsøk på å gjøre stor, diffus risiko styrbar – og på å håndtere følger av komplekse problemstillinger som ikke begrenses av nasjonalstatens grenser.

Kurset forstås selv som et sikkerhetsprosjekt, hvor studentene blir forsøkt skrevet inn i et *vi* som må tenke på sikkerhet, definert i motsetning til å ignorere risiko, og en oppfattet uvitenhet og ‘treghet’ blant beslutningstakere til å ‘formulere sikkerhetsambisjoner’ og bruke penger på sikkerhetsløsninger. Mer eller mindre uttalte appeller til studentene forstås i lys av subjektiveringsbegrepet i governmentalitylitteraturen, likeledes pliktaspektet som aktiveres ved risikokunnskap. Seminaret ses som et privat-offentlig samarbeid om til dels høypolisiere problemstillinger, og sammen med en problematisering av en flertydig sikkerhetsrådgiverrolle diskuteres det hvorvidt PST får en spesiell posisjon innenfor slike samarbeidsprosjekter, i lys av sine brede mandater og definisjonsmakt i trusselvurderinger basert på til dels skjulte kilder og metoder.

Takk!

Å skrive denne oppgaven har vært gøy, utfordrende og frustrerende. Når man skriver sin hittil lengste sammenhengende tekst og sitter kaffeskjelven på lesesalen trenger man: gode venner som minner en på *alt det andre* som også er viktig, et støttende, lattermildt og inkluderende klassemiljø, familie som (for anledningen) interesserer seg for lange, faglige utlegninger, og en erfaren og engasjert veileder som følger opp med humor, oppmuntring og nyttig kritikk i form av konkrete utfordringer. Tusen takk til alle sammen, dere veit hvem dere er, dere har spilt en stor rolle og det ville ikke gått uten!

Oslo, mai 2015.

Sandra Maria W. Akseth

Innholdsfortegnelse

Don't build clock-towers, maybe?	III
Sammendrag.....	V
Takk!	IX
Innholdsfortegnelse	XI
1 Innledning.....	1
1.1. Problemstilling og begrepsavklaring	3
1.1.1. Bemerkninger om oppgavens oppbygning.....	4
1.2. Bakgrunn	4
1.2.1. Åpent og sikkert - kort om planene for nytt regjeringskvartal i Oslo sentrum	5
1.2.2. Kort om PST, NSM, Kripos og BAS	5
1.2.3. Kort om Sikkerhetsloven og Objektsikkerhetsforskriften.....	6
2. Forforståelse og relevant forskningslitteratur	9
2.1.1. Kriminologblikket	11
2.1.2. Mange slags byer – kontroll, marginalisering og tilgang på byrommet i norsk kriminologi.....	12
2.1.3. Kart og terreng - endringer i det polisiære feltet?	13
2.2. Relevant forskningslitteratur	13
2.3. Hvordan konstrueres risiko, sikkerhet og nye trusselbilder i stortingsmeldinger?....	14
2.4. Defensible space og situasjonell forebygging som formende prinsipp – proessorientert case-studie.....	18
3. Teoretiske perspektiver	22
3.1. Risiko- og sikkerhetsbegreper	23
3.1.1. Risiko	23
3.1.2. Fra rehabilitering til risikovurdering?	28
3.2. Politisosiologi	30
3.2.1. PST og Kripos som del av politiet	31
3.2.2. Høypolisiær virksomhet	32
3.2.3. Bevare og beskytte samfunnet, bevare og beskytte staten	32
3.2.4. Genotyp og fenotyp, eller gate og nettverk	33

3.2.5.	Kripos som høypolisiær aktør	34
3.3.	Syn på sikkerhet.....	35
3.3.1.	Åpning av sikkerhetsbegrepet?	35
3.3.2.	Objektiv sikkerhet? Sikkerhet som tilstand eller subjektiv erfaring	37
3.3.3.	Sikkerhet som aktivitet og praksis	37
3.3.4.	En sikkerhetslogikk?	38
3.3.5.	<i>We can only know about security what people do in its name</i>	39
3.4.	Rasjonaliteter og subjektivering	41
3.5.	Til seminarrommet - diskursteori, undervisning og situerte diskurser	42
3.6.	Oppsummering	44
4.	Metode.....	47
4.1.	Undervisning som sosial praksis – hva har jeg tilgang på i materialet?	47
4.1.1.	Mediert kunnskap	47
4.2.	Forskningsetiske problemstillinger og kvalitet.....	48
4.2.1.	Kvalitetskriterier - intern validitet.....	51
4.2.2.	Overførbarhet eller ekstern validitet	51
4.2.3.	Elementer av case-studie	52
4.2.4.	Pålitelighet og transparens	53
4.2.5.	Datainnsamling.....	54
4.2.6.	Hvordan har jeg bearbeidet materialet?	54
5.	Empiri.....	56
5.1.	Førsteinntrykk av samlet materiale.....	56
5.1.1.	Fellestrekk i oppbygning	57
5.1.2.	Terminologi og nøkkelbegreper	57
5.2.	Presentasjoner	58
5.2.1.	NSM1	58
5.2.2.	Problemdefinisjon og løsningsrepertoar hos NSM1	58
5.2.3.	Syn på aktøren	59
5.2.4.	Hvordan trer beslutningstakere frem?	60
5.2.5.	Fremstillinger av eierskap og ansvar.....	61
5.2.6.	Enkeltojekt eller bymiljø – sted, skala og syn på byen	63
5.2.7.	Hindringer, håp og allierte – ideelle løsninger	63
5.2.8.	Sikkerhetsgrep som kostnadsbesparende og <i>common sense</i>	64

5.3.	PST1 – trusselvurderinger og kjerneoppgaver	64
5.3.1.	<i>Mange nordmenn tror at</i>	65
	Fellestrekk ved informasjonsvideoene	65
5.3.2.	Problemdefinisjon og løsningsrepertoar hos PST1	65
5.3.3.	Syn på aktøren	66
5.3.4.	Trusler fra andre stater	67
5.3.5.	Eierskap og ansvar	67
5.3.6.	Hindringer, håp, allierte - ideelle løsninger hos PST1	68
5.4.	PST2	69
5.4.1.	Problemdefinisjon og løsningsrepertoar.....	69
5.4.2.	Lommetyven og terroristen - syn på aktøren	70
5.4.3.	Beslutningstakeren hos PST2.....	72
5.4.4.	<i>I make targets</i>	72
5.4.5.	<i>Don't build clock-towers, maybe?</i> PST2 og blikk på bymiljøet	73
5.4.6.	<i>Getting you guys out there</i> - hindringer, håp og allierte hos PST2	75
5.4.7.	Risikohåndtering hos PST2.....	75
5.4.8.	<i>Just throwing out security measures</i> - gode og dårlige måter å forholde seg til risiko på76	
5.5.	KR1.....	77
5.5.1.	Problemdefinisjon og løsningsrepertoar.....	78
5.5.2.	<i>They go where they find the money</i> - syn på aktøren	78
5.5.3.	Voktere for egen bygning - eierskap og ansvar hos KR1	79
5.5.4.	Objekt eller bymiljø - sted, skala og syn på byen	80
5.5.5.	Hindringer, håp og allierte hos KR1 – ideelle løsninger.....	80
5.5.6.	Offentlig rom hos KR1	81
5.6.	BAS	83
5.6.1.	<i>Finnes det statistikk på dette?</i>	83
5.6.2.	<i>Is there another way to think about this?</i>	84
5.7.	Oppsummering av hovedfunn og innganger til analyse	85
5.7.1.	Noen hovedtendenser i direkte tematiseringer av risiko i empirien.....	86
5.7.2.	Tematiseringer av sikkerhet i empirien.....	87
6.	Analysedel.....	89
6.1.	Risiko- og sikkerhetsbegreper som verktøy	90

6.2.	<i>Vi</i> som må tenke på sikkerhet– ansvarliggjøring og subjektivering	93
6.2.1.	Subjektivering og ansvarliggjøring	93
6.2.2.	<i>A gullible people</i> - konstruksjon av det norske «viet» i møte med nye og gamle risikoer	94
6.2.3.	<i>Vi</i> , i motsetning til de uvitende andre? Unge arkitekter, beslutningstakere og objekteiere	95
6.2.4.	Trusselaktøren	96
6.3.	Objekt eller bymiljø?	99
6.3.1.	Skala, sted, referanseobjekter og forhold til byen	99
6.3.2.	Problemdefinisjoner og skala	104
6.4.	<i>This just proves that putting things in the way works</i>	106
6.4.1.	Den gode barrieren?	109
6.5.	<i>Making sure that it will work that way</i>	110
6.5.1.	Enkle og komplekse scenarier	111
6.6.	<i>To have a really good conversation</i>	112
7.	Avslutning	114
8	Litteraturliste	119
	Vedlegg	123
	 Vedlegg I Kursbeskrivelse og leseliste	123
	Vedlegg II Kvittering NSD.....	

1 Innledning

Høsten 2013 samarbeidet flere aktører, blant dem Politiets Sikkerhetstjeneste (PST), Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM), Kripos og Bergen Arkitekthøgskole (BAS) om et nytt masterkurs i arkitektur. Kurset skulle ifølge kursbeskrivelsen¹ ta for seg krysningspunkter mellom arkitektur og samfunnssikkerhet, arkitekturens møte med nye sikkerhetsutfordringer og asymmetriske former for krigføring, og fokusere spesielt på byen som arena for forhandling mellom sikkerhet og frihet. Hvordan ble det i praksis? I medieomtalen av prosjektet het det at arkitektstudentene skulle lære å *tenke sikkerhet* allerede ved tegnebrettet². For at studentene skulle kunne *tenke sikkerhet* ville det måtte innebære en viss felles forståelse av hva det betyr å gjøre nettopp dette. Denne oppgaven er en governmentalityinspirert, diskursanalytisk fundert undersøkelse av de ulike forståelsene av risiko, sikkerhet og problemområder slik de kommer frem i transkriberte lydopptak av forelesninger og diskusjoner mellom PST, NSM, Kripos og studentene i løpet av en seminardag³.

Det akademiske utgangspunktet for kurset, pensum⁴, favner et vidt spekter av teoretiske tilganger til den senmoderne byen. Disse tar innover seg byen som åsted for nye typer trusler som terrorisme og asymmetrisk krigføring, men ser også byrommet som en arena hvor nye risiko- og trusselbilder konstrueres, på konstruksjonen av nye trusselbilder hvor byen inngår, og på urbanismeorienterte diskurser omkring sikkerhet og demokratiske friheter som tilgang til byrom, borgerrettigheter, retten til forsamling, til protest og retten til å ytre seg.

Snarere enn å legges til eksisterende bygninger og strukturer ble det av PST og NSM formulert et ideal om at fysiske sikkerhetsgrep bli en del av designprosessen fra starten av. Å formulere en intensjon om at studentene skulle *tenke sikkerhet* og forebygging allerede ved tegnebrettet, er iøynefallende på flere måter. Ikke bare på grunn av de dagsaktuelle og åpenbart viktige temaene de skulle ta for seg, men på grunn av møtet mellom to fagfelts tradisjonelt svært ulike måter å se og snakke om bymiljø på, og PSTs og til en viss grad NSMs eventuelle rolle som premissleverandører når de møter et annet fagfelt i samtaler om trusler, risiko og sikkerhet. At politiet går inn i kriminalitetsforebyggingsprosjekter med andre

---

¹ Se vedlegg I kursbeskrivelse og leseliste

² Søndagsrevyen 08.09.2013. I følgende referanser til «medieomtalen» er det denne reportasjen det refereres til.

³ Senere tok noen av aktørene opp samarbeidet for å skrive en publikasjon bygget på kurset, og denne er ventet høsten 2015. Progresjonen kan følges på <www.citysecure.org>

⁴ Se vedlegg I, leseliste

aktører er ikke nytt – men hva skjer når terrorforebygging blir en del av problemstillingen? Hva vil det si å *tenke sikkerhet* i dette tilfellet? Sikkerhet er et åpent og vidt begrep med mange konnotasjoner. Trusselbilder kan endre seg raskt, bygningsstrukturer er relativt faste. Hvordan ville det se ut når studentene i senere prosjekter skulle omsette oppfatninger av sikkerhet til strukturer i betong, tre og stål? Hvordan så PST, NSM og til en viss grad Kripos for seg at dette skulle utspille seg? Og hvordan ville de snakke om det? Spørsmål som disse utgjorde startpunktet for denne oppgaven.

I følge Bergen Arkitekthøgskole er det første gang PST samarbeider med en utdanningsinstitusjon på denne måten. Slik kan vi si at initiativet i hvert fall i sin form representerer noe helt nytt i norsk sammenheng, selv om koblingen mellom arkitektur, sikkerhet og kontroll har dype røtter. At arkitektoniske strukturer blir til i et spenn mellom ulike interesser og hensyn hvor også forestillinger om sikkerhet og opplevde trusler utgjør en stor del, er ikke nytt. (Unstad og Christophersen:1999) Urbaniseringsprosesser har historisk – hvis vi inntar et fugleperspektiv – også blitt formet av måtene en søkte å beskytte seg på, blant annet gjennom bymurer, porter og andre måter å skjerme og kontrollere territorium og adgang. (Coaffee: 2003, Unstad og Christophersen:1999) Det finnes utallige eksempler på arkitektur som både har skullet fungert som beskyttelse mot ytre fare og som tydeliggjøring av indre sosiale grenseopp ganger: ordne, avgrense, avverge, lukke inne og lukke ute. Hvordan blir spenninger som disse forsøkt løst innenfor dagens rammer, i styringen av den senmoderne byen?

Det vil være interessant for oss å tenke over hva som er det potensielt *nye* ved akkurat dette initiativet, for det er ikke gitt at det nye ligger i et økt fokus på fysiske sikkerhetsgrep per se.

Noen stikkord i undersøkelsen av dette er: Presentasjonen av et kvalitativt nytt trusselbilde hvor terrorisme og former for assymmetrisk krigføring får større plass. Disse trusselbildene er i all hovedsak knyttet til byen, til urbane miljøer hvor mange mennesker ferdes, og viktige samfunnsfunksjoner og institusjoner samles. I media ble det også fra PSTs side forsikret om at sikringstiltakene skulle være *diskrete og visuelt tiltalende*, noe som ved første øyekast synes å markere avstand til en type festningsestetikk og søke seg mot åpenhet: Fra bymurer til design av omgivelsene. Når jeg fremhever at et kvalitativt nytt trusselbilde også i norsk sammenheng knyttes til byen, innebærer ikke det at hverken trusselbilder eller terrorismebegreper er nøytrale beskrivelser av fenomener - tvert imot vil jeg undersøke noen av rasjonalitetene som er i spill når aktørene i materialet mitt ser fysiske sikkerhetsgrep som

passende virkemidler i forebygging av både terrorangrep og – som vi senere skal se - et vidt utvalg problemer som strekker seg fra organisert kriminalitet til overfallsvoldtekt og gatesalg av narkotika.

Store deler av politisosiologisk og kriminologisk teori og forskning har tatt for seg problemstillinger som springer ut av det uniformerte politiets arbeidsområder⁵ (Brodeur:2011). Nye trusselbilder, et større samfunnsfokus på sikkerhet og kvalitative endringer i både fokus og roller hos PST og andre aktører som tar for seg problemstillinger knyttet til *rikets sikkerhet* kan sies å gjøre grensene mellom forskjellige polisiære aktører mer porøse. (Flyghed & Hörnqvist (red): 2003) Dette gjør det viktig og interessant å undersøke både grenseoppganger og overlappinger mellom PST, Kripos, resten av politiorganisasjonen og andre sikkerhetsaktører som NSM, og noen av logikkene bak og i tverrfaglige forebyggingsinitiativer som samarbeidet mellom PST, NSM, Kripos og BAS.

Selv om en bred undersøkelse av samspill, ansvarsdeling og grenser mellom PST, andre sikkerhetsaktører og det ordinære politiet ligger langt utenfor denne oppgavens grenser, håper jeg denne oppgaven bidrar til å si noe om meningsskapning i tverrfaglige samarbeidsprosjekter hvor de deltar, og hvordan disse *kan* utspille seg.

1.1. Problemstilling og begrepsavklaring

I forlengelsen av det blir problemstillingen som følger:

a) Hvordan konstrueres risiko, sikkerhet og problemområder i samarbeidet mellom PST, NSM, Kripos og arkitektstudentene?

I undersøkelsen av dette leses materialet langs følgende dimensjoner:

1) problemdefinisjoner og løsningsrepertoar 2) aktørbilder 3) syn på eierskap og ansvar 4) objekt og bymiljø - sted, skala og forhold til byen 5) hindringer, håp og allierte – ideelle løsninger

b) Hva skjer i møtet mellom politiet og arkitektur som fagfelt når studentene inviteres til å omsette risikotenkning og sikkerhetslogikk i arbeid med å skape bygninger og miljøer?

---

⁵ Dette følges grundigere opp i kap. 2 og kap. 3.2.3

c) Er det uenighet om hvordan en skal forstå risiko- og sikkerhetsbegrepene? Finnes det en dominant diskurs innenfor samarbeidet? Og i den grad de ulike forståelsene brukes som handlingsbasis: Hvilke sosiale følger vil de kunne få?

Forebygging, enten denne er sosial eller situasjonell, forstås i denne oppgaven som organisert rundt ulike konstruksjoner av risiko og sikkerhet. Første del av problemstillingen handler om meningsskapning og sikter seg inn mot å beskrive det som skjer i seminarrommet. Andre del av problemstillingen tar opp hva aktørene har med seg *inn* i forelesninger og diskusjoner. Den sikter seg inn mot de institusjonelle rammene for samtale, og situerer dem som diskurser delvis formet av praksis både i de respektive fagfeltene og i klasseromsundervisning. Siste del løfter blikket igjen og spør hvilke sosiale følger de ulike konstruksjonene av risiko, sikkerhet og problemområder kan få om de brukes som handlingsbasis. I forlengelsen av det er like relevant å spørre hva de ulike forståelsene kan tenkes å være sosiale følger *av*.

1.1.1. Bemerkninger om oppgavens oppbygning

For å gjøre lesningen av oppgaven enklest mulig vil jeg først si noe svært generelt om hvordan den er bygget opp. Selv om teksten har et relativt tradisjonelt oppsett med egne empirikapitler, kapitler for teoretiske perspektiver og analysekapitler, vil det finnes tilløp til analyse i alle de nevnte kapitlene. Dette fordi jeg har ønsket å inkludere både perspektiverende teori, teori på mellomnivå og «bruksteori» for å utforske og vise frem flere sider av samtaler og diskusjoner mellom PST, NSM, Kripos og arkitektstudentene. Den beste måten å gjøre dette på har etter mitt syn vært å kort presentere sammenhengen begreper skal brukes i med «kjøtt på beina», selv tidlig i oppgaven. Av samme grunn vil det finnes enkelte sitater fra empirien også i avslutningskapittelet, kap. 7.

1.2. Bakgrunn

Dette kapittelet beskriver noen sider av den aktuelle konteksten for både oppgaven og masterkurset, presenterer kort de ulike aktørene som foreleste på seminardagen, og redegjør kort for noen aspekter ved det legale rammeverket de bringer opp – Sikkerhetsloven⁶ og Objektsikkerhetsforskriften⁷

---

⁶ Lov 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste, heretter *Sikkerhetsloven*

⁷ Forskrift om objektsikkerhet av 22. oktober 2010 nr 1362, heretter *Objektsikkerhetsforskriften*.

Kurset ble altså holdt høsten 2013, to år etter 22. juli 2011 og det største terrorangrepet på norsk jord. Det ble holdt før avgjørelsen om midlertidig bevæpning av politiet, før PSTs skjerpede trusselvurdering sommeren 2014, før ISIL ble fremhevet i norske medier som en trusselaktør. På bakgrunn av det kan vi si at det sprang ut av en noe annerledes definert sikkerhetssituasjon enn den dagsaktuelle, og dette kan det være nyttig å ha med seg i den videre lesningen. Terrorangrepet 22. juli og følgene av det er til stede i masterkurset på flere måter, samtidig som det er en del av begrunnelsen for at det ble avholdt. I den tidligere nevnte medieomtalen av kurset heter det at *bakgrunnen er 22.juli*, kritikk mot PST i 22. juli-rapporten bringes opp hos PST1, og både opptak og rekonstruksjon av bomben i regjeringsskvartalet blir avspilt i seminarrommet, fulgt av diskusjoner og spørsmål til studentene om *hva design kan gjøre med dette*. Denne passasjen behandles i sin helhet i analysekapittel 6.4. fordi den skiller seg fra resten av fremstillingene som en skildring. Hos enkelte aktører omtales angrepet som et paradigmeskifte i norsk sammenheng, samtidig som det fremheves at det norske samfunnet ikke har endret seg fundamentalt som følge av angrepet. Implikasjoner av disse direkte referansene til 22.juli blir diskutert gjennom oppgaven, men der blir de i hovedsak sett for hvilken funksjon og mening de får i samtalen.

1.2.1. Åpent og sikkert - kort om planene for nytt regjeringsskvartal i Oslo sentrum

Da denne avhandlingen ble levert ble planer for det nye regjeringsskvartalet i Oslo sentrum diskutert. Seks arkitekt- og konsulentkontorer presenterte 7. mai 2015 sine forslag til hvordan det nye regjeringsskvartalet kunne utformes. I regjeringens beslutning av 22. mai 2014 av konsept og overordnede føringer heter det at statsministerens kontor og alle departementer unntatt Forsvarsdepartementet på sikt skal integreres i det nye regjeringsskvartalet. Sikkerhetsgrep skal integreres i arbeidet fra starten av, samtidig som det legges vekt på at «(...)bygninger og anlegg skal utformes slik at utforming fremstår som åpent og inviterende for publikum og besøkende.» (*Forslag til planprogram for nytt regjeringsskvartal*: 26.01.2015. s. 12) Balansering av sikkerhet og åpenhet kan leses som en gjennomgående intensjon i de overordnede føringene som ble lagt på det tidspunktet denne oppgaven ble skrevet.

1.2.2. Kort om PST, NSM, Kripos og BAS

Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) er en del av politiet, men skiller seg fra den øvrige organisasjonen på noen punkter. Organisatorisk skiller de seg ut blant annet ved å være direkte underlagt Justisdepartementet. PSTs kjerneoppgaver⁸ inkluderer forebygging og etterforskning av lovbrudd knyttet til terrorvirksomhet, arbeid mot voldelig ekstremisme, ulovlig etterretning (spionasje), spredning av masseødelegglesesvåpen, beskyttelse av myndighetspersoner, trusselvurderinger og sikkerhetsrådgivning. Alle de nevnte oppgavene og problemområdene knyttes opp mot ivaretagelse av *rikets sikkerhet*⁹ og selvstendighet. I konteksten av denne oppgaven er det først og fremst PST i rollene som formidlere av utarbeidede trusselvurderinger og sikkerhetsrådgivere som trer fram, selv om andre ansvarsområder og metoder tematiseres i forelesningene, og slik spiller en direkte rolle både innenfor diskursen og indirekte som en del av det aktørene har med seg inn i klasserommet.

Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM) er et ekspertorgan for informasjons- og objektsikkerhet¹⁰, administrativt underlagt Forsvarsdepartementet, med faglig ansvar opp mot både Justisdepartementet for sivile oppgaver og Forsvarsdepartementet for militære. Blant NSMs oppgaver er sikkerhetsrådgivning for virksomheter og objekteiere, å legge til rette for implementering av Objektsikkerhetsforskriften, og koordinere og ha oversyn med forebyggende sikkerhetstiltak og kontrollere sikkerhetstilstanden.¹¹

Kripos er et særorgan innenfor politiet, og nasjonal enhet for etterforskning og bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet¹². I tillegg inngår Kripos som resten av politiet i samarbeid med eksterne aktører i forebyggingsspørsmål, blant dem Næringslivets Sikkerhetsråd (NSR). Et forpliktende samarbeidsforum for å bekjempe organisert kriminalitet i og mot næringslivet ble formalisert i 2015¹³.

Bergen Arkitektthøgskole (BAS) er en privat arkitektthøgskole profilert som et pedagogisk alternativ til de øvrige arkitektutdanningene.¹⁴

1.2.3. Kort om Sikkerhetsloven og Objektsikkerhetsforskriften

---

⁸ Kilde: www.politi.no/om_politiet/organisasjon/andre_enheter/Tema_661.xhtml Se også www.pst.no/oppgaver/

⁹ Se også: www.regjeringen.no/nb/dep/jd/org/underliggende-etater/politiets-sikkerhetstjeneste/id426318/

¹⁰ www.nsm.stat.no

¹¹ § 8 i *Sikkerhetsloven*.

¹² For mer informasjon om kjerneoppgaver og organisasjon, se www.politi.no/kripos/om_kripos

¹³ www.nsr-org.no/aktuelle-saker/kripos-og-nsr-innngaar-samarbeid-article594-110.html

¹⁴ For mer informasjon, se www.bas.org

Både Sikkerhetsloven og Objektsikkerhetsforskriften omhandler *forebyggende* sikkerhet, og utgjør deler av det legale rammeverket for sikkerhetstiltakene deltakerne snakker om. Sett i en diskursanalytisk ramme blir lovverket også til det vi senere skal kalle *diskursive ressurser*, i den forstand at NSM1 i sin forelesning eksplisitt refererer til og drar veksler på dem. Det gir derfor mening å redegjøre kort for innhold og nedslagsfelt.

Sikkerhetsloven og Objektsikkerhetsforskriften har samme formål og virkeområde¹⁵, hvorav første formål er «(...) effektivt å kunne motvirke trusler mot rikets selvstendighet og sikkerhet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser.» Dette griper som vi skal se inn i deler av problemdefinisjonene som kommer frem i forelesningene. Særlig gjelder dette NSMs oversynsrolle i implementering av Objektsikkerhetsforskriften og betydningen dette får for 1) hva NSM1 vektlegger når han snakker om sikkerhet; 2) hvordan beslutningstakere og objekteiere fremstår i forelesningen; og 3) hvilke roller studentene forventes å kunne spille i framtiden.

Sikkerhetslovens § 3 inneholder også noen juridiske definisjoner på begreper som synes å ha sammenfallende bruk og går igjen i NSM1, PST2 og delvis PST1s presentasjoner. De refereres derfor enkelt under.

- 1) *Forebyggende sikkerhetstjeneste; planlegging, tilrettelegging, gjennomføring og kontroll av forebyggende sikkerhetstiltak som søker å fjerne eller redusere risiko som følge av sikkerhetstruende virksomhet.*
- 2) *Sikkerhetstruende virksomhet; forberedelse til, forsøk på og gjennomføring av spionasje, sabotasje eller terrorhandlinger, samt medvirkning til slik virksomhet.*
- 3) *Spionasje; innsamling av informasjon ved hjelp av fordekte midler i etterretningsmessig hensikt.*
- 4) *Sabotasje; tilsiktet ødeleggelse, lammelse eller driftsstopp av utstyr, materiell, anlegg eller aktivitet, eller tilsiktet uskadeliggjøring av personer, utført av eller for en fremmed stat, organisasjon eller gruppering.*
- 5) *Terrorhandlinger; ulovlig bruk av, eller trussel om bruk av, makt eller vold mot personer eller eiendom, i et forsøk på å legge press på landets myndigheter eller befolkning eller samfunnet for øvrig for å oppnå politiske, religiøse eller ideologiske mål.*

(...)

12) *Skjermingsverdig objekt; eiendom som må beskyttes mot sikkerhetstruende virksomhet av hensyn til rikets eller alliertes sikkerhet eller andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser.*

(...)

---

¹⁵ Se Sikkerhetsloven § 2 og Objektsikkerhetsforskriften § 1-1

14) Objekteier; virksomhet eller person som eier eller på annen måte råder over skjermingsverdig objekt.

15) Funksjon/funksjonalitet; produksjon, forsyning, kommunikasjon eller annen rettmessig bruk eller aktivitet tilknyttet en eiendom.(Footnote: Kilde: Lovdata)

2. Forforståelse og relevant forskningslitteratur

Ved å formulere problemstillingen slik den står i innledningen har jeg allerede tatt utgangspunkt i noen premisser det er verdt å forholde seg til på en grundigere måte. Noen av dem dreier seg om det vi med Bourdieu kan kalle *konstruksjon av forskningsobjektet*, og bevissthet om disse som delvis prekonstruerte objekter. Andre handler om å være åpen om sin egen posisjon som forsker innenfor et fagfelt, hvor en ser og snakker fra. (Prieur & Sestoft: 2006)

Viktigere enn å formulere disse i et eget kapittel er det å beholde dem i bakhodet slik at de får informere skriveprosessen, og å la analysen ta utgangspunkt i hva aktørene faktisk sier, samtidig som en ikke ukritisk overtar problemkategorier og selvforståelser. Dette krever at en veksler mellom nærhet og avstand, empiri og teoretiske perspektiver, og også lar overraskelsene og det som i utgangspunktet ikke passer inn i eget begrepsapparat få forme undersøkelsene. Så - hva var det som tøyde eller ikke passet inn i begrepsapparatet, og hvordan har dette endret tilnærmingen underveis?

Risiko og sikkerhet i hovedproblemstillingen blir gjennom hele teksten behandlet som åpne, flytende begreper i Laclau & Mouffes forstand (Laclau: 1990; Laclau & Mouffe hos Jørgensen & Phillips: 2002, s.28). Opprinnelig var konstruksjoner av terrorismebegrepet i diskusjonene også en del av problemstillingen, men denne ble senere omformulert til *problemområder*. Hvorfor dette valget, når det er nettopp terrorangrep som holdes fram som den største trusselen? *Terrorisme* byr seg som et åpenbart eksempel på en prekonstruert problemkategori som har gått inn i allmenn bruk og har stor praktisk, sosial, politisk og juridisk betydning. Tross gjennomslagskraften og en relativ overtakelse av terrorisme og terroristen som forskningsobjekt finnes det også litteratur som sporer oppkomsten av begrepene og knytter dem an til historisk, politisk og sosialt situerte maktrelasjoner¹⁶. Når jeg bytter ut *terrorisme* med *problemområder* gjøres det med ønske om å inkludere også alt det andre PST, NSM og Kripos holder fram som 'noe vi må gjøre noe med' gjennom design av

---

¹⁶ Se for eksempel Ditrych, Ondrej (2014): *Tracing the Discourses of Terrorism* for en historisk orientert analyse av staters konstruksjon av terrorismebegrepet siden 1930-tallet, eller i Ditrychs egen beskrivelse av boken: «In attempt to forget the successfully reified object (terrorism), it brings to fore the invisible practices of power and knowledge which constitute it (Ditrych: 2014, s.2) ».

Se også Jackson, Richard (2005): *Writing the war on terrorism: Language, politics and counter-terrorism* for en genealogi av terrorismebegrepet som lener seg mer på kritisk diskursanalyse.

miljøet, og for å kunne antyde hvordan terrorisme i akkurat denne sammenhengen defineres i forhold til annen kriminalitet som noe annet og *mer*.

En mulig fallgrube ved å konsentrere seg om nettopp det konstruerte ved problemkategorier er at en risikerer å gjøre det enkelt for seg selv, ved ikke å undersøke de svært virkelige følgene av handlinger som å sprengte et regjeringsbygg eller å skyte deltakere ved debattmøter, som i Oslo og København i 2011 og 2015, og samfunnsforholdene som var til stede da dette skjedde. Samtidig kan andre grunnleggende problem- og persepsjonskategorier som ikke like lett lar seg historisere og dekonstruere overses. Denne oppgaven er skrevet med dette dilemmaet i bakhodet, men også i troen på at kritisk forskning som ønsker å ta sosiale og politiske problemer på alvor uten spørsmålsløst å overta problemkategorier som – med eller uten intensjon - legitimerer uønsket utvikling eller tilslører andre sammenhenger ikke blir dårligere av prosjekter som undersøker diskurser og meningsproduksjon. Snarere tvert imot.

Så. Hva forventet jeg å finne? Hva snakker aktørene faktisk om, og hvordan? Hva får mest plass, og hva forbigås?

En av underproblemstillingene lyder: *Hva skjer i møtet mellom politiet og arkitektur som fagfelt?* Her kunne også rollen *sikkerhetsrådgiver* inkluderes. Dette innebærer at jeg hadde en viss formening om hvordan fagidentitetene *arkitekt* og *politi* eller *sikkerhetsrådgiver* skulle være definerende for hvilke holdninger, faglige briller, hvilken makt, hvilke språk og diskursive ressurser de tok med seg inn i seminarrommet. Denne forventningen ble forsterket da jeg leste kursbeskrivelse og leseliste for kurset,¹⁷ som inneholder varierte og kritiske perspektiver på byen som sosialt og politisk rom, og arkitekturens rolle i forhandlingen av dette. Etterhvert som arbeidet med materialet gikk framover ble det stadig tydeligere at samarbeidet ikke kunne ses på som et enkelt «møte mellom fagfelt» eller en åpen utveksling av ideer hvor den ene siden var mer eller mindre dominerende, og hvor en kanskje ville få se forskjeller mellom synspunkter uttrykt verbalt og direkte gjennom uenighet. Bildet skulle vise seg å være langt mer rotete, motsetningsfylt og interessant enn som så.

Bildene av hva truslene er, hva risiko og sikkerhet i denne sammenhengen defineres som, og hvordan fysiske sikkerhetsgrep ble omtalt – og også tatt for gitt - som en god respons på oppfattede problemer fremsto altså som både motsetningsfylte og fragmenterte.

---

¹⁷ Se vedlegg I, kursbeskrivelse og leseliste

2.1.1. Kriminologblikket

Som kriminologstudent er jeg også utstyrt med fagbriller, og går inn i feltet med en viss formening om hva polisiært arbeid er, og hvem som gjør det. For å gjøre noen deler av den faglige for forståelsen tydelige for leseren vil jeg allerede her ta inn et klargjørende begrepspar: Høy- og lavpolisiær virksomhet¹⁸.

Jean-Paul Brodeurs begreper *high and low policing* går på tvers av institusjoner og defineres ut fra tilstedeværelsen av visse (operasjonelle) elementer. (Brodeur: 2011) Disse vil jeg presentere kort under, før jeg velger ut de som synes å ha mest relevans for problemstillingen og blir tatt opp igjen i teori- og analysekapitlene. Det er altså ikke slik at PST og til dels Kripos kun i kraft av sine organisasjoner gjør høypolisiært arbeid, mens ordinært, uniformert politi eller etterforskere ikke gjør det. Brodeur finner at høypolisiært arbeid ikke bare gjøres av offentlig politi eller etterretningsorganer, men også innen *private policing*, av private polisiære aktører. Når en slik innlemming av private ved første øyekast synes å være mindre relevant i norsk enn i anglo-amerikansk eller kanadisk kontekst, kan dette selvsagt delvis skyldes reelle forskjeller mellom land på dette området, men også antakelser om hva en polisiær aktør er og gjør, hva som er forskjellen mellom polisiære aktører og sikkerhetsaktører, og hva de mange ulike organisasjonene som har tilsyns- eller forebyggingsoppgaver skal regnes som. Og det er her begrepenes relevans for forståelsen kommer inn - store deler av feltet for politisosiologi og -teori har behandlet det som kan kalles *low policing*, med uniformert politi som det mest synlige eksempelet. Dette kan forstås som en del av den faglige forståelsen og det faglige «synsfeltet». I en sammenheng hvor politiet i det minste i dagligtale nærmest kan sies å refereres til metonymisk, ut fra en av sine deler, gir begrepene *high and low policing* gode muligheter til å differensiere. Så, hvilke elementer kjennetegner ifølge Brodeur høypolisiært arbeid? I sammendrag:

These elements are 1) the protection of the political regime; 2) the state defined as victim; 3) the retention of information until it can be used with maximum efficiency; 4) the utilization of known criminals; 5) the use of informants; 6) secrecy; 7) deceit; 8) the conflation of executive, judicial, and legislative powers; and 9) extralegality. (Brodeur: 2011, upaginert sammendrag. Mine nummereringer.)

---

¹⁸ Heretter høy- og lavpolisiær aktør og høy- og lavpolisiært arbeid/virksomhet, min oversettelse. Merk at Larsson, Oppen Ingebrigtsen Gundhus og Granèr (2014) oversetter begrepsparet som henholdsvis *høy og lav politiinnsats*.

Mine egne faglige begreper om polisiære aktører utenfor det ordinære politiet var absolutt en del av forforståelsen, men dreide seg som mye kriminologisk forskning og teori på dette om forskjeller, relasjoner og overlappinger i normgrunnlag, kontrollstrategier og handlingsrom mellom offentlige og private aktører nærmere gateplanet, og ikke i den høypolisiære delen av spekteret hvor PST og til en viss grad Kripos kan sies å operere. Blandingen av diskurser hos aktører med militær-, etterretnings- sikkerhetsrådgivnings- og offentlig politibakgrunn i organisasjonene var i så måte noe overraskende for min del, og dette blir senere en del av analysen fordi det stakk seg ut som et funn. Overraskelsesmomentet kan dels spores tilbake til at kriminologi som fagfelt i mindre grad har behandlet høypolisiære problemstillinger enn problemstillinger som springer ut av tradisjonell kriminalitetskontroll, det offentlige politiets sivile preg og offentlige politiorganisasjoners arbeids tradisjonelle forankring i strafferetten.

2.1.2. Mange slags byer – kontroll, marginalisering og tilgang på byrommet i norsk kriminologi

Det finnes en relativt stor norsk forskningslitteratur om kriminalitet, kontroll og marginalisering i rammen av byen. Prosjekter fokusert på disse aspektene av sosialt liv i byen har en sterk tradisjon innenfor norsk kriminologi, og spesielt studier av gatekriminalitet og sosial ulikhet, kontrollstrategier på gateplan, og likheter og forskjeller i kontrollstrategier hos politi og private sikkerhetsaktører i private og halvoffentlig rom, med følgene dette har for ulike gruppers tilgang til byrommet. Selv om perspektivene ikke brukes aktivt i denne oppgaven kan de være med å tydeliggjøre hva kriminologblikket kan bidra med når det ser på prosjekter hvor forebygging og kriminalitetskontroll både finner sted i og former bymiljøer. Felles for den norske forskningslitteraturen med byen som ramme er at den i stor grad har forholdt seg til lavpolisiære problemstillinger. Kriminologblikket ser kanskje tydelig ulikheter i tilgangen på byrommet, fordeling av rettigheter, begrensninger og tyngsler, og byen som gjennomtråket av sosiale grenseoppganger. Dette blikket kan sies å være formet av en rik tradisjon for forskning på kontroll- og marginaliseringsprosesser og innen- og utenforskap, og gjennom et visst fokus på ordenspolitiets arbeidsarena og ansvarsområde. Særlig gjennom forskning på marginaliserte gruppers erfaringer av og bruk av byrommet (Nafstad:2013), overvåkning som kontrollstrategi og offentlig og privat politiaer virksomhet i byrommet (Mork Lomell:2007, 2012), krysningspunkter mellom marginalisering, integrering, kriminalitetskontroll og immigrasjonskontroll i byen (Pedersen og Sandberg: 2006; Kuvoame: 2012), og politi med gatene som arbeidsplass (Finstad:2000) er det en annerledes by som trer

fram enn den vi senere skal få et glimt av i urbanismeidealet om byrommet som et rom for feiring, frihet og komplekst sosialt liv i kap.6.5. og 6.5.1. i denne oppgaven. Det er også en annen by enn den samling av potensielle mål som senere trer fram i kap.5.4.5, og kontrastene mellom disse blir diskutert på et senere punkt i oppgaven. Foreløpig nevnes dette som en poengtering av at prinsippet om aktørers perspektiv og forhold til skala som formende for hvilke aspekter av byen som blir synlige, og hvilke som havner i bakgrunnen, naturligvis også gjelder for fagbriller. Det er min oppfatning at kriminologblikket bidrar til en større perspektivrikdom i studier av sikkerhetsprosjekter også gjennom denne maktkritiske tradisjonen.

2.1.3. Kart og terreng - endringer i det polisiære feltet?

Det er mulig at det finnes en kvalitativ endring i PSTs og etterretningsaktørers fokusfelt mot ikke-statlige trusler innenfor landets grenser som gjør at fellestrekk og grenseoppganger mellom disse og resten av politiorganisasjonen bør undersøkes på nytt. I tillegg kommer privat-offentlige samarbeid som masterkurset, om forebygging av terrorisme, spionasje og sabotasje, det vi kan kalle *trusler mot rikets sikkerhet* og andre høypolisiære problemstillinger. Sammen med den øvrige politiorganisasjonens økte fokus på tidlig inn gripen, forebygging og pre-aktivt, kunnskapsbasert politiarbeid, synes det polisiære feltet som beskrevet hos flere forskere og teoretikere å være utvidet og blandet både oppover og nedover (Hörnqvist:2003). Det er imidlertid utvidelse i en tredje retning som peker seg ut i denne oppgaven – utover. At avhandlingen i det hele tatt blir skrevet kan sies å springe ut av en reaksjon på det som ved første øyekast så ut som arkitektstudentenes innlemming i politiets forebyggingsarbeid, noe som på et mer grunnleggende plan kan skyldes et syn på politiet som hovedforebygger. (Bjørge: 2015) *Sikkerhetsråd giverrollen* pekte seg i konteksten av dette prosjektet også ut som vanskelig å definere ut fra normgrunnlaget jeg forventet representanter fra politiorganene skulle ha i sitt forebyggingsarbeid. Denne siden ved forforståelsen kan bunne i flere forhold. Det allerede nevnte fokuset i kriminologifaget på lavpolisiære problemstillinger er et av dem, men Bourdieu presenterer et noe annet perspektiv på hvordan aktører som politiet kan bli sett som konstante eller primære: vellykket profesjonsbygging og symbolsk eierskap til et felt eller domene. (Bourdieu:2005)

2.2. Relevant forskningslitteratur

Av nyere forskning som berører forskjellige deler av problemstillingen har jeg tatt inn noen funn fra en norsk masteravhandling og en grundig case-studie. Den første beskriver risiko, sikkerhets- og terrorismeforståelser fra norske myndigheters perspektiv, den andre følger prosesser frem til implementerte tiltak med blikk for forhandlinger og maktforhold mellom institusjoner og aktører. Slik vil jeg si at de to perspektivene komplementerer hverandre.

Stine Bergersens masteroppgave i kriminologi fra 2012 bidrar med diskursanalytiske perspektiver på risiko, sikkerhet og terrorisme slik de kom til uttrykk i fire stortingsmeldinger mellom 2001 og 2008. Jon Coaffees bidrag springer ut av et annet fagfelt: byplanleggings- og urbanismestudier. Boken *Terrorism, Risk and the City* ble skrevet på bakgrunn av Coaffees doktorgradsavhandling ved *Centre for Urban and Regional Studies* ved universitetet i Birmingham og gitt ut i 2003. Som prosessorientert case-studie skiller den seg ut fra den foregående ved blant annet å ta for seg prosesser frem til ferdige sikkerhetstiltak gjennom en tiårsperiode i området *The City* i London.

2.3. Hvordan konstrueres risiko, sikkerhet og nye trusselbilder i stortingsmeldinger?

Stine Bergersens masteravhandling i kriminologi diskuterer utviklinger i norske myndigheters vurdering og omtale av terrortrusselen mellom 2001 og 2008, slik de kommer til uttrykk i fire stortingsmeldinger¹⁹. En slik utforskning av utviklinger i politikken på et mer overordnet plan, og over en lengre tidsperiode, kan være nyttig for å perspektivere avgrensede sikkerhetsprosjekter.

Stortingsmeldingene ble lest i lys av begreper om risiko, sikkerhet og nye trusselbilder. I tillegg stiller den spørsmålet om hvorvidt terrorisme ses på som en helt særegen trussel, og hva dette i så fall innebærer for norsk terrorbekjempelse. Noen hovedtendenser og funn hos Bergersen refereres under, sammen med mulig betydning for min egen oppgave:

Eksternalisering av trusler

---

¹⁹ Se: St.meld. nr. 17 (2001-2002) *Samfunnssikkerhet - Veien til et mindre sårbart samfunn*, St.meld. nr. 39 (2003-2004) *Samfunnssikkerhet og sivil-militært samarbeid*, St.meld. nr. 42 (2004-2005) *Politiets rolle og oppgaver*, og St.meld. nr. 22 (2007-2008) *Samfunnssikkerhet - Samvirke og samordning*.

Før 11. september kom det i stortingsmeldingene i liten grad frem hvem som skulle representere en terrortrussel mot Norge, og hvor en slik trussel skulle komme fra. Muligheten for å bli utsatt for terror ble også omtalt som mer *potensiell* enn aktuell. Bergersen fant imidlertid tydelig at perspektivet hos norske myndigheter endret seg etter angrepet mot New York. To av skiftene besto i at truslene fikk et mer internasjonalt preg, og at det ble tydeligere hvor den aktualiserte trusselen skulle komme fra. (Bergersen:2012 ss. 101-102)

På hvilke måter fremsto trusselen som noe som ville komme utenfra, og hvilke grunner nevnes til dette? Angrepet på USA ble definert som et angrep på alle NATO-landene, på bakgrunn av Atlanterhavspakten artikkel 5. (St.meld. nr. 17 2001-2002: 17, hos Bergersen:2012 s. 102). Dette innebar at angrepene på tvillingtårnene ble definert som angrep på internasjonal sikkerhet og fred, og i forlengelsen av dette ble det tydelig at forhold langt utenfor landegrensene fikk stor betydning for sikkerhetssituasjonen i Norge ved at landet ble sett som et legitimt mål. En annen måte vi kan si at trusselen ble eksterernalisert på er gjennom bildet av en militant islamsk trusselaktør og organisasjoner med base langt utenfor Norges landegrenser. I de neste to Stortingsmeldingene kan forståelsen av norsk trusselbilde etter 11.september summeres opp som preget av:

a) påvirket av vårt militære engasjement i konflikter verden over; b) trusselen fra «subnasjonale grupper i den muslimske verden» og «en utvikling av internasjonale nettverk blant militante islamister»; c) vår rolle som energileverandør, samt etablering av norsk petroleumsvirksomhet i konfliktområder. (St.meld. nr. 42 2004-2005: 20-21, hos Bergersen:2012)

Alle de overnevnte aspektene synes på en eller annen måte å kobles til Norges aktiviteter i utlandet, samtidig som militante islamister trer fram som tydelige trusselaktører. Parallellt med en eksternalisering av terrortrusselen fant Bergersen at i den grad den ble omtalt innenfor en nasjonal, innenlands kontekst, var det et sårbarhetsperspektiv som dominerte:

I den grad trusler omtales i nasjonal kontekst etter 2001 finner jeg at det så godt som utelukkende handler om å omtale hva myndighetene anser som våre mest sårbare samfunnselementer. Dette innebærer for eksempel sikring av havneområder, sentral infrastruktur, kraftforsyning osv. Av dette kan vi slutte at myndighetenes innstilling til terrortrusselen mot Norge etter 11.september 2001, i stor grad baserer seg på internasjonale forhold. (Bergersen:2012, s.105)

Fra tradisjonell strafferettsmodell til særlovgivning og forebygging

Bergersen finner altså at angrepet i New York 11. september 2001, og til dels i Madrid 2004 og London 2005, fikk stor betydning for flere sider ved norsk terrorbekjempelse. Før 2001 foregikk denne innenfor den tradisjonelle strafferettsmodellen, mens terror etter 2001 ble

behandlet som en egen kategori av kriminalitet med sitt eget straffebud i § 147. Vi fikk altså særlovgivning for terrorisme²⁰. (Bergersen:2012) Hun finner også i sitt materiale at deler av myndighetenes holdning til innføring av denne særlovgivningen kunne tolkes symbolpolitisk, og som uttrykk for en solidaritetslogikk.

Dersom vi forstår symbolpolitikk som det å uttrykke noe politisk gjennom handling, kan vi si at det å innføre særlovgivning rett i etterkant av terrorangrepene mot USA, også kan tolkes som et symbolsk uttrykk for vår holdning til terrorisme, som del av det globale fellesskap av demokratiske stater. I mitt datamateriale finner vi hentydninger til at myndighetene uttrykker en symbolpolitisk holdning til innføringen av særlovgivning, all den tid formuleringer som dette forekommer:

‘Dersom Norge blir oppfattet som et land med mindre kontroll og sikkerhetstiltak enn andre land, vil Norge kunne virke tiltrekkende på terrorister eller personer med tilknytning til terrormiljøet fordi de tror det er lettere å skjule seg her’ (St.meld. nr. 42 2004-2005: 21 sitert hos Bergersen: 2012 s. 73).

Dette siste utdraget vil jeg gjerne foreslå at også – i det minste isolert sett – kan leses som en allmenpreventivt fundert markering i lys av bekymring for risiko- eller trusselforskyvning, i tillegg til som uttrykk for en solidaritetslogikk og en innskrivning i et vi av demokratiske stater.

Internasjonale forpliktelser og solidaritetslogikk

«Etter 2001 skjer brorparten av arbeidet med å sikre Norge mot terror som følge av internasjonale forpliktelser.» (Bergersen:2012, s. 106)

Et internasjonalisert trusselbilde både som følge av solidaritets- og allianselogikk og Norges aktiviteter utenlands koblet med et innenlands fokus på sårbare mål er ifølge Bergersen altså en klar tendens i utviklingen mellom 2001 og 2008. Foreløpig setter jeg disse funnene løselig i sammenheng med spørsmålet om hvor - på hvilke nivåer - aktørene i mitt eget materiale plasserer sine problemdefinisjoner og løsninger. Det kan også intuitivt tenkes at (politisk) handlingsrom virker inn på valg av strategier og perspektiver, og at situasjonelle, lokale tiltak og et innenlands sårbarhetsperspektiv sammen med en eksternalisering av trusler og føringer fra internasjonale forpliktelser er et uttrykk for håndtering av endringer i dette handlingsrommet.

Terrorisme som særegen trussel?

---

²⁰ Se Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr.10 § 147 a

I sitt materiale finner altså Bergersen «(...) en kronologisk redefinering av terror, som går fra å være en indre til å bli en ytre trussel» (Bergersen:2012, s. 116) Innføringen av særlovgivning leder også tanken hen på at terror blir oppfattet som en helt egen kategori av trusler. I en undersøkelse av hvorvidt og hvordan dette forstås i stortingsmeldingene sammenlikner hun trusselen fra terrorisme både med Becks to andre hovedtyper risiko i verdensrisikosamfunnet: miljø- og finansielle trusler, og med behandlingen av organisert kriminalitet i selve meldingene.

Eksternaliseringen av trusselbildene er med på å stadfeste terror som en trussel som ikke kjenner noen grenser» og at «(...) terrortrusselens grenseløshet fordrer internasjonalt samarbeid, og medfører vanskelige ansvarsforhold.(Bergersen:2012 s. 116)

De vanskelige ansvarsforholdene er noe som tas opp på flere måter i forbindelse med fysiske sikkerhetsgrep i mitt eget materiale, og på en bredere måte i kap.7.

Endringer i operativt politiarbeid

Hvilke implikasjoner fikk disse endringene i forståelsen av terrortrusselen for politiets praksis?

Det fremstår som at den viktigste utviklingen i politiets arbeid med terrorbekjempelse etter 11. september er en dreining fra en reaktiv til en proaktiv strategi. Proaktivitet er blitt den fremste dyd, og for eksempel endringen i straffeloven fra februar 2008 (slik den omtales i St.meld. nr. 22 2007-2008: 33-34)⁸⁴, med et eget kapittel om terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger, illustrerer i seg selv en proaktiv dreining i terrorbekjempelsesarbeidet.(Bergersen:2012, s.136)

Bergersens funn er at politiets arbeid med også terrorbekjempelse har tatt en markant proaktiv vending, og at dette også er forankret i endringen i Straffeloven. Den proaktive strategien hun finner i arbeidet med høypolisiære problemstillinger som terror, resonnerer med en bredere proaktiv vending i politiarbeid også på andre områder. (O'Malley: 2010, Zedner: 2004)

I følge regjeringen skyldes de nye tiltakene ikke at trusselbildet i Norge har endret seg, men at man ønsker å oppfylle de internasjonale forpliktelsene fra Europarådets konvensjon om forebygging av terrorisme (Hammerlin 2009: 55 sitert hos Bergersen:2012), og dette innebærer i stor grad forebyggende arbeid. (Bergersen:2012, s. 136)

Det er interessant at det framholdes at den proaktive vendingen i tiltakene mot terror ikke hang sammen med et endret norsk trusselbilde, men ønsker om å oppfylle internasjonale forpliktelser. Sammen med Bergersens lesning av begrunnelsen for et eget straffebud for terrorisme som solidaritetslogikk peker dette på hvor mange *andre* hensyn som tas og føringer som ligger på både lav- og høypolisiært arbeid enn mål om kriminalitetsbekjempelse. I

kontekst av denne oppgaven kan dette belyse noen sider ved *nivåforskjellene* mellom aktørenes problemdefinisjoner og løsningsrepertoar. Hva prøver de å gjøre noe med? Hvor befinner det seg? Og hvilke tilgjengelige områder handler de på for å lykkes med dette?

2.4. Defensible space og situasjonell forebygging som formende prinsipp – prosessorientert case-studie

Coaffees grundige case-studie beskriver prosesser rundt *The City* i London²¹ på nittitallet. Den går inn i mange sider av spesifikke, lokale prosesser hvor man forsøkte å avverge terrorangrep ved hjelp av design av bymiljøet. Med Coaffees egne ord behandler boken blant annet:

« (...) *the mechanisms and processes by which such attempts to design out terrorism were instigated in London. In particular, it examines how the perceived risk of terrorist attacks led to changes in the physical form and institutional infrastructure of the City of London between 1992 and 2003 during which the City was a prime terrorist target*». (Coaffee:2003, upaginert forord)

Det mest slående av tiltakene som ble implementert i *City of London* på nittitallet bygde ifølge Coaffee på en modifisert versjon av prinsippene bak den såkalte *Ring of steel*, høye stålkonstruksjoner som begrenset adgangen til indre sentrum i Belfast og Londonderry på syttitallet i perioder med angrep fra daværende Provisoriske IRA (PIRA). (Coaffee: 2003 s. 20)

Coaffee legger også vekt på å undersøke samspillet mellom de mange ulike interessentene og beslutningstakerne som påvirket prosessene i *The City*, og det er nettopp i dette mye av studiens relevans for denne oppgaven ligger – den tydeliggjør hvordan styring og problemløsning i praksis sjelden hviler på en logikk, myndighet eller interesse alene. En linse han ser kvaliteter ved disse samarbeidene gjennom er begrepet *institutional thickness*. (Amin & Thrift 1994 hos Coaffee: 2003)

Institutional thickness relates to the quality and permanence of locally derived stakeholder networks which build a framework through which shared problems and concerns can be addressed. (Coaffee:2003 s. 36)

---

²¹ *City of London*, eller bare *The City*, er i tillegg til å være et viktig handels- og finansdistrikt definert som en egen by i byen, med *The City Corporation* som lokalt styringsorgan. *The City* har - interessant nok - også en egen politistyrke.

Nøkkelaktører forsøkte ifølge Coaffee å bygge fora, handlingsrom og nettverk gjennom å identifisere og skape «communities of interest».

Felles bekymring? Interessefellesskap og dominante sikkerhetsdiskurser

Det er spesielt verdt å trekke ut hvordan Coaffee beskriver konstruksjonen av en pro-sikkerhets-diskurs med *Corporation of London*, politiet og forsikringsindustrien som nøkkelaktører. Dette resonnerer med senere begreper om subjektivering, ansvarliggjøring som brukes i denne oppgaven for å undersøke hvilke vi som forsøkes skapt og trer fram i masterkurset. Sammen med konstruksjonen av pro-sikkerhets-diskursen fant Coaffee en marginalisering av «utsidediskurser» hovedsakelig båret fram av borgerrettighetsorganisasjoner og nabolagsorganisasjoner.

As a result of the continual threat from terrorism in the early 1990s a pro-security discourse dominated the city's anti-terrorist strategy. Such a strategy was developed, in large part, by a partnership involving the Corporation of London, the main businesses within the City – the so-called 'City Fathers' such as the Bank of England, the Stock Exchange and the Lloyds – the insurance industry and the police. The 'collective concern' of these institutions was to maintain the reputation of the City within the global economy at all costs. (Coaffee: 2003 s.164)

På tross av fremhevingen av felles interesser fremholder studien hvordan det ikke kunne sies å finnes noe homogent interessefellesskap innenfor pro-sikkerhetsdiskursen, men motsetninger og konstante forhandlinger mellom aktørene. I en modell av hvordan *Corporation of London*, politistyrken og forsikringsindustrien så på sikkerhetsstrategiene er det for denne oppgaven spesielt interessant at de hadde ulike blikk på terrorisetrusselen og dens styringsområde: For *The Corporation* var det sentrale omdømme, tillit og posisjon i globale markeder, for politistyrken var *The City* et mål man først og fremst skulle forsvare territorielt, og for forsikringsindustrien en sone med risiko man måtte spre for å forebygge økonomisk tap og nedgang i investeringsvillighet.

I dette lå det en potensiell konflikt mellom politiet og de andre aktørene. *The Corporation* var ikke interesserte i svært synlige påminnelser om områdets utsatthet, mens politiet oppfattet miljøet først og fremst som et mål:

The police, by contrast, viewed the City as a target it had to defend, and adopted a strategy based on the territorial control to achieve this goal by constructing a highly visible deterrent to prospective terrorist threats. (Coaffee: 2003 s.171)

Et særtrekk som er verdt å nevne når det gjelder situasjonen i London er at trusselen fra PIRA var lokal, kjent, politisk og sosialt situert. Organisasjonen tok del i forhandlinger, de

kommuniserte direkte med myndighetene og kan slik sies å ha innehatt en viss legitimitet. Dette står i kontrast til en diffus, allstedsnærværende og eksternalisert terrortrussel, og kan også ses i lys av skillet mellom «tradisjonell» terrorisme forstått som politisk vold, og synet på såkalt *nyterrorisme* som mindre håndgripelig, deterritorialisert og irrasjonell. (Hammerlin:2009 hos Bergersen:2012 s.74.)

Sikrede øyer – oppskalering innenfor *ring of steel* og problemet med risikoforskyvning

I tillegg til områdebaserte strategier som *ring of steel* samarbeidet politiet og private sikkerhetsaktører etter et bombeangrep i Bishopsgate i *The City* i 1993²² om et ekstra lag sikkerhetsgrep rundt individuelle bygninger. (Coaffee:2003 s.107) Det nevnes tre grunner til dette: Noen, som enkelte franske banker og tyrkiske forretningsaktører, oppfattet at de var i risikosonen for angrep fra flere enn PIRA, i hovedsak algirske og kurdiske organisasjoner. Andre befant seg nært etablerte sårbare og sikrede mål som *Bank of England*, Lloydsbygningen eller børsen, i utkanten av en sikkerhetssone hvor de oppfattet seg som utsatte for risikoforskyvning. En tredje grunn berodde på at forsikringsselskaper tilbød lavere forsikringspremier dersom de implementerte sikkerhetsgrep. Disse grepene dreide seg i stor grad om å skape avstand til området rundt gjennom eksklusjonssoner, parkeringsrestriksjoner og trafikksperringer, inngangskontroll, sikkerhetsvakter og overvåkningsteknologi. I denne prosessen samarbeidet lokalt politi, lokale myndigheter og sikkerhets- og forsikringsaktører om å gi råd til forretningseierne.

Normgrunnlagene, møterommene og de ferdige sikkerhetsgrepene

I siste del av problemstillingen i denne oppgaven spørres det om hvilke sosiale følger de ulike sikkerhetsgrepene kan tenkes å få. Men, kan vi si at *forståelser* får sosiale følger?

At aktørene bak sikkerhetsinitiativene i *The City* hadde ulike blikk og prioriteringer synes klart, men hvordan kan vi forstå forholdet mellom forståelser og det som til slutt skjer på gateplan? Studien bidrar til å tydeliggjøre hvordan det ikke er noen direkteforbindelse mellom oppfattet risiko, forståelser av sikkerhet og konkrete tiltak – politiske, praktiske og økonomiske hensyn forhandles og veies av ulike aktører og er gjenstand for både konflikt og

---

²² Se for eksempel <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/24/newsid_2523000/2523345.stm>

samarbeid, veien gjennom ulike institusjoner, beslutningstakere, nøkkelaktører og interessenter kan være lang.

Selv om denne masteroppgaven i kraft av sitt materiale først og fremst fokuserer på meningsproduksjon og ikke følger prosesser frem til iverksatte tiltak, kan en studie som Coaffees antyde mulige svar på spørsmålet om *hvilke mulige sosiale følger ulike risiko- og sikkerhetsforståelser får*, og hva som skal til for at de skal fungere som handlingsbasis. Ved å undersøke relasjoner mellom de mange forskjellige aktørene med interesser i prosessene fungerer Coaffees studie selv skjerpene mot forsøk på å etablere et for enkelt forhold mellom spesifikke sikkerhetslogikker og sikkerhetsgrep slik miljøer formes i praksis. I ytterste konsekvens peker den mot bredere problemstillinger om forholdet mellom rasjonaliteter, policy og praksis, som denne oppgaven også berører. Enkelt sagt: I den grad en bestemt risiko- og sikkerhetsforståelse fungerer som handlingsbasis for tiltak på gateplan vil den inngå i komplekse påvirkningsforhold, og Coaffees studie viser hvordan dette *kan* foregå.

3. Teoretiske perspektiver

Den overordnede teoretiske tilnærmingen i denne oppgaven bygger på noen sosialkonstruktivistiske grunnprinsipper. Et av disse er at språket vi bruker er med på å forme og skape virkeligheten slik den oppfattes og handles på. Jeg nærmer meg nøkkelbegrepene i problemstillingen: risiko og sikkerhet, med den oppfatning at de er sosialt konstruerte og åpne, flytende begreper det er strid om å fylle med mening, til tross for at en aldri vil kunne holde meningen fast. (Laclau:1990, Jørgensen & Phillips:2002 ss. 26-30) Det er strid om å fylle dem med mening nettopp fordi ulike definisjoner av dem kan utløse eller legitimere svært virkelige politiske, juridiske, fysiske, materielle og sosiale konsekvenser.

Om den hviler på noen grunnprinsipper er oppgaven er likevel ikke *teoritro*, i den forstand at jeg ikke spesifikt har ønsket å harmonere alle retningene som tas inn eller føre dem tilbake til ett eneste overordnet perspektiv. De mange ulike teoretiske perspektivene reflekterer et ønske om å utforske flere aspekter av et samarbeid med mange implikasjoner og sider. Noen av dem, som *defensible space* og teoretisering av situasjonell forebygging, brukes aktivt av aktørene i materialet, men behandles som diskursive ressurser og ses som deler av rasjonaliteter mer enn de nevnes i teorikapitlene. Andre, som moderne sikkerhetsteori, blir berørt både fordi sikkerhetsbegreper har direkte relevans for problemstillingen, og fordi den tradisjonelt har et nedslagsfelt hos flere av faggruppene i empirien.

Ulike teoretiske perspektiver hjelper altså til å belyse ulike deler og nivåer av problemstillingen. Selv om det har vært utfordrende å kombinere noen typer teori, som risikosamfunnsperspektivet med en diskursanalytisk tilnærming, håper og tror jeg det blir klart i løpet av oppgaven at alle perspektivene spiller sin rolle. Det kan være nyttig å tenke seg at en bred teoretisk tilnærming har i seg aspekter av både perspektiverende teori, forståelseshorisont, feltspesifikk teori, og «bruksteori» i form av begreper som egner seg til utforskende analyse. Mer eller mindre direkte tematiseringer i det empiriske materialet aktiverer for eksempel teori om situasjonell forebygging, sikkerhetsteori og risikovurderinger som så leses i en diskursteoretisk ramme, som diskursive ressurser aktørene drar veksler på. Selve forelesningssituasjonen er også en sosial sammenheng med visse føringer for hva som sies. I alt dette ligger det som premiss at andre forhold enn de rent diskursive har betydning for *hva* vi snakker om og *hvordan* vi gjør det.

I tillegg til det som skjer i øyeblikket, kan aktørene i mitt materiale sies å bære med seg både posisjoner i kraft av å være representanter for sine institusjoner, og en bredere fag- og feltspesifikk forforståelse og måter å *se* både byen og området for kriminalitets- og terrorforebygging. Her kommer Brodeurs politisosiologiske teori om høypolisiære aktører og disses ansvarsområder og referanseobjekter inn, i tillegg til perspektiver på en høyst flertydig sikkerhetsrådgerverrolle og på privat-offentlige samarbeid om det som defineres som sikkerhetsspørsmål. For å belyse nettopp det hybride ved dette samarbeidet vil jeg dra veksler på governmentalityperspektiver, og disse brukes som en undersøkende måte å nærme seg empirien på. Mot slutten av del 3, i kap. 3.4. skisserer jeg opp noen foreløpige måter å forstå konstruksjonene av eierskap og ansvar på, og det at studentene gjennom kurset oppfordres til å *tenke sikkerhet* på en bestemt måte.

3.1. Risiko- og sikkerhetsbegreper

Kap. 3. er ikke ment å skulle gi noen dekkende oversikt over det stadig voksende feltet for risiko- og sikkerhetsteori, men snarere å ta frem enkelte av diskusjonene som foregår om avgrensning og anvendbarhet av begrepene for å forstå empirien. I tillegg, og kanskje like viktig, ønsker jeg å reflektere over presisjonsnivå og grunnlaget for normativ kritikk av en eventuell «spredning av risiko- og sikkerhetslogikk» som er tilstede i mye av litteraturen - og i min egen forforståelse. (Zedner: 2009)

3.1.1. Risiko

I dette kapittelet vil jeg først kort presentere deler av Becks risikosamfunnsteori og antyde noen tilnærminger til studier av risiko som den leves og handles på, før jeg tar stilling til noen utfordringer ved å kombinere risikosamfunnsteorien med empirisk analyse av *hvordan* risikologikker virker i konkrete sikkerhets- og forebyggingsprosjekter, og av hvordan språk inngår i dette som en viktig del av praksis. I forlengelsen av dette spør jeg hvilke elementer som eventuelt kan bli med videre i aktiv bruk i analysen.

Risikosamfunnet?

Betegnelsen *risikosamfunnet* og senere *verdensrisikosamfunnet* hos Beck kan plasseres på et helt overordnet nivå og leses som samfunnsdiagnose, bredt definert som et sett med sosiale, økonomiske, politiske og kulturelle forutsetninger som fører til en spesiell, gjennomgripende

spredning av usikkerhets- og risikologikker som følge av uforutsette virkninger av modernisering og industrialisering. (Beck:1992, 1998, 2002, 2009, Beck, Adam & Van Loon: 2000)

Risiko og modernitet

Disse brede endringene ses hos Beck som så gjennomgripende at de gir opphav til et begrep om *den andre moderniteten*, preget av de tre pillarene risikosamfunnet, individualisering og globalisering.(Beck:1992) Becks teoretiske prosjekt er stort, og for å få et bilde av hva teorien om verdensrisikosamfunnet innebærer må disse nevnes, selv om det ikke er rom for noen grundig redegjørelse her. Individualiseringsprosesser i den andre moderniteten dreier seg i hovedsak om hvordan disse store samfunnsendringene legger nye typer press på individet, særlig når det gjelder livsløp, valg og identitet. (Aakvaag: 2008 og Beck:1992)

Globaliseringsbegrepet refererer til en utvikling hvor nasjonalstaten ikke lenger er like sentral som ramme for sosiale prosesser, og hvordan stadig flere av disse prosessene løftes ut av den og kobles på nye måter. (Aakvaag: 2008, Beck:1998, 2002, 2009) Innenfor denne oppgaven blir denne løftingen ut av nasjonalstaten interessant når vi senere skal se på *hvor* aktørene i empirien plasserer problemer og hvor de plasserer løsninger, noe som henger sammen med *handlingsrom*.

Nye og gamle risikoformer

Kort og enkelt forklart skiller Beck mellom nye og gamle risikoer, hvor de nye skiller seg fra de gamle ved å være deterritorialiserte både sosialt og geografisk, globale, usynlige og potensielle, i motsetning til lokale, synlige og aktuelle. De nye typene risiko er også knyttet til kunnskap på spesielle måter, som vi skal se i senere diskusjoner av risiko som mediert og avhengig av ekspertkunnskap. Anerkjennelsen av at de nye, globale risikoene er grenseløse og må håndteres som sådanne er en del av det som definerer verdensrisikosamfunnet, sammen med både de institusjonelle formene dette tar, diskursene risikoen produserer og blir produsert av. (Beck 1992, 2009)

Lest som en helhetlig teori er ikke mekanismene i risikosamfunnet noe en kan velge bort eller bevisstgjøre seg vekk fra, men fremstår snarere som en konsekvens av moderniteten og industrialiseringens suksess. At det senmoderne samfunnet fortsetter å «modernisere seg selv»

og sine sosiale relasjoner er en av grunntankene bak begrepet *refleksiv modernitet*²³ (Beck:1992; Beck, Giddens og Lash:1994). Dette behøver ikke innebære en bevisst refleksjon, men kan betegne mekanismer i et samfunn som «vender moderniseringsdrivkreftene inn mot seg selv», i kontrast til samfunnet i overgangen fra føydalsamfunn til industrisamfunn. Konstruksjon og håndtering av de nye typene risikoer spiller en sentral rolle i disse mekanismene, da risikoene selv springer ut av den samfunnsformen som prøver å avhjelpe dem. Når det senmoderne samfunnet så reflekterer over følgene av sin egen modernitet *som risikofaktorer*, i vitenskapelige, politiske og samfunnsvitenskapelige diskurser, kalles dette *produsert usikkerhet*. (Beck:1992)

Risikosamfunnsbegrepet hos Beck er altså uløselig knyttet til modernitetsbegrepet på flere måter; gjennom opplevelsen av ontologisk usikkerhet og på grunn av menneskeskapte risikoer knyttet til nye teknologier med uforutsigbare konsekvenser og implikasjoner, gjennom økt mobilitet og nye forhold mellom det lokale og det globale.

Verdensrisikosamfunnet

Nye forhold mellom det lokale og det globale utgjør en stor del av grunntanken bak den senere videreutviklingen av teorien om verdensrisikosamfunnet (Beck: 1998, 2002, 2009), hvor erkjennelsen av sosialt og nasjonalt grenseløse avhengigheter og sammenvevninger får større plass. Erkjennelsen av disse er ifølge Beck livsnødvendig for å bli istand til å håndtere de nye risikoene – hendelser ett sted i verden får vidtrekkende konsekvenser for samfunn og befolkninger andre steder – slik for eksempel Tsjernobylulykken i Ukraina fikk konsekvenser for Norge langt forbi åttitallet, slik global oppvarming får konsekvenser for svært mange samfunn i dag. Å bli istand til å håndtere disse krever ifølge Beck at man løser problemer gjennom allianser på tvers av nasjonalstater og skaper nye typer handlingsrom, tuftet på en bevissthet om at de nye risikoene ikke kan håndteres innenfor de gamle rammene.

Kunnskap og risikopluralisme

Risikobegrepet er også knyttet til kunnskap og kunnskapsproduksjon, med de spenninger rundt hva som regnes som sant og usant, legitim kunnskap eller spekulasjon det impliserer. For at risiko skal finnes må den oppfattes, så og si *komme til verden* som sosialt faktum.

---

²³ Det finnes store overlappinger mellom Becks begrep om *refleksiv modernitet* og Giddens' begrep om *det flytende moderne*, og de to samarbeidet da også om utviklingen av begrepet.

Eksperter vil oppfatte og tolke informasjon som risikofaktorer på ulike måter, og ikke nødvendigvis være enige hverken om hvordan de bør håndteres eller om de i det hele tatt foreligger. Den omstridte eller usikre kunnskapen som følger av at vi ikke kan være i stand til å presentere et entydig svar som ender usikkerheten kaller Beck *risikopluralisme*.

Verdensrisikosamfunnet tar også innover seg internasjonal terrorisme og nye former for krigføring som risikofaktorer. Med betoningen av disse trekker Beck opp et viktig skille mellom økologiske og finansielle risikoer på den ene siden, og risikoen for terrorisme på den andre: Risikopluralismen som preger de to første blant annet gjennom sin forankring i vitenskapelige diskurser, erstattes av forenklete og *mindre bestridte* fiendebilder og trusselvurderinger presentert av regjeringer, sikkerhets- og etterretningstjenester.

So there is another difference: the pluralization of experts and expert rationalities, which characterizes ecological and financial risks, is then replaced by the gross simplification of enemy images, constructed by governments and intelligence agencies (Beck: 2002 s. 46)

Sikkerhetssituasjonen innenlands preges også på flere plan av konflikter som utspiller seg andre steder i verden, enten dette gjelder frykt for angrep fra radikalisererte Syria-aktører i 2015, eller innføring av særlovgivning mot terrorisme delvis som følge av solidaritetslogikk etter 11. september. (Bergersen:2012)

Under disse forutsetningene får eksperter og ekspertkunnskap like fullt en spesiell rolle i produksjonen og formidlingen av (mediert) risiko. I denne oppgaven holdes muligheten åpen for at PST, NSM og Kripos får spesielle roller i samarbeidsprosjekter som eksperter på risiko, sikkerhet og trusselbilder.

Språk og diskursiv kamp forstås som en viktig del av konstruksjon og formidling av risiko:

Risks are social constructions and definitions based upon corresponding relations of definition. Their existence take the form of (scientific and alternative scientific) knowledge. As a result, their "reality" can be dramatized or minimized, transformed or simply denied according to the norms which decide what is known and what is not. They are products of struggles and conflicts over definitions within the context of specific relations of definitional power, hence the (in varying degrees successful) results of stagings. (Beck: 2009 s.30)

Jeg leser dette synet på hvordan risiko skapes og blir sosialt virksom som sosialkonstruktivistisk. Men: I det store og det hele har både *Risk Society*, *World Risk Society* og *World at Risk* et makrofokus, og undersøker ikke hvordan mening dannes i spesifikke diskurser eller diskusjoner. Siden det er nettopp meningsskapning i en konkret situasjon denne oppgaven sikter på å undersøke, må det velges ut noen deler av den som kan tenkes å

være fruktbare i analyse. Teorien for risikosamfunnet ligger ikke på nivået for praksis eller interaksjon, heller ikke på nivået for institusjoner, policy og styring. Den søker å gi et helhetlig perspektiv på det postindustrielle samfunnet, og tegner opp et markant brudd med tidligere samfunnsformer. En hovedinnvending mot risikosamfunnsteorien er altså at den er vanskelig å bruke til empirisk utforskning på mellomnivå. Selv om en ikke uten videre kan stille seg bak hverken irreversibilitetstesen eller tesen om *den andre moderniteten* med det markante bruddet fra tidligere samfunnsformer det synes å innebære, vil det etter mitt syn kunne være mye å hente i å velge ut noen sider ved risikosamfunnbegrepet som kan være fruktbare i analyser av meningsdannelse.

Eksempler på slike sider er: risiko som avhengig av ekspertkunnskap (mediert) knyttet til a) språk og b) profesjoner som politiet og sikkerhetsrådgivere, som en logikk som utløser behov for handling og forebygging, som fordrer ansvar, skaper et imperativ, samtidig som den paradoksalt nok er notorisk vanskelig å kalkulere på grunn av de mange ukjente faktorene og scenarioene som ligger i det at risiko peker i retning av noe som ikke enda har skjedd – men som *kan* skje.

'Risk' inherently contains the concept of control. Pre-modern dangers were attributed to nature, gods and demons. Risk is a modern concept. It presumes decision-making. As soon as we speak in terms of 'risk', we are talking about calculating the incalculable, colonizing the future. (Beck: 2002 s.41)

Aktørene i mitt materiale forholder seg - som vi blant annet skal se i kap.5.7., 6.1. og 7 - til dette paradokset på flere måter.

As Beck emphasizes, risk implies decision-making. In the face of this catastrophic potential, political action is absolutely vital as it might include life-or-death decisions. However, in the face of risk-complexity and the unknown factor of catastrophic potential, these decisions are increasingly disabled. Hence, as the need for decidability increases, so does the pertinence of undecidability. (Beck i Beck, Adam & Van Loon :2000 s.13)

Kan påkalling av risiko sies å utløse et moralsk, eller i det minste politisk imperativ, i den grad risiko kommer til å representere mulig, overhengende fare? Og sikkerhetsorienterte tiltak dens ende, eller i det minste dens håndtering? Dette gjelder til syvende og sist ikke bare for representanter for en stat hvis rolle som leverandør av sikkerhet for innbyggerne danner en stor del av dens legitimering, men kan utvides til å gjelde alle som ønsker å unngå en tragedie som ses på som *varslet*. Som jeg senere vil argumentere for ser jeg på forelesningene i dette masterkurset som et sikkerhetsprosjekt i sin egen rett, hvor bestemte typer risikobevissthet, kunnskap og til dels ansvarstaken forsøkes brakt videre til studentene sammen med en forståelse av *hva problemet er, og hvordan de kan bidra til å håndtere det*. For å antyde

hvordan en slik eventuell opplevelse av plikt blir til hos et *vi* som må tenke på sikkerhet skal vi senere se at subjektiveringsbegrepet i governmentalitytradisjonen (Garland:1997, Rose: 2000) er klargjørende, men Beck har også et blikk for pliktaspektet som synes å aktiveres ved risikologikk, og forebyggingstanken som følger den. Her fra *World at Risk*:

It does not matter whether we live in a world that is 'objectively' more secure than any that has gone before – the staged anticipation of disasters and catastrophes obliges us to take preventive action.
(Beck: 2009 s.11)

I den grad risikobevissthet kan sies å forplikte til handling og fungere som handlingsbasis for forebyggingsinitiativer som både masterkurset og sikkerhetsgrepene det introduserer studentene for, vil det etter mitt syn være både interessant og viktig å se nærmere på disse logikkene. Det er ikke gitt hva slags forebygging som påkalles. Hvem er det som kalles til handling i hvert enkelt tilfelle, og hvordan? Og hvilke implikasjoner har for eksempel et eventuelt gjennomgripende fokus på risiko når den kobles til trusler som terrorisme?

Risiko og terrorisme, risiko og kriminalitet

Perspektiver på risiko koblet til terrorbekjempelse og -forebygging må ses i sammenheng med risiko og kriminalitet. Hvorfor? Det finnes ikke konsensus om et akademisk terrorismebegrep, og om bruken av begrepet speiler en kvalitativ endring i forekomsten av hendelser, er plassering av handlingene i terrorismekategorier - som definisjoner av hva kriminalitet er det- også uomtvistelig sosial og politisk. En forståelse som ligger til grunn i denne oppgaven er at håndteringen av terrorisme deler mange kjennetegn med håndtering av annen alvorlig kriminalitet, samtidig som terrorisme defineres som *noe annet og mer* blant annet gjennom koblingen til rikets sikkerhet, legalt gjennom særlovgivning, og politisk som en utløser av unntakstilstand.

3.1.2. Fra rehabilitering til risikovurdering?

Den proaktive vendingen i kriminalitetskontrollen

Tendenser til en endring i store deler av spekteret av kriminalitetshåndtering bort fra en tradisjonell reaktiv strafferettslig tilnærming med elementer av sosial forebygging, behandlingsoptimisme og reform av en avvikende overtreder, i retning av proaktivitet, situasjonell forebygging og risikokalkulasjon, har lenge vært et tema i kriminologien. (O'Malley: 2010, Zedner:2004)

Risikable steder og risikable mennesker

En kan se på den såkalte proaktive vendingen som bestående av både person- og miljøfokuserte strategier og logikker. Med miljø menes i denne sammenhengen ikke først og fremst sosialt miljø, men situasjoner og steder, det Garland (1996) kaller *kriminogene situasjoner*.

Enkelt sagt kan man snakke om en dreining fra å snakke om avvik og skyld til klassifisering, kalkulering og «håndtering» av risikopopulasjoner og risikofaktorer. (Zedner:2004, Hörnqvist:2010) En slik rasjonalitet knyttes også an til et syn på aktøren som *både* kapabel, økonomisk-rasjonell og dermed mottakelig for kost/nytte-insentiver, og farlig, ikke-responsiv og en risiko som må kontrolleres. (Rose: 2000, Feeley & Simon: 1992)

Situasjonell forebygging handler – enkelt sagt - om å styre og redusere mengden av kriminogene situasjoner. En del av denne likningen er bildet av den rasjonelle, egennyttige aktøren som griper muligheten til å berike seg dersom den byr seg, og som kan styres bort fra eller avskrekkes fra å begå lovbrudd gjennom kost/nytteinsentiver. Både *avvikere* og *kriminogene situasjoner* kan defineres som objekter for styring – «ting man kan gjøre noe med» med ulike grep. Strafferetten, sosialarbeidere, rehabiliterings- og forebyggingseksperter - som sikkerhetsrådgivere – kan alle med sine former for ekspertise involveres for å skape og bruke kunnskap om disse mer eller mindre nye objektene for styring. Fremveksten av økonomisk-rasjonelle måter å gripe og ordne språk, aktører og praksiser på kobles ofte til privat sektor, men finnes også i både statlige og ikke-statlige konfigurasjoner, praksiser og prosjekter.

Gjennom ulike språk, mål og teknologier fremstår ulike problemdefinisjoner og løsningsrepertoar som rasjonelle handlingsalternativer. Garland kommenterer en side ved samarbeid hvor disse ofte blandes og kan fremstå som usammenhengende:

In any concrete conjuncture the field of crime control will manifest an uneven (and often incoherent) combination of these modes of action, the specific 'mix' depending upon the balance of power between the different groups involved, as well as the residues of past practices and institutional arrangements. (Garland:1997 s.188)

Her nærmer vi oss temaet for neste delkapittel. Masterkurset i materialet mitt er nettopp en slik blanding, et tverrfaglig samarbeid om å håndtere risiko for terrorangrep og kriminalitet gjennom å *gjøre noe med* kriminogene situasjoner. Kripes, PST og til dels NSM er alle institusjoner med spesielle roller i bekjempelse og forebygging av kriminalitet og terror, og en

antakelse som ligger til grunn i oppgaven er at disse rollene blir med inn i klasserommet og virker inn på hvordan representantene og studentene snakker om både risiko, sikkerhet og problemområder.

I tillegg til akademiske diskusjoner av risikobegrepet lever det et liv i utallige sider og nivåer av samfunnsliv og – styring, og som en integrert del av praksis hos profesjoner som har som virke å analysere og håndtere risiko. Denne inndelingen i to måter å bruke risikobegreper på henspiller på *hva de er til for* i de ulike sammenhengene, *hva de brukes til å gjøre*. Vi kan foreløpig kalle risikobegreper som først og fremst brukes i analytisk undersøkelse for refleksive, og formene de får i bruk hos risikoprofesjoner *operative*.

Neste delkapittel legger frem forståelser av politiet som formidlere av risikokunnskap, og plasserer PST og Kripos i det polisiære landskapet ut fra *hva de skal beskytte*, og *hva de skal beskytte mot*.

3.2. Politisosiologi

Ericson og Haggertys klassiker *Policing the Risk Society* (1997) kombinerte Becks teori om risikosamfunnet med en governmentalityinspirert analyse av hvordan politiets rolle som sikkerhetsleverandør hadde endret seg innenfor et samfunn hvor institusjoner og styring ble sett som stadig mer risikoorienterte. Et sentralt premiss i boken var at mye av politiets arbeid nå kunne ses på som bæring og distribusjon av risikokunnskap, like mye fordi institusjoner og samfunnsforhold *rundt* hadde endret seg. Dette relasjonelle perspektivet er etter mitt syn en spesielt interessant vektlegging av at politiet også styres av etterspørsler fra andre institusjoner og at politiroller ikke er noe statisk.

While police therefore have always been organized around risk, in the risk society virtually all other institutional fields become risk focused as well, with the consequence that police take up a strategic position as risk-knowledge brokers: gathering risk-related information, sorting and interpreting such knowledge, and forwarding it to relevant institutions. (O'Malley:1999)

Sitatet over kobler risikobevisssthet til profesjon gjennom mediering - synet på risiko som avhengig av mediering og ekspertkunnskap for å «komme til verden» og ha sosial effekt. Som allerede diskutert er dette et av aspektene ved Becks teori som blir med videre i aktiv bruk i denne oppgaven.

A great deal of what becomes institutionalized as risk is a result of the activities of risk professions and of the division of expert knowledge in the system of professions. A risk profession is an

occupational group that claims exclusive abstract knowledge concerning how to address particular risks and a unique ability to provide expert services of risk management (Ericson & Haggerty: 1997 s.102)

En representant for en risikohåndteringsprofesjon kan være en tradisjonell polisier aktør, men *må* ikke være det. Sikkerhetsrådgivernes rolle som risikoformidlere står her som vi senere skal se i en slags mellomposisjon, ved at de i et tenkt eksempel kan engasjeres til arbeid for og i politiet, være utdannet i forsvaret og ha rikholdig erfaring fra privat sikkerhetsindustri.

Politiet inngår i partnerskap og utvekslinger med utallige andre aktører i forebyggings- og sikkerhetsprosjekter. Et nyere norsk eksempel på et slikt prosjekt er nettopp masterkurset på arkitektthøyskolen i mitt materiale. Tross blant andre Shearing & Woods (2007) begrep om *nodal governance* på sikkerhetsfeltet, som synes å vektlegge en mer nettverksbasert, noe «flatere» og desentralisert form for styring, vil jeg holde muligheten åpen for at politiet ikke *bare* er en av mange sikkerhetsaktører eller risikohåndteringsprofesjoner som inngår i partnerskap for å løse problemer, men at de kan tenkes å inneha en spesiell posisjon i slike partnerskap og institusjonelle nettverk. Kan dette sies å sive inn i prosjekter de er en del av, i større eller mindre grad? I lys av dette spørsmålet gir det mening å se på Kripos og Politiets Sikkerhetstjenestes referanseobjekter og fokusområder for å forstå deres roller som leverandører av risikokunnskap og trusselvurderinger, og som bærere av diskurser i rammen av masterkurset.

3.2.1. PST og Kripos som del av politiet

Kripos er et særorgan innenfor norsk politi, mens Politiets Sikkerhetstjeneste er direkte underlagt Justis- og Beredskapsdepartementet. De er som nevnt i kap. 1.2.2. en del av politietaten, men skiller seg også både fra hverandre og det øvrige politiet på flere grunnleggende områder. Spesielt gjelder dette mandater, metoder og referanseobjekter, altså: *handlingsrom, arbeidsmåter og arbeidsfelt, hva og hvem de skal beskytte - og beskytte mot.* Disse forskjellene kan tenkes å ha følger for aktørenes blikk, og hvordan dette eventuelt kommer til uttrykk blir en del av empiri- og analysedelen blant annet i diskusjoner om hva PST, Kripos og til dels NSM ser på som referanseobjekter. Nyere politisosiologisk teori som behandler deler av politiet som ikke tradisjonelt har blitt tatt inn i teoridannelse og analyse kan hjelpe oss på vei her.

Som nevnt i introduksjonen til kap.2 åpner Brodeurs begrepspar høy- og lavpolisiær²⁴ virksomhet for å se hvordan PST og Kripos sin plassering innenfor politietaten kan tenkes å forme deres posisjoner i samtaler og diskusjoner: hva de *ser* og hva de *sier*.

3.2.2. Høypolisiær virksomhet

Om vi et øyeblikk går tilbake til forforståelsekapittelet 2.1.1. hvor begrepsparet høy- og lavpolisiær virksomhet ble introdusert for å illustrere noen sider ved den faglige forforståelsen, var det noen av kjennetegnene ved høypolisiært arbeid som skulle bli med videre i teori- og analysekapitlene.

Av disse kjennetegnene var det to som syntes ekstra relevante for å belyse PSTs posisjoner innenfor mitt materiale: 1) *the protection of the political regime*, og 2) *the state defined as victim*. Grunnen til at resten av punktene så og si «settes i parentes» er at de refererer til operasjonelle elementer og metoder jeg ikke har forutsetninger for å observere i materialet, noe jeg straks vil komme tilbake til. Under vil jeg skissere opp hvorfor og antyde hvordan de første kan brukes i analysen.

3.2.3. Bevare og beskytte samfunnet, bevare og beskytte staten

Som beskrevet i bakgrunnskapittelet går PSTs mandat og ansvarsområder inn under det vi kan kalle beskyttelse av *rikets sikkerhet*. Referanseobjektet, det som skal beskyttes, er i ytterste konsekvens Norge som nasjonalstat²⁵ og det som defineres politisk inn under norske interesser. Det kan dras opp en distinksjon mellom det ordinære politiets mål om beskyttelse av samfunnet, som grovt sagt faller inn under begrepet *low policing*, og beskyttelse av staten som sådan.

As part of the criminal justice system, low police share its aim of protecting society. In contrast, the protection of the political regime is the raison d'être of high policing. This basic aim is sometimes expressed as the protection of the state or the protection of national security. (Brodeur: 2011 s.226)

Å dra opp denne distinksjonen betyr likevel ikke å i praksis sette opp noen motsetning mellom beskyttelse av stat og (sivil)samfunn.

---

²⁴ For en grundig diskusjon av *low policing* i kontrast til *high policing*, se Brodeur: 2011 kap.7.

²⁵ Se kapittel 3.3 *Syn på sikkerhet* for en diskusjon av ulike sikkerhetsbegrepers relative kobling til staten som referanseobjekt.

(...) the immediate object of high policing is the protection of the state apparatus (for example, protecting the head of the state against assassination), although protecting the state does at times coincide with protecting its citizens (for example, when there is a terrorist threat). (Brodeur: 2011 s.227)

Slik jeg leser Brodeur innebærer denne distinksjonen dels et deskriptivt utsagn om hvilke mandater høypolisiære aktører som PST kan inneha, og dels en nøktern påminnelse om at en beskyttelse av nasjonalstatens og sivilsamfunnets sammenfallende interesser hviler på en bred konsensus om at staten er demokratisk, og at dens primære oppgave er å beskytte befolkningen.

Så hvordan kan begrepene settes i arbeid?

Som tidligere nevnt går begrepsparet på tvers av organisasjoner. De forholder seg til elementer det går an å utforske empirisk. Flere av disse går under forskjeller i metoder og handlingsrom, som for eksempel 3) *tilbakeholdelse av informasjon til den kan brukes effektivt og formålstjenlig*; 4) *nyttegjøring av kjente kriminelle*; 5) *bruk av informanter*; 6) *hemmeligholdelse*; 7) *fordekt virksomhet* (Mine oversettelser).

Et viktig forbehold som nevnes hos Brodeur er mangelen på empirisk tilgang til metoder og arbeidsmåter hos høypolisiære aktører, delvis begrunnet i operativ sikkerhet og nettopp det konstituerende elementet *hemmeligholdelse*. Mitt materiale, kurspresentasjoner og -diskusjoner, er dermed naturligvis ikke noen faktisk observasjon av PSTs operasjonelle metoder. Snarere må forelesningene forstås som en form for utadrettet virksomhet, tilpasset et ikke-sikkerhetsklarert publikum fra et annet fagfelt. Likevel forteller representantene om disse metodene i seminarrommet, og det kan slett ikke utelukkes at dette har en viss indirekte effekt for definisjonsmakt og tyngden de kan fremsette argumenter med. Derfor forholder jeg meg i all hovedsak til de to første elementene her, men holder de andres mulige betydning for ressurser av symbolsk makt i bakhodet på vei inn i analysen.

3.2.4. Genotyp og fenotyp, eller gate og nettverk

Skala

I problemstillingen er jeg også interessert i hvilke nivåer aktørene plasserer problemer og tiltak på. En annen måte å si dette på er at jeg vil se på deres forhold til *skala* slik det kommer til uttrykk i forelesningene. Svært enkelt sagt: Hvis lokale fysiske og situasjonelle

forebyggingsgrep fremstår som en god løsning, hvor oppfatter de at problemet ligger? Dette behandles i analysen med utgangspunkt i en antakelse om at både løsningene - de presenterte tiltakene, og verktøyene – mandatene og metodene til organisasjonene, vil ha en innvirkning på hvordan aktørene snakker om og «rammer inn» problemene. I dette tar jeg høyde for at situasjonelle grep kun er en liten del av aktørenes repertoar.

Et interessant begrepspar når vi snakker om nivåer og skala er genotyp-fenotyp. Som en del av Brodeurs integrerte modell betegner de ytterpunkter på en akse som blant annet spenner fra tradisjonelle lovovertrедelser og kriminalitet til ideologisk eller religiøst basert kriminalitet, grader av synlighet og fordekthet, og i hvilken grad hendelsene defineres inn under høy- eller lavpolisiære aktørers ansvarsområde. Eller snarere: gitte hendelser har i større eller mindre grad i seg elementer fra begge sider av spektrumet. Mer enn ytterpunktene av aksene er det de overlappende feltene som er av interesse for analysen i denne oppgaven.

Terrorism is perhaps the prototypical delinquent activity that blends elements from both sides of the divide. When they are carried out successfully, terrorist attacks are not only visible but also spectacularly violent, and they cause an enduring trauma on the collective psyche of the society in which they were perpetrated. The terrorist phenotype is generally grounded into a deep-seated genotype that may consist of a tightly structured military organization like the former Irish Republican Army (IRA) or of a sprawling amorphous assemblage of groupings like Al-Qaida. (Brodeur: 2011 s.253)

Brodeur plasserer både terrorisme og tradisjonell organisert kriminalitet i dette mellomfeltet:

Many sorts of traditional organized crime, such as drug trafficking, also have a phenotype component—street-level drug dealers, crack houses, and other observable phenomena—and a genotype dimension—its supply system and its import-export business. (Brodeur: 2011 s.253)

Å trekke opp disse distinksjonene gir både en inngang til å se grenseoppganger mellom PST og Kripos med sine arbeidsområder, og et mulig teoretisk verktøy til å snakke om forholdet mellom *jurisdiksjon og skala* - på hvilke nivåer de forskjellige aktørene i materialet ser problemer og løsninger, enten løsningene korresponderer med hele vidden av mandatene eller plasseres på det lokale, situasjonelle planet. Hvor løsninger og problemer plasseres vil bli et gjennomgående tema i både empiri- og analysedelen. Begrepsparet griper også inn i en bredere og svært interessant diskusjon om plassering av lovbrudd som henholdsvis enkeltstående handlinger eller symptom på bakenforliggende problemer, men det er en diskusjon som ligger utenfor denne oppgaven.

3.2.5. Kripos som høypolisiær aktør

Kripos forholder seg altså til ulike typer organisert kriminalitet, i tillegg til annen alvorlig kriminalitet. Begrepet *organisert kriminalitet* er som sådant selv sosialt skapt og i likhet med terrorismebegrepet notorisk vanskelig å avgrense, om enn handlinger og nettverk som utgjør basis for det udiskutabelt skulle finnes.²⁶ I sammenhengen av masterkurset blir begrepsparet genotyp-fenotyp relevant dels fordi fokus, metoder og innsatsområde hos Kripos kan sies å korrespondere med genotyp-enden av Brodeurs akse, mens tradisjonelt definert situasjonell forebygging må sies å rette seg inn mot fenotyp-delen av aksen. Enklere sagt: Ved første øyekast ser det ut som definisjonen av problemområdene i denne sammenhengen ligger på et annet nivå enn løsningsrepertoaret.

Om handlinger karakteriseres som organisert kriminalitet utløser det andre responser fra kontrollapparatet enn om de hadde blitt sett som enkeltstående lovbrudd, både operasjonelt og strafferettslig. Enkelt sagt: Gatesalg av illegale stoffer og innbrudd karakteriserer fenotypen, gateplanet, mens distribueringsnettverk for stjålne varer og import av stoffer karakteriserer det *organiserte* aspektet av organisert kriminalitet, som utgjør et av ansvarsområdene for Kripos. Vi kan altså ved første øyekast plassere Kripos nærere den høypolisiære enden av spekteret både gjennom innsatsområde og operasjonelle metoder som bruk av informanter og vekt på forebyggende analyse, selv om de ikke forholder til «trusler mot rikets sikkerhet».

3.3. Syn på sikkerhet

Det finnes en stadig voksende kriminologisk litteratur om sikkerhet som konsept. Selv om akademiske sikkerhetsstudier tradisjonelt har vært en del av domenet til statsvitenskap og internasjonal politikk, krig- og konfliktstudier, strategiske studier og internasjonal rett, finnes det en økende grad av akademisk tverrfaglighet, samtidig som begrepet idag assosieres med et mye videre felt enn tidligere. I dette kapittelet diskuteres ulike sikkerhetsbegreper i lys av deres relative kobling til nasjonalstaten og *rikets sikkerhet*, hvorvidt sikkerhet fremstår som tilstand eller aktivitet, og det spørres i en kort diskusjon om teoretiske tilnærmingers forhold til empiriske studier av sikkerhet hvorvidt det gir mening å snakke om sikkerhet som noe man kan «få for mye» av.

3.3.1. Åpning av sikkerhetsbegrepet?

---

²⁶ For en diskusjon av begrepet organisert kriminalitet, se for eksempel Larsson, Gundhus, Granèr (2014)

Bemerkninger om nyere syn på sikkerhet

Aller først vil jeg med Åtland og Wæver kort presentere noen punkter i bruk og forståelse av sikkerhetsbegreper etter den kalde krigen, dels for å sette den senere diskusjonen om syn på sikkerhet i en viss historisk sammenheng, men aller mest for at det å snakke om en *utvidelse* av sikkerhetsbegrepet skal stå i en meningsfull kontekst. Kristian Åtlands begrepsanalyse (2008), basert på et upublisert arbeidsnotat av Ole Wæver, er et av få nordiske forsøk på å kartlegge og klarlegge sikkerhetsbegrepets bruk og relative innhold. (Wæver:2006;2002 hos Åtland:2008).

Det kan ifølge Åtland hevdes at sikkerhetsbegrepet ble direkte knyttet til statsbegrepet gjennom *nasjonal sikkerhet* først i etterkrigstiden, som gjenstand for teoretisering og som politisk organiserende begrep, både innad i nasjonalstaten og i relasjoner mellom stater. (Åtland: 2008) *The National Security Act* vedtatt i USA i 1947 representerte en slik grunnleggende og uttalt kobling mellom stat, det som ble definert under *nasjonale interesser*, og sikkerhetsbegrepet. (Åtland: 2008) Siden variasjoner over *nasjonal sikkerhet* er potente begreper som brukes ofte av aktørene i sammenhengen av denne oppgaven er det klargjørende å ha en formening om de ulike sikkerhetsbegrepenes relative kobling til for eksempel nasjonalstaten, sivilsamfunnet eller enkeltmennesket som referanseobjekt.

Hva som legges i – og blir godtatt lagt i – sikkerhetsbegreper er altså hverken statisk eller mekanisk. Men hva betyr det å definere noe som et sikkerhetsspørsmål? Et av elementene i Buzan, Wæver og de Wildes sikkerhetiseringsperspektiv²⁷ er at det å *påkalle sikkerhet* er en talehandling som i visse tilfeller kan løfte et spørsmål ut av rommet for politikken og over i rommet for akutte, eksistensielle trusler, og slik rettferdiggjøre ekstraordinær innsats eller prioritering:

«'Security' is the move that takes politics beyond the established rules of the game and frames the issue either as a special kind of politics or as above politics.» (Buzan, Wæver & de Wilde: 1998 s. 23)

Enkelte aktører står i en mer privilegert situasjon til å påkalle sikkerhet enn andre. PST og andre sikkerhetsaktører kan, selv om juridiske og politiske definisjoner av nasjonal sikkerhet naturligvis skjer et annet sted, sies å stå i en spesiell, institusjonalisert posisjon til å *håndtere og formidle ekspertise* omkring trusler mot rikets sikkerhet i Norge.

---

²⁷ Eng. *securitization*

3.3.2. Objektiv sikkerhet? Sikkerhet som tilstand eller subjektiv erfaring

En tilstand av absolutt sikkerhet synes å forutsette fravær av trusler og risiko, noe som knapt nok er tenkbart i de tryggeste av samfunn, i ytterste konsekvens fordi både de eventuelle truslene og risikoene dels er sosiale konstruksjoner. Det gir også assosiasjoner til absolutt stillstand, da den sikre tilstanden ville være avhengig av at situasjonen forble den samme, eller i det minste forutsigbar, i fremtiden. Sett slik fremstår objektiv sikkerhet nærmest analytisk meningsløst hvis det ikke defineres i relasjon til konsepter om risiko og trusler - hva en ønsker å beskytte, og mot hva. Det beskyttelsesverdige, sårbare eller ukrenkelige vil variere og ligger ikke bare på det funksjonelle planet – hva som rent fysisk trengs for å opprettholde liv eller samfunnsfunksjon slik en kjenner den, men er sterkt knyttet til oppfatninger om grunnleggende verdier.

Substantively then, objective security is defined by reference to that which is deemed to be a threat: financial security defends against theft and deception, military security against armed conflict, and the newly coined 'homeland' security is generally defined by reference to terrorism. Security is at once both contextual and relational: its attainment measured by how far policies succeed in reducing or eliminating the particular threat against which they are intended to ward. (Zedner:2009 s. 15)

En subjektiv erfaring av sikkerhet knyttes i forlengelsen av dette opp mot grader av trygghetsfølelse, som kan stå mer eller mindre i forhold til statistisk forekomst av fare, krenkelse eller tap av liv, basere seg på fravær av opplevde trusler eller robusthet gjennom erfaring av resiliens. En videre diskusjon av premisser for objektiv eller subjektiv sikkerhet, og hvorvidt å trekke et skille mellom disse er konstruktivt annet enn som eksistensiell øvelse har ikke plass i denne oppgaven, selv om de understreker at en konseptualisering av rollen sikkerhet spiller må ta innover seg det relasjonelle og kontekstavhengige.

3.3.3. Sikkerhet som aktivitet og praksis

Å se sikkerhet som en form for aktivitet eller praksis innebærer noe annet enn å jakte på sikkerhet som endemål. En slik tilnærming fokuserer istedet på sikkerhetsprosjekter på mange nivåer. (Zedner:2009) Dette perspektivet forutsetter ikke et mål om absolutt sikkerhet, og jeg leser den som en åpning for å se også andre effekter av og eventuelle rasjoner bak sikkerhetsarbeid. Det synes mulig her å dra en parallell til mange perspektiver på lavpolisiært arbeid hvor det anerkjennes at *kriminalitetsbekjempelse* ikke nødvendigvis er hverken politiets hovedfunksjon eller det som preger og utgjør daglig praksis, selv om det skulle prege både selvforståelse og offentlige diskurser. Dette perspektivet innebærer etter mitt syn ikke en

mistenksom tilnærming til hverken sikkerhetspraksiser eller politiarbeid, men en interesse for de mange *andre* mulige innflytelsene på dem i spennet mellom praksis, styring og ideologi som alle må navigere i. (Rose:2000)

In each case security is a reference to a cluster of ongoing policies and practices which, like talk of security budgets, imply a continuing investment and little expectation that security, in its objective sense, will one day be realized. (Zedner:2009 s.20)

Mer bokstavelig representerer sikkerhet også *fag, praksis og kunnskap* ikke bare for tradisjonelle sikkerhetsleverandører, men også for sikkerhetsrådgivere, sikkerhetsselskaper og -profesjoner, og organer utenfor de tradisjonelle polisiære aktørene. I en tilnærming hvor en ser på sikkerhet som praksis fanger en opp også disse. Det reiser selvsagt spørsmål om hvordan en skal avgrense og avgjøre hva som gjør noe til et sikkerhetsprosjekt. Er det nok at aktørene ser sin praksis og intensjon gjennom en sikkerhetslinse, eller må det også finnes en bred offentlig oppslutning om denne forståelsen? En mulig innvending er at en slik tilnærming vil stå i fare for å adoptere aktørenes selvforståelse og problemdefinisjoner (Prieur & Sestoft: 2006), men så lenge disse både beskrives og problematiseres kan de heller bli en verdifull del av analysen, kanskje særlig når det foreligger høy konsensus og sikkerhetsprosjektets status som sådant tas for gitt.

3.3.4. En sikkerhetslogikk?

Så: I dette mangfoldet av sikkerhetsdefinisjoner, skulle det finnes det en samlende logikk, en akse å gå ut fra? Zedner stiller innledningsvis spørsmål om hvorvidt det finnes en underliggende sikkerhetslogikk felles for de mange teknikker, teknologier og initiativer. Finnes det en sikkerhetslogikk?

Superficially there appears to be little in common between the burglar alarm and the satellite tracking system or the work of the bouncer and the security systems analyst. But is there an underlying logic common to them all – the logic of security perhaps? (Zedner: 2009 s.7)

Selv om spørsmålet ikke gis et entydig svar åpner det for å se de ulike teknikkene i sammenheng. Et intuitivt svar på hvorvidt det finnes en sikkerhetslogikk eller ei kan være at det finnes mange, og at de må undersøkes empirisk i sin sammenheng. Det forsøker denne oppgaven å gjøre. Om en ikke nødvendigvis kan abstrahere tilbake til en eneste underliggende logikk, kan en kanskje se på «klynger» av tiltak og deres virkning og plass i et større bilde? Partene i materialet mitt behandler og omtaler noen av disse tiltakene, og jeg ser også på selve seminaret som et sikkerhetsprosjekt i sin egen rett. Mot slutten av oppgaven vil jeg komme

tilbake til spørsmålet om hvilken større sammenheng det eventuelt kan leses inn i. Det siste perspektivet på sikkerhetsbegreper i kapittelet ligger på nettopp dette empirinære planet.

3.3.5. ***We can only know about security what people do in its name***

Governmentalityinspirerte tilnærminger til analyse av sikkerhetsprosjekter

Deloverskriften krediteres Mariana Valverde. I sin tekst *Questions of Security* (2011) advarer hun mot å forveksle sikkerhetsbegrepets grammatiske status med ontologisk status. Sikkerhet er ifølge Valverde kanskje et substantiv, men ikke en *ting* vi kan få for mye eller for lite av. Hun fremholder at mye av litteraturen og teorien om sikkerhet forholder seg til den som et objekt eller en enhet, og at normativ kritikk av en eventuell spredning av sikkerhetslogikk som «for mye sikkerhet» ikke nødvendigvis bidrar til en forståelse av hvordan tiltak og prosjekter som påkaller sikkerhet faktisk utspiller seg på veldig varierte måter. Hun argumenterer videre for at empirisk undersøkelse av konkrete sikkerhetsprosjekter kan fortelle oss mer om *hvordan* vi både styres av og styrer gjennom sikkerhet.

Scholars have noted that we are increasingly being governed in the name of security, in literature that usually treats security as an entity in need of a theory. This article begins by noting that 'security' does not need theories, but rather questions that can generate concrete analyses. (Valverde: 2011 s.1)

Jeg leser disse utfordringene til Zedner²⁸ som et argument for en mer empirinær og spørrende holdning til hvordan prosjekter som påkaller sikkerhet fungerer i praksis, og en skepsis til forklaringskraften til generell teori som ikke nødvendigvis konkretiserer hvordan dens teser skal kunne utforskes empirisk.

If security has indeed become a 'keyword' of the early 21st century, it is imperative that we reflect on how to study 'it' and theorize 'it'. (...) it is unproductive to think about 'security', with 'security' used as a noun as if it designated an entity, and that it is instead more useful to turn our attention to the myriad security projects and mechanisms that can in fact be empirically studied. (Valverde:2011 ss.19-20)

Det er likevel mulig å innta en mer forsonende posisjon og se det slik: Hos Zedner (2009) er sikkerhetsbegrepet selv et fikspunkt, de ulike innholdene det gis er fokus for diskusjon og delvis et spørsmål om hva som legges i det – hun undersøker og gir eksempler på de mange betydningene av begrepet blant annet gjennom en typologi av fagfelt som har behandlet

---

²⁸ “Zedner’s book begins by exploring the very different meanings that ‘security’ has had over time and across disciplines, but, tellingly, it still treats security as a single if fuzzy entity.” (Valverde:2011 s. 5) Utfordringen er adressert til Zedner (2009), men resonnerer med bredere kritikk av teori med høyt abstraksjonsnivå eller vekt på endring som symptom på en stor utvikling. (O’Malley:2010, Rose, O’Malley, Valverde:2006)

«sikkerhet» og gitt det noen av sine mangfoldige definisjoner. Det gis også etter min oppfatning gode argumenter i Åtland (2008) for at en vel utført begrepsanalyse med en historiserende tilnærming bereder grunnen for mer presis analyse og debatt. En kan si at teorikapitlene om syn på både risiko og sikkerhet er et forsøk på å gjøre dette i beskjedent skala, i konteksten av denne oppgaven. Hverken Zedner eller Åtland hevder at en skal stoppe der, at jobben er gjort.

Hvis sikkerhetsbegrepet hos Zedner kan kalles å undersøke brillene man ser problemer, tiltak og den sosiale verden gjennom, leser jeg Valverdes kritikk som en oppfordring til å se forbi disse og også fokusere på nivået for observerbare, konkrete situasjoner i synsfeltet, (...) *without making any a priori epochal assumptions about our whole age being dominated by one or another overarching logic.* (Valverde:2011 s.20). Men - hva som inngår i dette synsfeltet vil gjerne være resultat av en kontinuerlig bevegelse mellom nettopp teoretiske forutsetninger og de konkrete fenomenene en vil se på. Gjennom denne bevegelsen kan isolerte inntrykk og et virvar av observasjoner bli til empiri. En overveiende utforskende tilnærming som denne utelukker naturligvis ikke et teoretisk utgangspunkt, og en kan merke seg Valverdes posisjon om å begrense normativ kritikk om en eventuell «stor utvikling» utenom konkret observerbare sammenhenger som viktig for prosessen med å ta teoretiske valg basert både på analysenivå og vitenskapsteoretisk edruelighet. Selv om det ikke er plass til å gå nærmere inn på akkurat denne diskusjonen peker den altså på spørsmål av grunnleggende relevans for oppgaven. En annen grunn til å ta Valverdes utfordring med seg kan være at bruk av både risikosamfunnsteori i tradisjonen etter Beck, og selv teori på mellomnivå som Brodeurs integrerte politimodell, kan by på utfordringer i empirisk analyse av konkrete situasjoner dersom trangen til å føre analysen tilbake til gjennomgripende logikker eller ryddige modeller blir for stor. Følgelig må jeg forholde meg til hvorvidt min egen forforståelse åpner for eller står i veien for å se andre sider ved dette samarbeidet.

Further, instead of seeing any single body—such as the state—as responsible for managing the conduct of citizens, this perspective recognizes that a whole variety of authorities govern in different sites, in relation to different objectives. Hence, a second set of questions emerges: Who governs what? According to what logics? With what techniques? Toward what ends? As an analytical perspective, then, governmentality is far from a theory of power, authority, or even of governance. Rather, it asks particular questions of the phenomena that it seeks to understand, questions amenable to precise answers through empirical inquiry. (Rose, O'Malley, Valverde :2006 s.85)

I denne oppgaven er spørsmål om logikker og teknikker allerede en sentral del av problemstillingen både gjennom måten den undersøker risiko- og sikkerhetslogikkene som

kommer frem hos aktørene i samarbeidet, og gjennom dimensjonene som materialet leses langs. Disse dimensjonene kan langt på vei sies å berøre nettopp spørsmål om skala, og sammenhengene mellom disse og aktørenes jurisdiksjon – hvor de plasserer problemer og løsninger, og hvilket handlingsrom de har. I undersøkelse og diskusjoner av dette vil jeg bruke begrepet om rasjonaliteter slik det brukes hos Garland (1997), og senere skala og jurisdiksjon hos Valverde (2011).

3.4. Rasjonaliteter og subjektivering

At fremstillingene av risiko, sikkerhet - og i enda større grad problemdefinisjonene²⁹ viste seg å være så varierte og likevel samlet seg om fysiske grep som løsningsrepertoar, krevde en bredere teoretisk tilnærming som også kunne romme flere, til dels sprikende fremstillinger av både aktører og problemer, og behandle dette som et interessant funn i sin egen rett. Et viktig poeng er at formålet med forelesningene på masterkurset også var kunnskapsoverføring om praktiske sikkerhetsgrep, og at de grepene og løsningene som presenteres gir mening innenfor en bestemt måte å *tenke sikkerhet* på, eller en logikk. Dette betyr at det er behov for en verktøykasse av begreper som gjør det enklere å begripe slike «praktiske» og problemløsende måter å snakke på, også det som tas for gitt i dem og anses som *common sense*. Slik Garland definerer en governmentalitypreget tilnærming under er denne nettopp en verktøykasse for å undersøke logikkene som ligger i måtene folk snakker om egen praksis på.

It aims to anatomize contemporary practices, revealing the ways in which their modes of exercising power depends upon specific ways of thinking (rationalities) and specific ways of acting (technologies), as well as upon specific ways of 'subjectifying' individuals and governing populations. (Garland:1997 s. 174)

Hvis vi vender tilbake til problemstillingen et øyeblikk: Jeg belyser hovedproblemstillingen gjennom å undersøke empirien langs disse dimensjonene:

1) problemdefinisjoner og løsningsrepertoar 2) aktørbilder 3) syn på eierskap og ansvar 4) objekt og bymiljø - sted, skala og forhold til byen 5) hindringer, håp og allierte – ideelle løsninger

Risiko- og sikkerhetsbegrepene som trer frem i forelesningene sier noe om hvilke logikker som er i spill. Ved å spørre om hvordan dimensjonene over kommer frem når de ulike aktørene snakker om risiko, sikkerhet og problemområder forventer jeg å kunne si noe om

---

²⁹ Som vi skal se i empirikapittel 5

nettopp *hvordan* de ulike risiko- og sikkerhetsbegrepene blir konstruert, og hvordan de avhenger av en felles forståelsesramme og motivasjon til å gjøre noe med de oppfattede problemene som legges frem.

Slik jeg leser subjektiveringsbegrepet i governmentalitylitteraturen etter Foucault (Rose:2000, Garland:1997) handler det om prosesser hvor subjekter og subjektposisjoner *skapes*, hvor for eksempel etikk, pliktfølelse og vilje oppleves som noe indre, og slik altså innebærer mer enn å respondere på direkte appeller og invitasjoner utenfra. Det er derfor viktig å merke seg at subjektivering ikke dreier seg om en enkel aksept eller internalisering av noe som kommer utenfra, for eksempel ideologi forstått som «statens vilje» slik den eventuelt skulle komme til uttrykk når politi og sikkerhetsrådgivere underviser om sikkerhet og forebygging i dette prosjektet.

3.5. Til seminarrommet - diskursteori, undervisning og situerte diskurser

Det er på tide å gå videre til selve rommet for seminaret og diskusjonene som utgjør størstedelen av materialet. Jeg ønsker altså å se på sikkerhet- og risikobegreper *der hvor de er sosialt og institusjonelt virksomme*, som mulig handlingsbasis, i språk, handling og praksis. Risiko er virkelig i sine sosiale følger. Kan vi observere dette?

« (...) the question of construction/real is irrelevant; what matters is the actualization of risk, as lived, responded to and acted upon. (Beck hos Adams, Beck & Van Loon: 2000, s.24)

For å få til dette tar jeg utgangspunkt i et teoretisk mellomnivå, hvor jeg ser på samarbeidsprosjektet mellom BAS, PST, NSM og Kripos som en sosial sammenheng, en avgrenset situasjon, hvor ulike felt og diskurser møtes. Det gir alltid en viss tilfredsstillelse når begreper fra ulike teorier kan korrespondere med hverandre slik *sikkerhetsprosjekt* hos Valverde og *conjuncture* hos Fairclough kan, selv om begrepene legger vekt på ulike aspekter av samme sted. (Fairclough & Chouliaraki:1999) Dette er selvsagt en veldig abstrakt definisjon av en seminardag hos en arkitektthøgskole, men nettopp slike situasjoner er ifølge Fairclough og Chouliaraki fine muligheter til å undersøke både den sosialt strukturerende vekten *på* og det strukturerende aspektet *ved* språkbruk og diskurser innenfor en konkret situasjon, hvordan sosiale strukturer legger føringer på hva som sies og ikke. Jeg vil bruke begrepet *diskursiv orden* til dette.

Først kan det lønne seg å plassere begrepet teoretisk. Hvilket nivå ligger det på? Hva kan det brukes til? Begrepet ligger, hvis vi tenker oss et spenn hvor ytterpunktene legger mest vekt på henholdsvis struktur og agens, et sted i midten. Det viser altså hverken til et bakenforliggende språkssystem eller kun til interaksjon og fri, kreativ språkbruk, men til nivået for sosial praksis, og språk som en viktig del av denne. Diskursive ordener handler om hvordan det språklige aspektet ved sosiale praksiser struktureres - *“social structuring of semiotic diversity”*. (Fairclough & Chouliaraki: 1999, s.57.) Å definere begrepet på denne måten innebærer å godta premisset om at måten en rammer inn og snakker om et emne på er delvis sosialt formet, og å ville si noe om hvordan dette kan foregå. Det tar også høyde for at forholdet mellom språklig form og innhold og sosial praksis er dialektisk, at det skjer en gjensidig strukturerende påvirkning mellom dem.

Events are not in any simple or direct way the effects of abstract social structures. Their relationship is mediated – there are intermediate organizational entities between structures and events. Let us call these ‘social practices.’ (...) Social practices can be thought of as ways of controlling the selection of certain structural possibilities and the exclusion of others, and the retention of these selections over time, in particular areas of social life. (Fairclough: 2003 s.23-24)

Strukturering viser til en prosess som samtidig virker begrensende og som en ressurs. Dette begrepet åpner slik for at vekten av sosiale strukturer ikke er noe statisk, men skjer gjennom praksis som i større og mindre grad reproducerer og endrer disse. I en annen definisjon viser diskursiv orden til:

(...) the social resource (orders of discourse) which enables and constrains interaction, and to the way that resource is interactively worked, (...) and its realization in language and other semiotics. (Fairclough & Chouliaraki: 1999, s.63)

Sosiale praksiser ses ofte på som organisert i felt, eller områder, og en diskursiv orden kan tenkes på som *den språklige delen av praksis* i slike felt.

(...) the order of discourse can be taken to denote different discourses that partly cover the same terrain, a terrain which each discourse competes to fill with meaning in its own way. (Jørgensen & Phillips: 2002 s. 141)

Hvis åpne, flytende tegn hos Laclau og Mouffe (Jørgensen & Phillips:2002) er ord og begreper det er strid om å fylle med mening, kan den diskursive ordenen ses på som bakgrunnen man forsøker å dekke, og midlertidig «lukke» diskursen på. (Jørgensen & Phillips:2002, s. 28-29) Et enkelt, tenkt eksempel kan være de ulike måtene byrommet trer fram på i diskusjoner: ulike blikk på samme sted ser henholdsvis en friksjonssone for

komplekst sosialt liv,³⁰ en samling potensielle mål en kan regulere og sikre gjennom fysiske sikkerhetsgrep³¹, eller en samling områder med ulike eierskapsforhold, kontrollpraksiser og ekskluderingsmekanismer³². Et poeng her er at de ulike forståelsene fordrer ulike rasjonaliteter, ulik praksis fra ulike myndigheter, og ulike objekter for hva «vi» skal handle på.

Det finnes ingen enkel avgrensning når en skal operasjonalisere begrepet *diskursiv orden*. Det overordnede temaet for forelesningene og diskusjonene er samfunnssikkerhet og forebygging både av terror og annen kriminalitet. I dette prosjektet samles trådene i løsningsrepertoaret - design av objekter i bymiljøet

Ved å identifisere forebygging av terror og kriminalitet og samfunnssikkerhet som en diskursiv orden *forankret i byen*, finner jeg problemområder hvor aktører ved bruk av forskjellige diskursive ressurser prøver å representere virkeligheten, posisjonere seg og presentere tolkninger og løsningsforslag. Problemdefinisjoner, hva «vi» må gjøre noe med, hvem eller hva som utgjør en trussel, løsningsrepertoar, hva som ses på som det ideelle utfallet av grepene, hindringer, motstandere og hjelpere representeres til dels ulikt og kan skille en diskurs fra en annen.

3.6. Oppsummering

Det er mange måter å bruke teoretiske perspektiver på. Noen tilnærminger velger ett eller få perspektiver eller et helhetlig rammeverk for analyse, mens teorikapitlene i denne oppgaven har inkludert både samfunnsdiagnostisk risikosamfunnsteori, ulike perspektiver på sikkerhet, diskursteori og governmentalityperspektiver. Begrunnelsen for dette har vært å få grep om flere mulige innfallsvinkler til et samarbeidsprosjekt med mange sider og implikasjoner, og nå er det på tide å oppsummere kort hvilke perspektiver som blir med i aktiv bruk i analysedelen.

Risiko- og sikkerhetsbegrepene deltakerne bruker vil bli lest i lys av rasjonalitetsbegrepet fra governmentalitylitteraturen som *språk om praksis*³³. Rasjonaliteter favner som lagt frem i kap. 3.3.6. både logikker - måter å snakke og tenke på, at visse handlingsalternativer framstår som intuitive og *common sense*, og teknikker – grep, teknologier og handlinger. Dette innebærer at

---

³⁰ Se kap. 6.5. og 6.5.1. *Making sure that it will work that way* og *Enkle og komplekse scenarier*.

³¹ Se kap. 5.4.5.

³² Se kap. 2.1.1 og 2.1.2.

³³ I dette tilfellet kunne man også si språk som praksis.

sider av både diskursene, de fysiske sikkerhetsgrepene og seminardagen i seg selv kan ses som deler av rasjonaliteter, et perspektiv som dermed i praksis utgjør et åpent, relativt løst rammeverk for analysen i kap.6.

I tillegg produserer (eller forsøker å produsere) ulike rasjonaliteter bestemte typer *subjekter* – identifikasjoner, viljer, kompetanser, motivasjoner og posisjoner som sammenfaller mer eller mindre med målene for *problemløsningspraksisen* rasjonaliteten kan sies å springe ut av. Subjektiveringsbegrepet i et lite utvalg governmentalitylitteratur etter Foucault brukes til å undersøke dette. (Garland: 1997, Rose:2000) *Ansvarliggjøring* er et annet begrep innenfor governmentalitylitteraturen som blir med videre, spesielt for å belyse hvordan beslutningstakere og objekteiere innenfor fysisk, situasjonell forebygging får roller som «voktere for eget objekt», og hva dette innebærer.

Noen av perspektivene på sikkerhet i kap. 3.3. har fungert som perspektiverende teori, og har også sitt å si for at det blir lettere å situere sikkerhetslogikken som kommer frem i materialet – spesielt gjelder dette sikkerhetiseringsperspektivets vektlegging av sikkerhetsbegrepers relative tilknytning til nasjonalstaten som referanseobjekt. (Buzan, Wæver, de Wilde: 1998) Åtlands (2008) historiserende begrepsanalyse har også vært nyttig her.

For å si noe om *hvilke* risiko- og sikkerhetsbegreper som kommer frem, hvordan de fremstår i direkte tematisering, drar jeg veksler på perspektiver om *sikkerhet som praksis* hos Zedner(2009) og Valverdes (2011) governmentalitypregede tilnærming og oppfordring til å undersøke konkrete *sikkerhetsprosjekter*. Masterkurset forstås som et slikt i sin egen rett.

Elementer ved Becks risikosamfunnsteori som blir med i aktiv bruk er blant annet tilnærmingen til risiko som en logikk som fordrer handling, forebygging og «koloniserer fremtiden» gjennom å basere seg på projeksjoner av ulike trusselscenarier, i tillegg til risiko som avhengig av mediering og ekspertkunnskap (Beck:1992, 1998, 2002, 2009) Ekspertkunnskap om risiko knyttes til profesjoner som politiet og sikkerhetsrådgivere, og - når nasjonalstaten er referanseobjekt – PST som høypolisiære aktører. (Ericson & Haggerty: 1997, Brodeur:2011)

Situasjonell forebygging kobles som tidligere nevnt i større grad enn sosial forebygging sammen med *sted*, i dette tilfellet byen, og Valverdes (2011) begrep om områder i byen og enkeltobjekter «imbued with state-ness» knyttes sammen med hennes begreper om formell og

uformell jurisdiksjon, hvor disse kan tenkes å få noe å si for hva som anses som rasjonell sikkerhetspraksis. (Garland: 1997, Valverde: 2011)

Som en kan se av de teoretiske perspektivene over og i kap. 3, legges det også vekt på mange andre forhold enn de rent språklige i denne oppgaven. Diskurser blir sett i et dialektisk forhold med det «utenomdiskursive». Her er utgangspunktet for oppgaven på linje med Jørgensen & Phillips (2002, s.140) når de foreslår å sette opp et analytisk skille mellom diskursive og ikke-diskursive forhold, uten å glemme at også institusjoner, profesjoner, materielle strukturer og sosial praksis *også* til dels er diskursive fenomener.

4. Metode

4.1. Undervisning som sosial praksis – hva har jeg tilgang på i materialet?

Før jeg fikk tilgang på materialet hadde jeg allerede på bakgrunn av kursbeskrivelse og medieomtale begynt å formulere forskningsspørsmål og funnet frem til noen teoretiske nøkkelbegreper. Dette innebar noen forventninger til hva materialet skulle inneholde. Hvis materialet skulle vise seg å være noe annet enn forventet, som for eksempel rene forelesningssituasjoner uten tydelige diskusjoner, ville dette selvsagt være interessant informasjon.

Det kunne bety at den noen diskurser var spesielt dominante, men det kunne også være at uenighet ble uttrykt andre steder og på andre måter enn verbalt i den formelle undervisningssituasjonen, for eksempel i pausene eller i andre uformelle rom. Slik kan uventede funn ha mindre med diskursers dominans og mer med undervisningssituasjonen som sosial praksis å gjøre – til og med studieklimaet på hver enkelt skole. I så fall vil ikke jeg ha direkte tilgang på dette i mitt materiale, og bør være forsiktig med å konkludere med at uenigheten ikke *finnes*. En mulig måte å undersøke dette på kunne vært å supplere med andre typer data, for eksempel intervju av studentene i etterkant. Når jeg likevel har valgt ikke å gjøre dette bunner det i at jeg etter hvert la mer vekt på å undersøke *logikkene som legges fram av foreleserne, og hvordan de responderes på i klasserommet*. Enkelt sagt: Det er altså ikke hva studentene *egentlig* mener om situasjonell forebygging jeg er ute etter å undersøke eller trekke slutninger om, men måtene foreleserne forsøker å «få noe gjort» gjennom dette samarbeidet.

4.1.1. Mediert kunnskap

Hva slags diskusjoner får vi i et klasserom?

Diskursiv kamp eller forhandling *kan* vises språklig i konkret interaksjon innenfor den avgrensede sosiale situasjonen jeg studerer, men det er som sagt ikke bare diskursinterne forhold eller hvem aktørene er i kraft av sin profesjon som har noe å si for hvordan dette

foregår. Alt dette skjer også på et *sted* – på skolen. Når vi samler oss i et klasserom har vi en formening om hva som skal skje.

Et seminar kan anta mange former og legge mer eller mindre til rette for åpen diskusjon, men i akkurat denne situasjonen preges det av klasseromsundervisning, forelesninger, med sine sjangre (forelesninger, appeller, diskusjoner), med sine rollenormer for hvem som snakker når, hvem som står i en ekspertposisjon, og hvem som er student og tilhører. Forelesning som sosial praksis legger føringer, og diskursiv strid om for eksempel å definere flytende begreper som risiko, sikkerhet og problemområder kan absolutt tenkes å påvirkes av den *medierende* og strukturerende praksisen forelesning er. Så hva impliserer dette? Det kan bety at jeg må ta hensyn til at klasseromsundervisning jevnt over er en konvensjonsbundet type praksis, og - som nevnt i starten av kapitlet - ikke trekke slutninger om at uenighet ikke *finnes* om den ikke kommer frem direkte. Det finnes flere måter kollisjoner mellom diskurser som prøver å dekke samme felt kan vise seg enn ren diskusjon. Det vi i dagligspråket refererer til som å «snakke forbi hverandre» eller «bomme på poenget» kan etter mitt skjønn være uttrykk for den samme kollisjonen, for eksempel i sammenhenger hvor ønsket om konsensus er stort eller konvensjoner legger føringer på samtalen. (Berkaak & Frønes: 2005) Disse hensynene virker sensitiverende i analyseprosessen og griper – som de følgende delkapitlene om forskningsetiske problemstillinger og kvalitetskriterier – inn i spørsmål om hva man har dekning for å si noe om på bakgrunn av materiale og metodevalg.

4.2. Forskningsetiske problemstillinger og kvalitet

Hvilke spesielle forskningsetiske dilemmaer kan man møte innenfor kvalitative forskningsprosjekter? Skillene mellom kvantitativ og kvalitativ tilnærming er på ingen måte absolutte, og det finnes naturligvis uendelig mye mer å si om implikasjonene av dem enn det er rom for i dette delkapitlet (Bryman: 2012.ss.407-408). Dette brede spørsmålet stilles fordi noen sider ved kvalitative tilnærminger kan sies å kreve spesiell oppmerksomhet sammen med idealet om et konsekvent forhold til forskningsetiske prinsipper. Hva betyr dette?

Kvalitative tilnærminger kan svært enkelt sies å ha til felles at de ofte er prosessorienterte, konsentreres om beskrivelse og tolkning av sosial mening, ofte med vekt på hvilke meninger informanter eller deltakere selv gir de sosiale sammenhengene de inngår i. De kjennetegnes også ofte av vekt på kontekstualisering av funn. (Bryman: 2012, s.401) Ofte – men slett ikke alltid – innebærer de også høyere grad av nærhet mellom forsker og informanter

sammenliknet med kvantitative tilnærminger (Bryman:2012 s.408). For å få tilgang til data som sier noe om meningsskapning kan en fleksibel, utforskende og åpen tilnærming til feltet en studerer støtte opp om målet med forskningen, og som følge av dette kan det være vanskelig å gi et utfyllende og strukturert bilde av hva forskningsprosjektet vil innebære i de innledende fasene. Det er også oftest da man informerer og innhenter informert samtykke hos eventuelle deltakere.

Because of the preference for an unstructured approach to the collection of data, qualitative researchers adopt methods of research that do not require the investigator to develop highly specific research questions in advance and therefore to device specifically for those questions to be answered. (Bryman: 2012 s.403)

Samtidig kan et slikt åpent eller delvis strukturert forskningsdesign gjøre for eksempel spørsmål om informert samtykke og konfidensialitetsprinsippet mer komplisert enn en underskrift og enkel anonymisering. Hos Bryman nevnes spesielt konfidensialitet og muligheten for at steder og mennesker kan gjenkjennes indirekte gjennom beskrivelser som aktuelle problemer. (Bryman: 2012 s.136) Dette er som vi skal se aktuelt også for denne oppgaven.

En analyse av språklig materiale fra et halvoffentlig rom som seminarrommet møter også sentrale forskningsetiske problemstillinger, og ulike stadier i forskningsprosessen fordrer sine egne overveininger. Umiddelbart gjelder dette spørsmål om informert samtykke, tilgang til materiale, oppbevaring og behandling av data og beskyttelse av informantenes integritet og identitet. Spørsmål om kvalitetskriterier som forskningens transparens, validitet og pålitelighet er også like aktuelle i formulering av forskningsspørsmål og metodevalg, som i gjennomgang av empiri og i analysen.

På et grunnleggende plan henger spørsmål om forskningsetikk tett sammen med forskningskvalitet, og derfor blir noen av disse overveiningene drøftet sammen i dette delkapittelet. En kort og nyttig klassifikasjon³⁴ av fire hovedprinsipper for grunnleggende forskningsetikk kan presenteres som overveininger av hvorvidt noen deler av forskningsprosjektet representerer: a) skade for deltakerne; b) mangel på informert samtykke; c) invasjon av deltakernes privatliv; eller d) bedrag. (Diener og Crandall hos Bryman:2012 s.135)

---

³⁴ Mine oversettelser av henholdsvis *harm to participants*, *lack of informed consent*, *invasion of privacy* og *deception* hos Bryman.

Potensiell *skade* for deltakere og informanter som følge av deltakelse i forskningsprosjekter kan defineres og utspille seg på mange ulike måter, og de overfornevnte prinsippene kan også sies å overlappe. Mangel på informert samtykke og invasjon av privatliv gjennom for eksempel behandling av sensitive eller personlige opplysninger og manglende anonymisering kan absolutt representere potensiell belastning eller skade for deltakerne i et forskningsprosjekt – enten dette gjelder påføring av stress, innsnevring av fremtidige valgmuligheter som følge av identifikasjon av informanten, eller i grove tilfeller faktisk fysisk skade. (Bryman:2012 ss.135-136) Elementer ved disse grunnleggende etiske prinsippene griper også inn i vitenskapelige kvalitetskriterier – det er for eksempel vanskelig å se for seg en gjennomføring av et prosjekt preget av transparens uten å ha innhentet nødvendig samtykke.

Hovedmaterialet for denne oppgaven består i lydopptak av forelesninger og diskusjoner som fant sted i løpet av en seminardag. I tillegg fikk jeg tilgang til kursbeskrivelse i utkast, et utvalg studentarbeider gjort ved kursets slutt, og PST og NSMs skriftlige evalueringer av disse. Alt materiale ble sendt meg av en lærer ved arkitektthøgskolen etter enstemmig samtykke i et møte med alle deltakere til stede. Videre sørget læreren for viderebringning av relevant informasjon om problemstillingen for oppgaven, og at denne ble klarert med kursdeltakerne. Materialet er gjennom prosessen blitt lagret på passordbeskyttet harddisk, inneholder ikke personlige eller sensitive opplysninger om noen av deltakerne, og slettes i sin helhet ved prosjektets slutt. Prosjektet³⁵ innebar midlertidig lagring av informasjon og en mulighet for *indirekte* identifikasjon av enkeltpersoner på bakgrunn av kjønn, stilling, arbeidsplass og prosjekttilknytning, og ble derfor meldt til og godkjent av personvernombudet for forskning hos Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD).

Hvilke vitenskapelige kvalitetskriterier er relevante for mitt prosjekt, og hvorfor? Er det jeg studerer og måten jeg velger å gjøre det på egnet til å gi meningsfulle svar på det jeg spør om?

Denne oppgaven er en undersøkelse av først og fremst språklig materiale. Under drøfter jeg noen av kvalitetskriteriene som foreslås for kvalitativ forskning hos Bryman (2012), men jeg bruker i tillegg Jørgensen & Phillips (2002) til å reflektere rundt hvilke kvalitetskriterier som

---

³⁵ Her bør det gjøres oppmerksom på at både prosjektittel og metode er endret siden godkjenningen, fra planlagt delvis deltakende observasjon og intervju til analyse av foreliggende lydopptak av seminardagen. Dette av praktiske grunner – kurset ble ikke avholdt det aktuelle semesteret datainnsamlingen skulle foregå.

skal gjelde for diskursanalytisk inspirerte prosjekter spesielt. Nøkkelbegreper i drøftningen av dette er *validitet* (intern og ekstern), *pålitelighet* (reliabilitet), *transparens* og *relevans*.

4.2.1. Kvalitetskriterier - intern validitet

Hva betyr intern og ekstern validitet? Er disse kriteriene viktige for oppgaven min, og i så fall, hvordan?

“(...) internal validity refers to whether you are observing, identifying or «measuring» what you say you are». (Mason: 1996 i Bryman: 2012, ss.389-390)

Dette forstår jeg som et spørsmål om hvorvidt det er samsvar mellom forskningsspørsmål og metode, all den tid dette forholdet vil virke inn på hvilken type data en får. Og er det samsvar mellom funnene og konseptene en bruker for å analysere dem? Under kommer et konkret eksempel på hvordan underproblemstillingen om *hvorvidt det finnes en dominant diskurs innenfor feltet* gjorde det nødvendig å tenke over dette samsvaret mellom forskningsspørsmål, metode og teori.

Før jeg fikk tilgang på størstedelen av materialet hadde jeg på bakgrunn av kursbeskrivelse og medieomtale³⁶ allerede begynt å formulere forskningsspørsmål og funnet frem til *risiko* og *sikkerhet* som nøkkelbegreper. Dette innebar (som vi så i kapittel 2 om forforståelse) noen forventninger til hva materialet skulle inneholde. I delkapittelet over om *undervisning som sosial praksis* diskuterer jeg noen implikasjoner av at materialet skulle vise seg å være noe annet enn jeg forventet, som for eksempel rene forelesningssituasjoner uten tydelige diskusjoner. En mulig måte å øke samsvaret mellom forskningsspørsmålet om det *finnes uenighet om hvordan en skal forstå risiko- og sikkerhetsbegrepene* og slik øke den indre validiteten, kunne være å supplere med andre typer data, for eksempel intervju av studentene i etterkant. Når jeg likevel har valgt dette bort bunner det, som forklart i innledningen til metodekapittelet, i et ønske om å undersøke logikkene som presenteres innenfor den konkrete undervisningssituasjonen. Da blir også eventuell manglende diskusjon et interessant funn i sin egen rett.

4.2.2. Overførbarhet eller ekstern validitet

---

³⁶ Se vedlegg I og Søndagsrevyen 08.09.2013

Overførbarhet handler om hvorvidt funnene som til slutt presenteres kan og bør generaliseres til å si noe om andre sammenhenger, andre grupper og videre samfunnsforhold (Bryman:2012 ss.390-392). Altså: vil det jeg finner kunne si noe om forhold og samarbeid mellom politiet og andre yrkesgrupper, selv om ikke alle presentørene i materialet er eller har bakgrunn i politiet? Vil oppgaven min kunne brukes til å si noe om meningsdannelse i disse forholdene generelt, og hvordan maktforhold inngår i dem? Vil den kunne vise frem noe om hvordan vi snakker om forebygging? Vil den kunne brukes til å si noe om hvordan vi snakker (eller ikke snakker) om sikkerhet, risiko, samfunnssikkerhet og hva som former definisjonen av problemområder i slike samarbeidsprosjekter?

4.2.3.Elementer av case-studie

Når forskningsdesignet har elementer både fra diskursanalyse og case-studie, er ekstern validitet og overførbarhet kvalitetskriterier jeg bør bruke? Jeg vil svare ja til dette, men en bevisst bruk.

One of the standard criticisms of the case study is that findings deriving from it cannot be generalized. Exponents of case study research counter suggestions that the evidence they present is limited because it has restricted external validity by arguing that it is not the purpose of this research design to generalize to other cases or to populations beyond the case. (Bryman: 2012, s. 71)

“(...) case study researchers tend to argue that they aim to generate an intensive examination of a single case, in relation to which they then engage in a theoretical analysis. The central issue of concern is the quality of the theoretical reasoning in which the case study researcher engages.” (Bryman: 2012, s. 71)

Det denne oppgaven først og fremst har til felles med case-studien er undersøkelse av et konkret samarbeid over en kortere periode, en situasjon begrenset i tid og rom, og at utvalg av deltakere og materiale er ikke gjort for å være representativt for noen populasjon (Bryman:2012). Men - den ligger heller ikke så nært en etnografi som mange case-studier gjør, den tar ikke mål av å nærstudere grupperelasjoner eller gjøre en uttømmende undersøkelse av alle sider ved samarbeidet.

Spørsmålet om hvorvidt det går å generalisere funn til andre tverrfaglige forebyggingssamarbeid må i tillegg til innholdet i logikkene forholde seg til det spesifikke ved *formen og rammene* først – hvilke sosiale og historiske omstendigheter de er en del av, stillingen til aktører og institusjoner som er involvert, og hvilken type sosial praksis samarbeidet tar form av. I denne oppgaven er disse forholdene kort redegjort for blant annet i

bakgrunnskapitlene, og må ellers tas stilling til av den enkelte gjennom lesningen av oppgaven.

Om ikke slutninger eller funn i denne avhandlingen er direkte overførbare til andre sosiale settinger, finnes det en god mulighet for at andre som leser beskrivelser og tolkninger kan få flere innfallsvinkler til eget materiale eller egen praksis. Dette kan utgjøre en form for pragmatisk definert overførbarhet som heller nærmer seg spørsmålet om forskningen er *relevant*, eller fruktbar, om den bidrar til økt forståelse. (Bryman:2012)

4.2.4. Pålitelighet og transparens

Pålitelighet³⁷ foreslås som en parallell til det kvantitative kvalitetskriteriet reliabilitet for kvalitativ forskning, og innebærer blant annet å gjøre forskningsprosessen transparent, slik at andre kan se hvordan man har arbeidet. (Bryman:2012 s. 392) Dette gjelder på alle stadier i prosessen, også i selve presentasjonen av funn når oppgaven skrives ut. Åpenhet rundt forskningsprosessen gir muligheten til å peke på eventuelle problemer med mangelfullt datagrunnlag for slutninger som trekkes, for eksempel manglende samsvar mellom forskningsspørsmål og undersøkelsesmetode. Åpenhet rundt prosessen er viktig også for diskursanalyse, særlig når det gjelder hvilke slutninger man trekker på bakgrunn av et materiale samlet inn uten direkte tilbakemeldinger fra informanter med tonefall og kroppsspråk, som også kan svare på oppfølgingsspørsmål.

Når oppgaven har en diskursanalytisk tilnærming inngår den i en «pakke» av teoretiske perspektiver og metode. En del av dette metoderepertoaret bygger på nærlesning av tekster. Jeg har vekslet frem og tilbake mellom nærlesning av enkelte passasjer og en mer «summerende» måte å lese på for å organisere et stort materiale og få frem likheter og forskjeller i helheten. Det har vært nødvendig å lage en standard som passer til oppgaven og det relativt store materialet, og dimensjonene materialet leses langs står definert i problemstillingen. Når man definerer en egen standard for oppgaven slik blir intern validitet og transparens viktig, og jeg har forsøkt å vise tydelig hvordan jeg går frem gjennom hele oppgaven, også i redegjørelse for egne teoretiske utgangspunkt og gjennom å vise frem empirien med mange og varierte eksempler. Slik kan den som leser bevege seg frem og tilbake og selv vurdere hvorvidt analyse og slutninger er plausible og kan forsvares. (Jørgensen & Phillips:2002, s.171)

---

³⁷ Min oversettelse, eng. *dependability*

4.2.5. Datainnsamling

Råmaterialet til oppgaven består hovedsakelig av lydfiler med opptak av forelesninger og diskusjoner fra en seminardag på arkitektthøgskolen. I tillegg fikk jeg tilgang på pensumlister, kursbeskrivelse i utkast, noen studentarbeider gjort mot slutten av kurset, og skriftlige evalueringer av disse arbeidene fra PST og NSM. Selv om disse ikke brukes direkte i oppgaven har for eksempel det faktum at evalueringene *finnes* - at PST og NSM har gjort et evalueringsarbeid av arkitektstudentoppgaver sett gjennom en sikkerhetslinse - påvirket inntrykket av samarbeidet. For å klargjøre: Jeg legger mer vekt på *at* PST og NSM evaluerer studentenes prosjektarbeider i etterkant enn *hvordan* de gjør det. Kursbeskrivelse og pensumliste fra kurset brukes som bakgrunnsmateriale - selv om det refereres til dem bare noen få ganger i empirien er det interessant når det skjer, og de leses her som en del av studentenes og lærernes diskursive ressurser.

Hovedmaterialet utgjør 82 sider transkribert tekst fra lydopptak av seminaret. Kursbeskrivelse i utkast og leseliste er i tillegg vedlagt. Analysen konsentrerer seg om de transkriberte opptakene av seminardagen, mens kursbeskrivelse, pensumliste, studentoppgaver og evalueringer ikke brukes direkte.

4.2.6. Hvordan har jeg bearbeidet materialet?

Transkribering og koding

Opptakene er transkribert ved hjelp av transkriberingsprogram, og deretter anonymisert. De ble så fargekodet etter oppfattet tema, språklige virkemidler og det jeg på ulike stadier i prosessen oppfattet som viktige likheter og forskjeller mellom aktørenes måte å tillegge begreper og områder mening.

I transkriberingen blir studentene kodet som S. I utvekslinger hvor flere aktører deltar er de kodet som S1, S2, og så videre. Kodene refererer ikke til faste studenter, men blir gjort om igjen på starten av hver utveksling. Dette ble gjort delvis fordi det er praktisk vanskelig å skille ut bestemte studenter på stemmen, men hovedsakelig fordi jeg anser det som mindre viktig å identifisere enkeltstemmer hos studentene enn de varierende subjektposisjonene de inntar. Representantene fra NSM, PST og Kripos står kodet som henholdsvis PST1, PST2, NSM1 og KR1, mens lærere fra arkitektthøgskolen står kodet som BAS, BAS1, BAS2 og så videre.

Det ferdigtranskriberte materialet ble altså fargekodet i en foreløpig inndeling etter blant annet tema, hva aktørene anser som meningsbærende enheter, hvem de henvender seg til, graden av direkte appell, hvorvidt utsagnene er normative eller deskriptive, henvisninger til andre tekster eller diskurser gjennom direkte sitat eller parafrasering, språklige virkemidler og troper som metonymier og synekdoker og sammenstillinger av ord og fraser. Denne fargekodingen fungerte som startpunkt for arbeidet med å dele inn i og identifisere ulike posisjoner og diskurser i materialet.

Pauser, småprat, latter, bevegelse i klasserommet og andre ikke-verbale elementer blir jevnt over markert i teksten, men bare om de synes å ha umiddelbar sammenheng med noe som blir sagt. Som all muntlig kommunikasjon inneholder forelesningene og samtalene en hel del mer informasjon enn innholdet i det som blir sagt. Tonefall, taletempo, pauser, kremting, avbrytelser og latter kan bære mye mening, de kan fremheve, underspille og til og med skape rom for utsagn. I mitt transkriberte materiale er slik informasjon markert hvis den fremkommer svært tydelig eller på annen måte står i kontrast til sin umiddelbare kontekst. Dette har jeg forsøkt å gjøre mest mulig konkret og beskrivende, eksempelvis «ned i stemmeleie», selv om det jo alltid innebærer en form for tolkning å lese mening ut av elementer.

Engelsk som undervisningsspråk

Språket i materialet er jevnt over muntlig og uformelt, undervisningen foregår på engelsk, og nivået i muntlig engelsk hos deltakerne varierer. Hvordan behandler jeg avvik i uttale, setningsoppbygning og grammatikk? Jeg har basert på idealet om transparens villet være mest mulig lojal mot den enkeltes måte å snakke på, men i noen tilfeller hvor grammatiske avvik ville kunne virke forstyrrende på lesningen av den ferdige teksten har jeg korrigert dem uten at innholdet i utsagnet er endret vesentlig.

5. Empiri

I dette kapittelet legger jeg først fram noen umiddelbare inntrykk av samlet materiale, før jeg går grundigere gjennom de enkelte forelesningene og diskusjonene og presenterer noen funn som senere blir hovedtemaer i analysen. Det vil - på samme måte som det finnes hint til empiriske funn i kapittel 3 og 4 - finnes flere tilløp til analyse i disse empirikapitlene. Dette gjøres først og fremst for å lette lesningen og gi et inntrykk av hvor teksten skal.

5.1. Førsteinntrykk av samlet materiale

Noe som overrasket i de første gjennomlysningene av materialet var hvordan forebyggende sikkerhet gjennom design av miljø og bygninger ble holdt fram som et mulig svar på så mange ulike problemer. Fra tradisjonelt definert gatekriminalitet og ordensproblemer som graffiti, salg av illegale stoffer, overfallsvoldtekt, lommetyveri, innbrudd og organisert vinningskriminalitet, til trusler mot rikets sikkerhet som terrorangrep, sabotasje og spionasje - spennet i problemområder som tas opp av deltakerne er stort.

I forlengelsen av at dette spennet er så stort kunne det – uten foreløpig å trekke slutninger - gi mening å tenke seg at det er forebyggende sikkerhet *som løsning* som er en av hovedfellesnevnerne. Vi, eller jeg, er kanskje innenfor lineær tenkning vant til å tenke at problemet kommer først, og så finner man etter avveininger frem til løsninger som passer. Uten å spekulere i hva som «kom først» går det an å snu det på hodet et øyeblikk og se det fra denne vinkelen: Problemdefinisjoner kan også formes av de løsningene man har foran seg. Med et sett løsninger, et repertoar av responser, kan det springe fram klynger av problemer som passer inn i denne logikken.

Et førsteinntrykk av det samlede materialet er altså at forebygging gjennom design av miljø og bygninger holdes fram som et svar på noe, som en mulig løsning på mange ulike utfordringer. Mine spørsmål i denne oppgaven kretser derfor blant annet om hvordan disse problemene trer frem i lys av aktørenes felles løsningsrepertoar. Hvis fysisk forebygging er svaret, vil det gjøre noe med spørsmålet?

Jeg går på dette stadiet gått gjennom presentasjonene hver for seg. Det er ikke fordi vi skal anta at det er et en-til-en-forhold mellom aktører og subjektposisjonene de inntar, men rett og slett av praktiske hensyn.

5.1.1.Fellestrekk i oppbygning

Et annet førsteinntrykk som har holdt seg i den grad at det fremstår som et hovedtrekk, er at presentasjonene har noen fellestrekk i måten de bygges opp på. De presenterer alle et eller flere problemområder, og mulige løsninger på disse. Med en problemdefinisjon, som vinningskriminalitet eller terrorisme, fant jeg også et mer eller mindre uttalt syn på aktøren og dennes motivasjon og rasjonalitet, hvem det er som personifiserer trusselen *vi* må beskytte oss mot, og hva dette *vi* trer frem som.

Aktørbildet handler ikke bare om hvem som identifiseres som en trussel, men hvilken status denne gis, hvilket rom for agens, hvilken motivasjon, og fra hvilken *avstand* han eller hun trer frem. Karakteriseres han gjennom avstand og fremmedhet? Blir hun en- eller flerdimensjonal? Blir han en ungdom på avveie? En soldat, eller en representant for en diffus, men allestedsnærværende fare? Vi skal i løpet av alle presentasjonene se at aktørbildene som trer frem er langt fra enhetlige.

I tillegg observerte jeg ulike syn på eierskap og ansvar - hvem som ses som eier eller ansvarlig administrator av problemene, og på hvilke nivåer både problemer og løsninger ble plassert. Hvilke hindringer som anses å stå i veien for en ideell løsning, og representanter for håp og allierte i prosjektet trådte også fram.

Under vil jeg presentere disse likhetstrekkene i oppbygning gjennom eksempler, forelesning for forelesning. Denne delen av oppgaven er først og fremst beskrivende, selv om jeg ved å se dette aspektet ved materialet allerede har gjort visse teoretiske valg, og det å gjøre datamateriale til empiri i seg selv er starten på en tolkningsprosess.

Altså: likheter og forskjeller i diskursiv konstruksjon og narrativ oppbygning langs disse dimensjonene a)problemdefinisjon og løsningsrepertoar b) aktørbilder c) eierskap og ansvar. d) objekt eller bymiljø - sted, skala og forhold til byen e) hindringer, håp og allierte – den ideelle løsningen.

I tillegg til dette ligger spørsmålene som utgjør hovedproblemstillingen klare i bakhodet: Hvordan konstrueres risiko og sikkerhet i samarbeidsprosjektet? Det er min forventning at spørsmålene over vil være med å belyse dette.

5.1.2.Terminologi og nøkkelbegreper

I presentasjonene møter vi nøkkelbegreper og terminologi som særlig brukes av sikkerhetsrådgiverne (NSM1 og PST2) når de snakker om risiko. KR1 og PST1 drar i tydelig mindre grad veksler på dette fagspråket. Denne terminologien er for de fleste ikke en del av dagligspråket, og vil noen steder trenge en kort forklaring i tillegg til oversettelse. I noen tilfeller forklarer aktørene begrepene selv, mens forklaringen på andre kan finnes i fotnoter. Jeg går av plasshensyn ikke videre inn i teori og metoder i risikoanalyse og -håndtering, men karakteriserer og analyserer denne måten å snakke om risiko (og indirekte: sikkerhet) på ut fra hvordan den skiller seg fra andre måter å snakke på, hvilke posisjoner den legger til rette for, og funksjonen den får i konteksten.

5.2. Presentasjoner

5.2.1.NSM1

NSMs forelesning er omfangsrik, fortettet, og den utstrakte bruken av fagterminologi og modeller gir et teknisk og overbevisende preg. Stilen fremstår ikke direkte appellerende, men introduserer og definerer mange begreper innenfor et stort felt av sikkerhets- og risikoteori, kort innføring i Sikkerhetsloven og Objektsikkerhetsforskriften, og modeller for å evaluere behovet for forebyggende sikkerhet av bygninger og funksjoner, såkalte *verdivurderinger*³⁸.

Forebyggende sikkerhet fremstilles fra denne posisjonen både som bestående av et sett arbeidsverktøy og modeller, og som et tenkesett med teoretisk rammeverk som studentene skal få en innføring i. Formen på samspillet mellom studenter og foreleser gir som jeg kommer tilbake til i kap. 6.6. inntrykk av tilnærmet ren undervisning eller kunnskapsoverføring, noe som også speiles i spørsmål fra studentene. Disse omhandler oftest presiseringer, tekniske detaljer, og det oppstår lite diskusjon om premissene for posisjonen.

I tillegg til dette får informasjonssikkerhet, behovet for hemmeligholdelse i operativt sikkerhetsarbeid og etterretningsmetoder relativt stor plass i presentasjonen, men dette behandles ikke her.

5.2.2.Problemdefinisjon og løsningsrepertoar hos NSM1

---

³⁸ Eng. *asset evaluations* i materialet

Terrorisme, sabotasje, spionasje, invasjon og annet som defineres som *trusler mot rikets sikkerhet* faller inn under Nasjonal Sikkerhetsmyndighets problemdefinisjon, og det er hovedsakelig dette de bærer fram som problemer i forelesningen. Løsningsrepertoaret består av forebyggende fysiske og situasjonelle sikkerhetsgrep etter en evaluering av verdiene en vil beskytte, skreddersydd etter hvert enkelt tilfelle, ulike trusselscenarier og objektets oppfattede verdi. Mot slutten fremhever NSM1 også *resiliens*, eller robusthet, som en mulig strategi. I dette eksempelet mot en bilbombe:

NSM1: Yeah, resilience, I think it's a very hard word to translate into Norwegian terms. I don't think we have a word that actually quite cover resilience. Because it can be everything from resisting a direct attack, resisting an indirect attack, or actually getting back on your feet once the event has taken place. So you can say that resilience could be a very thick wall, but it can also be something that is deflective, or that will absorb. So it's a very wide array of measures. So don't necessarily think in terms of hardening your asset. It can also be softening it. It can also be deflecting it. In practical terms, in physical security it means for instance your target may look very vulnerable, but that's because for instance you want the bomb van to go down there, and explode there, because that's not doing to do any damage to the structure. And it's going to be contained. Because if you get someone back there and hit there, that would be really bad. So that's one way of thinking about it.

5.2.3. Syn på aktøren

Gjennom NSM1s forelesning beskrives den potensielle trusselaktøren for skjermingsverdige objekter som rasjonell, kompetent, farlig, kost/nytteorientert, potensielt med kapasiteten til spesialstyrker. Men – eksemplene hvor prinsipper i forebyggende fysisk sikkerhet blir forklart for studentene er tatt fra dagliglivet og fremstår utpreget enkle og hverdagslige. Her er trusselaktøren en annen, for eksempel en innbruddstyv eller sykkeltyv, og referanseobjektet en masteroppgave på en PC, en sykkel eller familiebilder. Felles for aktørbildene synes imidlertid å være at de tillegges en viss økonomisk rasjonalitet.

NSM1: It's very likely that one of you, or perhaps most of you, will be burgled sometime in your life, perhaps even mugged. Or be victim of crime somewhere along the line, even if it's just being – having your bicycle being stolen. Now, I'd like to ask you a question. How many people here have been burgled before?

Wow, that's quite a lot. I'll never move to Bergen! But – those of you who have never been burgled, do you lock your door in the morning when you leave? Or do you leave it? You lock it. Because... even though you're not a victim of crime, you know it's sensible to actually secure your asset. So, it's really intuitive.

(...)

NSMI: So, the threat for the national asset³⁹ is an adversary who will possess the skill, will and the know-how. And why do I have this poster here? (viser til visuelt hjelpemiddel) The heroes of Telemark. The saboteurs. Norwegians like saboteurs! They're the good guys, right? Well... We're not the Nazis, we're the good guys, so we don't like saboteurs. We shouldn't. So, what we're actually planning against is the capacity of someone with the same knowledge of a foreign special force. Or of foreign special forces.

Anyone know anyone who are in the special forces or have been? Yeah? Do you think it's difficult to hire someone from a special force to do a job for you?

S: Depends on which country you're from.

NSMI: (ned i stemmeleie) Depends on how much you pay them.

You'll get them, oh yeah. Everyone's got a price-tag.

And yes, if you want to rent a team from ex-Belarus, they're probably going to be cheaper than ex-France or...

S: Exactly...

NSMI: But you can get them.

Med et bilde av *den andre*, i dette tilfellet trusselaktøren, følger også et bilde av hvem vi er. Første del av utvekslingen over, hvor det norske samfunnet som *the good guys* som ikke burde like sabotører er også interessant i lys av spørsmålet om hvilket vi som trer frem i presentasjonen, og dette gjelder mange av utvekslingene. De sier noe om oppfattet trussel, hvem vi er, og hva som er verdifullt for oss på samme tid.

5.2.4. Hvordan trer beslutningstakere frem?

Flere ganger i løpet av presentasjonen dramatiserer sikkerhetsrådgiveren hypotetiske samtaler med beslutningstakere og forvaltere av viktige objekter. Et av eksemplene ser slik ut:

NSMI: Security! Really, really costly to add at the end. And that's what normally happens. 'Yep! We need to commission a building.' And when the building is finished, they say: 'Oh yeah, we need some bollards here, we also need some cameras and blablablabla.' And then you change the parameters that you were supposed to have in the beginning. And that's also a little bit what I'm hoping is going to be the outcome in a few years, when you've got promising young architects at their first project, and they actually ask the enterprise: 'what are your security needs?' And you probably will see that blank stare, like... 'Yeeeahhhh...'

(spredt latter)

'...Yeah... Actually it's a National Defense Research Institute, and we haven't thought about that, yeah...'

(...)

---

³⁹ Skjermingsverdig objekt av nasjonal verdi.

NSMI: If you if you build a command center which is a fortress, and it is the best command center you can ever think of, and I just snap the power cable – it's not really working, is it? So you need to look into dependencies. Is it going to be self-contained? For instance: How can it be used to exploit it?

You'd be surprised of how many people say that 'uffff', we don't have anything worth protecting!' 'OK, you have a toxic waste dam'. 'OK? I could use a lot of toxic waste, just... You need to protect it'. 'Oh... yeah.'

Hvordan beslutningstakerne fremstilles i slike tenkte utvekslinger blir behandlet videre i analysen, både som en del av diskusjonen om hvilke vi som trer frem i presentasjonene og koblet til begreper om innsalg og økonomisk rasjonalitet.

NSMI: Now – in terms of security... I chose the wrong business. Because, in many ways, security doesn't pay. Why doesn't it pay? Because it never happens. And that's really difficult in convincing decision-makers why you should spend money on security. But then again, when something happens, the impact of that happening is going to be so costly, that you really wish you did something.

(...)

Det er verdt å merke seg at det i utdrag hvor beslutningstakere er et tema, ofte også refereres til kostnader, penger og salg. Utdraget under refererer ikke til beslutningstakere direkte, men jeg leser det som implisitt at der det er noe som må selges inn, er det også noen som må sitte med beslutningen om å «kjøpe».

NSMI: Every society relies on critical infrastructure. Every one. Creature comforts. Simple. Costly matters. The only way you can sell it in is: it's more costly to lose it than to... than to secure it. Then, perhaps.

Umiddelbar kontekst for utdraget under er en kortere påstand om at trusselbildet endrer seg, mens *trusler* er konstante, og NSM1s vurdering av beslutningstakeres overraskelse over 22. juli. Dette er altså en parafrasering av utsagn fra 22.juli-rapporten.

NSMI: One thing that really baffled me when I read the commission report post-22nd of July was that there were so many decision-makers who said that: 'Well, it came as a total surprise'. The bomb attack. Because we are thinking that the intelligence services and the police security services, they are going to tell us that the terrorist attack is coming. Isn't that a little bit naïve? Isn't the whole idea of terrorism and sabotage and espionage that you don't know ahead? It's a long time since someone came into your office and said 'So, that's a declaration of war'. That didn't happen in WW2 either.

5.2.5.Fremstillinger av eierskap og ansvar

Fremstillinger av beslutningstakere og syn på eierskap og ansvar overlapper til en viss grad, men eierskap og ansvar knyttes også til andre aktører, som for eksempel NSM selv, politiet,

studentene eller et mer uspesifisert vi. Det poengteres under at *objekteier*⁴⁰ i en objektsikkerhetssammenheng er den som driver eller har ansvaret for funksjonen, ikke nødvendigvis den som står oppført som eier i papirene.

NSMI: The asset owner is the enterprise, or the agency or person in control of that national asset. That means: if you... if you have the deed to a structure, that does not mean that you are the asset owner, but if you rent an asset and you perform a function and you are responsible for that function, then you are an asset owner.

NSM1 problematiserer under uklare ansvarsforhold for objektsikkerhet, og forklarer dem delvis med skarp sektorinndeling i det norske samfunnet, koblet med uoversiktlige og gjennomgripende avhengigheter.

NSMI: So when it comes to sectors, we've got the military sector, doing military stuff, we've got transport sector, doing transport stuff, and that's the way we do things, right? So, I'm head of transport, you are head of communications, and we do different things. And that's sector principle. And it's important to know that security is not a sector. 'So when it comes to the sector principle and securing matters you should do... transport security! And they should do... communication security!'

But society doesn't look like the sector principle at all. We're a net-based society. We've gone into dependencies.

'If things really go terribly wrong, we can always call on the army! And they'll come save us!'

Actually, they won't. And that's not going to happen because the army is... this is dependent on for instance civilian infrastructure, communications, emergency services, everything is interlinked.

Under finner vi en annen tematisering av ansvar og eierskap, en understreking av beslutningstakeres ansvar for sikring av sine objekter, men også en beskjed om at *du*, eller *man*, har ansvar for å legge til rette for at beslutningstakere har et tydelig bilde av sine egne sikkerhetsambisjoner.

NSMI: The sector principle is a governing principle, but security is not a sector. That means that security is everyone's responsibility, but some people have more responsibility than others. Guess who.

S: The military.

NSMI: No.

Who do you need to get involved in processes of security from day one? It's quite obvious when you think about it. Leaders! Decision-makers. Because you can't decide security for them, they need to have a security ambition, they need to know it, they need to be clear about it, and you need to cater to that. It's their responsibility. But it's also our responsibility.

---

⁴⁰ Objekteier. Eng. asset owner

5.2.6. Enkeltojekt eller bymiljø – sted, skala og syn på byen

Referanseobjektet hos NSM1 blir definert som *assets*, altså verdier. I denne sammenhengen vil det si verdifulle, viktige eller sårbare objekter og kritisk infrastruktur. Det finnes mange former for verdifulle objekter, men spesiell vekt legges på *national assets* - skjermingsverdige objekter av vital betydning og nasjonal verdi. NSM1 legger gjennomgående vekt på å bevare samfunnsfunksjoner og -verdier og kritisk infrastruktur. Som det kommer frem i utdraget under fokuserer de mindre på bymiljø, sosialt liv eller enkeltmenneskers liv, med henvisning til Sikkerhetsloven og Objektsikkerhetsforskriften. Dette kommer fram direkte, som i sitatet under, men også indirekte, ved at de rett og slett ikke refererer til de andre størrelsene i særlig grad.

NSM1: Physical assets again – what's the purpose, the function? Human, technical, organizational, what's the most important asset? Is it to protect the people who work there, is it to protect the technical data there, is it to protect the database there, or is it technical equipment that needs to be shielded? Or protected. Does it have a comparable size and function? 'Ah, ok, this here (viser til noe) is such an important thing, why isn't it important somewhere else?'

S: Just to clarify, are humans assets or not?

NSM1: Can be. I... The...I'll be getting to the National Security Act and I'll just be very blunt and honest about this. It doesn't really take into account humans. Human life in a national security asset is not necessarily taken into consideration. There are other laws, and other ethical considerations, that need to be taken into account (...)

5.2.7. Hindringer, håp og allierte – ideelle løsninger

Manglende kunnskap og villighet til å prioritere forebyggende sikkerhet synes å holdes frem som en av hovedhindringene, sammen med uvitenhet og naivitet hos beslutningstakere og forvaltere av viktige bygninger eller funksjoner. Som en motsats til dette har vi unge arkitekter med kunnskap om hvordan man sikrer objekter, og med vilje til å bringe dette på bane overfor fremtidige oppdragsgivere.

NSM1: And me being Norwegian, and being like any other guy, I don't like the airport security. I don't like people rummaging through my private belongings. I don't! There are other ways to security! If I was a terrorist, I'd get a job at the airport! So security is done in a different array of strategies. And that's why I keep so high hopes for you guys, because security can sometimes be thinking outside the box. You do not have to fortify something, to make it secure. You can make it redundant, you can make it resilient. And there are definitely ways of doing that. But sometimes you need a fortress.

(...)

*NSMI: Again – everything needs to have a holistic approach. And the question is: are you going to be an example, or are you going to be **setting** an example? Concrete blocks, being an example: Not very nice, not very practical, not very efficient. And you could be the ones who set the example and say: 'Look, this is how we could do it. That actually looks nice!'*

Utdragene over synes å referere til håp om at noen skal sette et eksempel for godt forebyggende sikkerhetsarbeid, og de sammenfaller her med direkte appeller til studentene.

5.2.8. Sikkerhetsgrep som kostnadsbesparende og *common sense*

Spesielt for NSM1s forelesning er en gjennomgående vekt på «sikkerhet» som både dyrt, kostnadsbesparende og intuitivt, innlysende, *common sense*.

NSMI: Another thing that baffles me, is that to me, a lot of this stuff is common sense. But I also realize that you have tight schedules, you have different demands, you have conflicting demands, and things get mumbled off, but once you do an asset evaluation and start out with that, you will save yourselves a lot of trouble, and that's one of the main things that I've tried to preach when talking to government agencies.

Actually, in security thinking, that's the best thing you can do, one of the most cost-saving measures that you can ever do, because you will find out and rank your own assets and then you actually get to know what's most important to you.

5.3. PST1 – trusselvurderinger og kjerneoppgaver

Forelesningen fokuserer på å opplyse om PSTs rolle, kjerneoppgaver og metoder, delvis ved bruk av informasjonsvideoer med musikk. Disse informasjonsvideoene strukturerer forelesningen ved å introdusere kjerneoppgavene som punkter i presentasjonen. PST1 fremhever viktigheten av å ha kontakt med publikum og et bredt nettverk av kontakter. Fysiske sikkerhetsgrep, bygninger og bymiljø gis ikke oppmerksomhet hos PST1, referanseobjektet synes som jeg vil eksemplifisere heller å være nasjonen, nasjonalstaten, Norge og norske interesser.

PST1 presenterer også et trusselbilde som i store trekk sammenfaller med den åpne trusselvurderingen for 2013⁴¹, hvor ekstrem islamisme holdes frem som den største trusselen.

---

⁴¹ Tilgjengelig på <http://www.pst.no/media/58980/PSTs_tv2013_web.pdf>

5.3.1. Mange nordmenn tror at...

Fellestrekk ved informasjonsvideoene

Videoene tematiserer i tillegg til PSTs kjerneoppgaver⁴² *ansvar og plikt*. Virkemidler som musikk og stemmebruk, sammen med fravær av kvalifiserende utsagn og småord, synes å bygge opp under det alvorlige i dette bildet. En gjennomgående struktur i videoene består i at de først presenterer en generell oppfatning av trygghet og fred hos «mange i Norge», for så å kontrastere den med utsagn som river ned denne oppfatningen og avslører den som ikke reell:

Norge har til nå tilhørt et rolig hjørne av verden. Men trusselbildet er komplekst, og situasjonen kan endre seg raskt.

Kjemiske våpen, kjernevåpen og biologisk krigføring er for mange i Norge en fjern virkelighet. Noe som foregår langt borte, og som Norge ikke er en del av. Dette stemmer ikke.

Mange nordmenn tror at spionasje er noe som tilhørte den kalde krigen. Det er ikke sant.

5.3.2. Problemdefinisjon og løsningsrepertoar hos PST1

Trussel og problemdefinisjon hos PST1 består i politisk motivert vold og terrorisme, i første rekke representert ved ekstrem islamisme. I mindre grad nevnes også høyre- og venstreekstremisme, spredning av masseødeleggelsesvåpen, trusler mot myndighetspersoner, sabotasje, spionasje og infiltrasjon med sikte på å få tak i sensitiv informasjon om strategiske politiske valg eller kunnskap fra forsknings- og teknologimiljøer. Det siste nevnes spesielt i forbindelse med posisjonering og utvikling i Norges nordområder. Høyreekstremisme hevdes å nå ha sin hovedarena på internett, ikke i gatene.

Følgende utveksling mellom PST1 og to studenter om trusselbildet som legges fram er interessant på minst to måter: Fordi PST1 spør om studentene deler oppfatningen av trusselbildet, og fordi studentene synes å problematisere dette ved å henvise til at det er et bilde de «får».

PST1: *We assess that extreme Islamism will continue to represent the greatest terrorist threat in Norway in 2013. Are you surprised about that? Is that the picture that you are sharing with me?*

S: *It's the picture that we get.*

---

⁴² PSTs kjerneoppgaver gjøres kort rede for i bakgrunnskapittel 1.2.2. og kan også finnes på <http://www.pst.no/oppgaver/>

PST1: Yes. Do you think it's true?

S: As for the definition of extreme Islamism and terror as extreme Islamism, yes, because it is defined in that way.

(...)

PST1: So, let's go to the right-wing extremism. Do you think it's right-wing extremism that is a big threat to Norway? Do you often read about them in the newspapers? No? Do you think it's because they don't exist, or...? Do they have another agenda?

S1: No

S2: No

PST1: No?

S2: But there's also been a lot of focus on extreme Islamism and that might overshadow it...

PST1: Yeah, maybe...

Løsningsrepertoaret som holdes frem hos PST1 består hovedsakelig av overvåkning og etterretning, etterforskning og det som karakteriseres som «politiarbeid, ganske enkelt»⁴³.

S7: When you go for surveillance, and you identify problematic kinds of groups, how do you identify them? Is there a manual, or something, that has been established by the PST, or are you using your instinct?

PST1: All of them. Instinct, theories, data, when you're doing surveillance or following people you follow them to where they live, cars, their network, so you're using a lot of information to find out who they are. It's simply police work. Yeah. Was that an answer?

S7: I guess

5.3.3. Syn på aktøren

Hvem er den problematiske aktøren hos PST1?

PST1 fokuserer på enkeltpersoner, miljøer og nettverk. En skillelinje i trusselaktørbildet går mellom innflytelsesrike og aktive sentrale skikkelser med internasjonalt nettverk på den ene siden, og unge tilhørere på den andre. Lederne i nettverkene anser ifølge PST1 Norge som «en av hovedfiendene.» Person- og nettverksfokuserte metoder innebærer et annet blikk på aktøren enn hos NSM1, og personfokustert forebygging og lengre tidsperspektiv, mer data og et større vindu av tid kan foreløpig tenkes å være faktorer her.

PST1: Several leaders in the multi-ethnic network in Norway are individuals who have been brought up in this country. They have a global extreme Islamist rhetoric, and put it into Norwegian context.

---

⁴³ Min oversettelse

They regard Norway ahm... as one of the key enemies. They continue to use cartoon disputes as well as Norwegian military participation in Afghanistan to escalate the level of conflicts between muslims and non-muslims. In this way they can easily be understood and appeal to, particularly young supporters. The status of the media coverage, as well as propaganda distributed by extremist Islamists are the key elements that influence the selection of targets.

5.3.4.Trusler fra andre stater

I tillegg til ikke-statlige aktører og miljøer forteller PST1 om arbeid opp mot andre *stater* etterretningsvirksomhet, statlige aktører som antas å ha stor kapasitet og handle etter egne interesser. De rører her ved internasjonal interessepolitikk, ressurser som olje og gass, og problemstillinger omkring Norges og andre lands interesser og posisjonering i nordområdene.

Om andre staters etterretningsvirksomhet:

PST1: Intelligence is used to support other countries' positions in the high North, and that's a quite interesting and important thing for us. All the resources, all the oil, all the gas, in the high North are very important for Norway. And you can see that other countries are trying to get hold on information on how to develop this area.

5.3.5.Eierskap og ansvar

Hvem synes å eie problemene hos PST1? Det meste av presentasjonen fokuserer på PSTs eget brede og komplekse mandat og ansvarsområder: *PST skal, jobber daglig for, har som høyeste prioritet, har ansvar for.* Det snakkes altså mest om det utarbeidede trusselbildet og PSTs ansvar, og mindre konkret om hvordan arkitektstudentene kan bistå i dette.

Noen eksempler på direkte tematisering av ansvar og plikt i informasjonsvideoene følger under.

Siden 2001 har PSTs høyeste prioritet vært å forebygge politisk motivert vold inspirert av ekstrem islamisme.

PST konsentrerer arbeidet sitt om å identifisere personer som kan ha tilknytning til terrornettverk. Målet er at planer om terrorhandlinger skal bli stoppet i god tid for de blir gjennomført.

PST skal hindre fremmede stater i å drive ulovlig etterretningsvirksomhet i Norge. Kunnskap om Norges strategiske valg skal ikke komme på avveie.

PSTs ansvar er å forebygge og hindre at utstyr, teknologi og kunnskap til produksjon av masseødelegelsesvåpen blir eksportert ut av Norge.

PST jobber daglig for at det ikke skal stå made in Norway på et masseødelegelsesvåpen.

(...) alle trusler PST fanger opp blir nøye undersøkt. Uansett hvor de ytres, hva de inneholder, eller hvem som fremsetter dem.

At viktige institusjoner i samfunnet som kongehuset, stortinget, regjeringen og høyesterett skal fungere godt, er avgjørende for vårt demokrati. Dette er PST med på å ivareta og beskytte.

Med tematisering av ansvar og plikt kommer også spørsmål om oppfatning av svikt inn.

Innledningsvis tematiserer PST1 kort kritikken etter angrepene 22. juli.

***PST1:** The Norwegian Police Security Service has a duty to prevent and investigate serious offences related to national security. And we all have seen and heard about the, 22nd of July, and this type of matters. It's our task to prevent, so somebody says that PST didn't do their work, I will not comment on that, but I will tell you later how difficult it is to work in this type of field.*

5.3.6.Hindringer, håp, allierte - ideelle løsninger hos PST1

PST har ifølge mandatet plikt til å identifisere og etterforske uønskede hendelser som defineres som trusler mot rikets sikkerhet og stoppe – aller helst forebygge - angrep mot denne. Hva som representerer en ideell løsning på problemer som disse fra PST1s perspektiv kommer ikke frem.

Motstand mot metoder basert på uvitenhet om *hele bildet* defineres som en hindring, eller en ulempe, samtidig som full åpenhet ikke blir holdt frem som et levedyktig alternativ. Å kritisere overvåkning karakteriseres som «lett». Her problematiserer PST1 eventuell åpenhet om avvergede angrep:

***PST1:** This is an example of different prevented or thwarted attacks since 2001. It's a long list, and the list is even longer, but I just picked out some examples. It shows us that it's very important to have a secret service and doing intelligence, because nobody of us likes to have terrorist attacks, sabotage, and things like that in a community. Have you heard about any of them? No? That's the problem. We never hear about things that don't happen. Everybody knows what happened on the 22nd of July, but when things don't happen, you don't hear about it, and it's easy to say that 'we are against surveillance, we are against using open sources and things like that', but this illustrates that it's important to be in different spaces, to seek information, and cooperation with other service... services abroad.*

Vansker med å identifisere soloterrorister som ikke snakker med noen beskrives også som et problem i utførelsen av kjerneoppgavene, eksemplifisert ved Behring Breivik:

***PST1:** So, how to find the solo terrorist? Anders Behring Breivik said: 'Don't trust anyone. Do absolutely everything yourself.' So how can we find this individual? Planning to do a terrorist attack in our society? Here comes methods, surveillance, debates, we have information from people, from other organizations, but it's very difficult to find it when you're not talking to anybody else but yourself. Anders Behring Breivik will continue to be an inspiration for individuals in Norway and internationally. There are several examples indicating that foreign sympathizers have planned terrorist attacks inspired by Behring Breivik.*

Som hos NSM1 og senere PST2 og KR1 blir arkitektstudentene appellert til som allierte i et samfunnssikkerhetsprosjekt:

***PST1:** So! How can architects influence the societal security? Keep this in your mind and think about this during this lecture. Because I believe that you have a huge influence on how the future will be, and how we secure our buildings, our parks, infrastructure, and so on.*

Det er verdt å merke seg på dette punktet at *enorm innflytelse* ikke nødvendigvis er det samme som ansvar. PST1 konkretiserer ikke hvordan arkitekter kan ha innvirkning på samfunnssikkerheten.

Etter å ha fortalt om en boikott av norske merkevarer begrunnet med forhold i norsk utenrikspolitikk appellerer PST1 igjen til studentene om å planlegge for en usikker framtid:

***PST1:** What happens to be seen as safe one day, might turn into something else the next day, because of international politics, and that's where you're coming in. You have to plan for the future, because the situation can be something else tomorrow. Because of a cartoon, because of a painting, or because of politics.*

5.4. PST2

5.4.1. Problemdefinisjon og løsningsrepertoar

Spesielt for PST2 er en uttalt samling av forebygging av terrorisme og annen kriminalitet under ett.

***PST2:** Well I figured that... why do people become criminals? Or why do people do wrong things, uhm, it's really important for you to know. Because you will be a part of preventing crime. We are so lucky in Norway that even terrorism, espionage and sabotage is defined as a criminal act, so when we say criminals, we can talk about the terrorist, or we can talk about the pickpocket. Allright? Great.*

Løsningsrepertoaret hos PST2 kretser rundt situasjonell kriminalitetsforebygging. Sosial forebygging nevnes som viktig, men det argumenteres for raskere resultater gjennom situasjonell forebygging.

***PST2:** Social crime prevention is really, really important. But what we do today, we will see effects in maybe 50 years. If we start preventing rape in kindergarten, well, well that's good! And we should, we shall do it! But it might take 18 years before we see any effect. Allright?*

Situational crime prevention is the measures we do now, to stop crime, now. And I would say that this is a big part of this, of situational crime prevention, to stop crime now – it doesn't...we don't do anything about the problem, but we stop crime. Allright?

5.4.2. Lommetyven og terroristen - syn på aktøren

Synet på hvem den problematiske aktøren kan være spenner svært vidt, fra lommetyven til terroristen. PST2 legger uttalt vekt på å forstå hvorfor noen velger å begå kriminelle handlinger, og drar veksler på forklaringsmodeller hentet direkte fra teori om situasjonell forebygging etter Clarke⁴⁴, sammen med elementer av *rational choice theory*.

Under kan vi se et eksempel på tillegging av motivasjon hos to aktører som fremstår som ulike. En kost/nytte-orientert og egennyttig økonomisk-rasjonell aktør kobles til ulovlige handlinger som nasking, til økonomisk kriminalitet og tyveri av bensin. Spenning, materielle goder, makt og status presenteres som gevinster av handlingene. I tilfellet økonomisk kriminalitet tillegges aktøren denne tankerekken: (...) *it doesn't really hurt anyone! At least nobody I know*.

Den andre typen aktør knyttes til terrorisme og fremstår noe annerledes: dedikert til en sak, kanskje under sterk påvirkning fra andre.

*PST2: This gentleman, or these, said that in a sense, in this sense, crime is a purposive act, committed with intention of benefitting the offender. So if you do something, you do it to earn something. Either it's food or money or a new stereo, new car, whatever. Power, for instance. In this theory, they will get need, again, Maslow, excitement, it's cool, you can brag about it, you can have the... you can convince yourself that everybody else does it, everybody else drives in 130 and higher, why can't I. It may not be a criminal act, but I can steal gas, I can steal a hot dog, because everybody else does. And – if I do economical crime, against a bank, or a large company, it doesn't really hurt anyone! At least nobody I know. So people try to cover, cover their own ass, by saying that it doesn't really matter. That's how people think when they do crime, really. At least **they** would say so (viser til visuelt hjelpemiddel).*

And one other thing, at least concerning terrorism, is that conviction - that you are so... nå står det stille for meg på engelsk... - you are so dedicated to the cause, that you will do – you've been brainwashed maybe, and you are, you can be convinced by influence from others. I'll show you some examples of that later. On how they do.

It doesn't really hurt anyone/it hurts someone

Et skille i framstillingen av den økonomisk kriminelle og terroristen i utdraget over går ved at den første tenkes å unnskyldes egne handlinger med at de «ikke skader noen», mens terroristens motivasjon dras fra Clarkes sjekklister for terrormål. Her tillegges terroristen en motivasjon hvor det viktige nettopp er at handlingen skader noen: '*Something happens when I do this*', or '*it hurts someone*'.

---

⁴⁴ Se for eksempel Clarke, R. V. (1995): «Situational Crime Prevention» i M. Tonry & D. Farrington (red.), *Building a Safer Society: Strategic Approaches to Situational Crime Prevention*. Crime and Justice: A review of Research 19: 91-150, Chicago: Chicago University Press.

Enkelte steder dramatiserer PST2 en tenkt terrorists stemme, tankerekke og motiver.

Eksempelet under er igjen hentet fra en utgreiing om Clarke & Newmans sjekkliste for valg av terrormål, EVIL DONE⁴⁵:

PST2: *'We measure in flesh' (markant ned i stemmeleie). Alright? Because flesh is what sells newspapers. You're not a good terrorist if you don't get your action out to the world. To promote your cause.*

PST2: *A target is, for a terrorist, it has to be exposed, or yeah, you have to be able to get to it, yeah? It has to be out in the open. It might be important if it's vital, the assets are so important that 'something happens when I do this', or 'it hurts someone'. It can be iconic, like the opera house, it has been already become iconic for Norway. And it has to be legitimate. There are rules, in the terrorism business. Alright?*

So these rules are pretty funny actually, we won't spend much time on it, but... it says that for instance 'you don't blow up a kindergarten'. So you don't do that. Not women either. But it also says that 'if the woman is an infidel, or...' Yeah... it's a good law, really, because one paragraph kills the other, so...

Det neste eksempelet skiller seg ut både fra sin umiddelbare kontekst og fra materialet som helhet. Første del er ett av få steder iløpet av seminaret konkrete konfliktsituasjoner nevnes på en måte som kan leses i sammenheng med risikosituasjoner i Norge. En foreløpig lesning av andre del kan synes å åpne for at den kjempende ikke alltid er *den andre*. PST2 hevder her at folk er villige til å slåss for en sak, og at samfunnssituasjonen kan endre seg i den grad at «vi» griper til våpen:

PST2: *This situation is... if we plan... if we measure out risk today, we change tomorrow, because some political... they change their views, they say that 'no, we don't want to help Syria after all', or 'we want to help Syria', so tomorrow the situation can be totally different. And threat... people are willing to, to fight for a cause. We live in our society, but the cause is not worth fighting for, yet. Do you understand me? Tomorrow, we might be picking up arms and doing the deed. Because this is our fight. But yesterday it wasn't there.*

Om vi går videre til det neste utdraget kan vi igjen skimte et ganske annet bilde av aktøren, en lovbrøyer som motiveres av penger og vil kunne avskrekkes av situasjonelle grep, sikkerhetsvakter og gjerder til å *gi opp og gå et annet sted*.

PST2: *So these are the base theories for this theory, which really is about target hardening. Reducing the offenders' opportunity to commit the crime, and heightening its risk. So that the criminal comes in and looks at the building and says: 'No'. 'The defense is too high', or 'I see cameras', or 'there is a security guard'. They will say 'no, I will not, I will not commit the crime. I will go somewhere else. To get my money'.*

---

⁴⁵ Se Clarke & Newman(2006): *Outsmarting the Terrorists* for videre utgreiing om å bruke prinsipper fra situasjonell kriminalitetsforebygging i terrorforebygging.

5.4.3. Beslutningstakeren hos PST2

Etter andre del av presentasjonen, en utgreiing om modeller for risikoanalyse og risikohåndtering som metode, kommer denne korte passasjen som skisserer opp hvordan man bør presentere denne risikokunnskapen man har utarbeidet for beslutningstakere. Her refereres beslutningstakeren til ved en attributt, pengesekken:

PST2: Let me try to visualize the risk. You can do that. If it's with a.. stolpediagram, in English? With drawings, we can use... have you heard about the Boston square? We have green squares down here, we have yellows in the middle, you have red, you can visualize it any way you want, really, but: The important thing here is that this process is what you present to the guy with the money-bag. He needs to understand it. And visualization is a good way to understand, or at least try to get people to understand.

5.4.4. I make targets

Objekt eller bymiljø - sted, skala og syn på byen

Referanseobjekter hos PST2 synes først og fremst å være bygninger og fysiske miljøer. Disse refereres ofte til som *targets*, mål. PST2 drar her veksler på tankegods fra *routine activity-teori*⁴⁶ i innrammingen av hvem overtrederen kan være. Når utdraget her leses som et utsagn om referanseobjekt og bymiljø og ikke plasseres under aktørsyn, blir det gjort fordi PST2 nettopp trekker fram *målet* i modellen han kort refererer, objektet, som det man bør forsøke å handle på.

PST2: Ok. These gentlemen, back in the seventies, said that a) likely offender, could be anyone in this room. Anyone of us, any people, really. At a specific time, and at a time and place, it might be taken as a function of the convergence of likely offenders and suitable targets. 'Targets, in the absence of capable guardians'. A capable guardian is... doesn't have to be a police officer or a security officer, it could be someone witnessing and reporting, ok? It can even be a camera, in fact. And the likely offender as I said could be anyone. And this theory it said, it says 'target', it doesn't say victim. Because it can be an object. So that's important to stress.

And I think that the interesting part here is that suitable target, what is a suitable target?

So every architect should say that 'hey, what's that, that's something for me, I make targets!' Allright? That's what you do! So what is a suitable target, is it defined by various places in geography, is it social demographics? To place a building in the ghetto, is it more exposed for crime? Are you making a soft target, next to a hardened target? I'll show you a picture later, and thinking about if you're designing a soft target, just because of the appearance, if you place it behind a hardened target,

---

⁴⁶ Disse prinsippene ble først formulert i Cohen, Lawrence, & Marcus Felson (1979): "Social change and crime rate trends: A routine activity approach" og kan leses i *American Sociological Review* vol. 44 ss. 588–608. Her behandles de ikke videre i seg selv, men behandles som en del av de diskursive ressursene deltakerne bruker.

behind gates and tall fences, your target will be a suitable target. Ok? Because the other target is too hard to reach.

Over trekkes det opp en distinksjon mellom «myke» og «harde» mål, og det åpnes for at definisjonen av hvorvidt et objekt blir det ene eller det andre blant annet avhenger av hvorvidt det er andre mål i nærheten. Slik kan det sies at miljøet rundt enkeltobjektene også vies en viss oppmerksomhet hos PST2, men at de rammes inn som faktorer i en mulig risikoforskyvning.

I siste del av utdraget over kan vi si at det fortsatt er *utsatte mål* som tematiseres, men dette kobles med en invitasjon eller oppfordring til arkitektstudentene, og en innramming av deres praksis i den problemløsende logikken av situasjonell forebygging i utsagnet *that's what you do!* Slik kunne dette utdraget blitt lest langs de fleste av dimensjonene jeg trekker opp i problemstillingen.

5.4.5. *Don't build clock-towers, maybe?* PST2 og blick på bymiljøet

Under er et eksempel på tematisering av bymiljø innenfor en sikkerhetskontekst hos PST2, sammen med spørsmål om hvordan design kan avverge angrep både *på* og *fra* bygninger, ved en bruk av bygninger og bymiljø som plattformer fra hvor man kan angripe. Den kommer etter en relativt omfattende passasje om ulike typer håndvåpen og granater, deres utbredelse og bruk.

PST2: *So just to throw out some ideas: how can design deter weapon attacks? Can you design a building on which it's close to impossible to use guns? Can you do it? I don't know, I hope so. I hope that when you design a building, you can avoid possible launch platforms on the building. That can be used to attack and assassinate people on the street, that can be used as a platform to kill someone in another house, you can think about where you put the... where the main entrance is placed... are there other launch platforms on other buildings?*

Could we place a cover over the entrance? So we have to drive the car under a cover, for instance? So people who are on a launch platform in another building cannot see the target? Tinted glass, vegetation, trees, walls... Where do I put the parking? Do I put it under the building, on a near-by field, whatever, and entry roads? How do I get to the building, how exposed am I in my car when I'm driving to the building? It's just ideas.

S: *The public plazas...*

PST2: *I'm sorry?*

S: *Public plazas.*

PST2: *Yes?*

PST2: *Public plazas are historically known as target ranges, at least in the United States. So don't build clock towers, maybe? Just ideas.*

Det er verdt å merke seg at offentlige torg og bygningselementer refereres til som henholdsvis «launch platforms» og «target ranges», selv om det siste er en del av flere kvalifiserende utsagn og sagt i en spøkefull tone: *historically known as, at least in The United States, maybe, just ideas.*

Etter eksempelet over fortsetter presentasjonen med videoeksempler, opptak av eksplosjoner og terrorangrep i byer, deriblant Manchester, Jakarta, Islamabad, Boston, Oklahoma og Oslo 22. juli 2011. Kommentarene til opptakene dreier seg om eksplosjonskraft og virkemidler, barrierer, materialbruk, tiltak som sikkerhetsglass og trafikksperringer, og hvorvidt disse fungerte avvergende og skadereduserende eller ikke i de ulike scenariene. En lengre passasje med videoopptak, en rekonstruksjon og kommentar om angrepet i regjeringskvartalet 22. juli blir behandlet i sin helhet i kap.6.4, derfor nøyer jeg meg med å nevne den i sin umiddelbare sammenheng her.

Sikkerhetsgrep og samfunnet rundt objektet – tematisering av risikoforskyvning

Følgende utveksling mellom PST2 og en student etter en utgreiing om ulike måter å forholde seg til risiko på bringer på bane spørsmål om risikoreduserende tiltaks forhold til skala, referanseobjekt og samfunnet *rundt* objektet. I tillegg kobles lovverk og kjøpekraft inn som avgjørende eller forklarende faktorer. Denne utvekslingen følges opp igjen i analysekapittelet, i diskusjoner om sikkerhetsrådgivernes risikobegrep og dettes forhold til skala og bymiljø.

PST2: *Any questions? No?*

S: *I have one. Or, I just - Because you're saying: it's this transference of risk, right? So if you have a... in the beginning you showed two buildings. There was this one with the fences, and this other building. So how... are there any measures on how... you know, not to let the risk being in that... because there will always, even as an architect with a building, it feels like it's always flowing and it will always – if you secure one place there is another place-*

PST2: *Are you talking... ethics?*

S: *Yeah...*

(spredt latter)

PST2: *You do..?*

S: *Yeah?*

PST2: *Because there is no law against it. There is no law that says 'if you secure your building, and it's brand new, well, then you have to secure the neighbor's'. 'Sorry. Tough luck. I have the money, you obviously didn't'.*

S: *...then also, if you secure all the buildings, then you live in a society where-*

PST2: *Yep!*

S: *...where--*

PST2: *-and that's why I'm so excited that **you** (ler) are... ahm... it's not... that's what we need: We need fresh eyes. To see this problem: it's called displacement. Where you take a threat, and just displace it to somewhere else.*

5.4.6. Getting you guys out there - hindringer, håp og allierte hos PST2

Helt i starten av forelesningen takker PST2 arkitektthøgskolen for at de «plukker opp ballen».

I det følgende antydes det et håp om at studentene skal være med og bøte på det som karakteriseres som kunnskapsmangel på sikkerhetsfeltet.

PST2: *I would really like to thank this school, for taking up the ball... picking up the ball and carrying on, this means a lot to the community and the security community, and we are really looking forward to getting you guys out there. Now, I cannot guarantee you a job, but I will guarantee you a job, allright?*

(spredt latter)

You'll get a job! I'll guarantee it. Because, this... there is so much lack of knowledge in this field.

5.4.7. Risikohåndtering hos PST2

I den grad risiko blir tematisert eksplisitt hos PST2 er det hovedsakelig i form av utgreiinger som i utdragene under. Her gjennomgår sikkerhetsrådgiveren fremgangsmåter for risikohåndtering ved å vise til modeller:

PST2: *The black outlined are from the risk management, and what's in the middle here is the process for risk analysis. Even there we have to start the coordination on how the work should be done, there we go, and here comes the asset evaluation, and now I stress again – what is important for us? Prioritize it. It can be a component, it can be the whole building, it can be a key person, it can be all the employees. You have to say – or the owner has to say: 'what are our ambitions when it comes to protecting our assets?' 'They should not be touched by anyone'. See, that's an ambition. 'Good theory, let's work from it'.*

Then we do a threat assessment⁴⁷. We can lean on for instance PST, the annual assessment, we can go to the police, Kripos, NSM, the intelligence service, and we can base it on our own knowledge of our little corner of the world. We know what goes on in our own neighborhood.

From that threat assessment we choose scenarios. How is... Which scenario would an attacker use, to reach my asset? And that can be as basic as 'well, he will come from the north, walk over the park outside our fence, jump over the fence, run to the window, break the window, go inside'. That's the scenario, right?

And out from the threat assessment we have to see: what kind of capacity does this attacker have? Is he a highly trained criminal? Or terrorist, or...intelligence operative? What kind of tools will he use? Is it a drug addict with a screwdriver? We have to define the threat actor. And put him into the scenarios. Or her...

And choosing scenarios is obviously very important, that's why I said it two times... And then we have to do, based on these scenarios: a vulnerability assessment⁴⁸. Why will he run and jump over the fence? Well yes, because the fence is ninety centimeters high. So it's possible to jump over the fence.

Trusselaktøren omtales også mot slutten av utgreiingen, som en faktor som må defineres ut fra sin antatte kapasitet og settes inn i modeller og trusselscenarier for å kunne gjøre en risikovurdering.

Neste eksempel er representativt for forklaringer av modeller for risikohåndtering hos PST2. I analysedelen vil jeg gå grundigere gjennom hva som kjennetegner denne måten å forholde seg til risiko på.

***PST2:** Risk management! There is a new, Norwegian standard for it, it will be out soon. Well it looks like there is a need. 'Something has happened, I need to control my risk, I need to manage my risk'. We have planning - and in the organizing - NSM1 told us about the yellow arrow, with a small yellow arrow, and I will even go in-depth, into those... and in the planning and the organizing, how are we supposed to do this? Who is going to do it and in what way should we organize the work?*

When it comes to risk analysis – that was NSM1s small yellow arrow, and – or- during the risk analysis, we will figure out what measures will reduce the risk. We have to implement them, we have to verify them – do they work? If they do not work, then we adjust them. And then we continuously look at the situation, we look at the measures, and to see if... do we need to change them... do they work... so here, it's in the loop. That's basically risk management. The really important part is the risk analysis.

5.4.8. Just throwing out security measures - gode og dårlige måter å forholde seg til risiko på

I eksempelet under viser PST2 til et visuelt hjelpemiddel. Det markeres her avstand til «sikkerhetsteater» uten en foregående analyse, og definerer målet for risikohåndtering som «å oppnå et akseptabelt nivå av kjent risiko».

---

⁴⁷ Trusselvurdering

⁴⁸ Sårbarhetsvurdering

PST2: Ok... we see this a lot, a lot. People just throwing out security measures more to create a... as Schneier once said: a 'security theater'⁴⁹. 'They do it, we have to do it, we can't be any worse than our competitors', or 'we do not want to look soft, so we just... we hire a guy and set up some cameras and a fence'. With no thought, with no analysis of what or why. So what are you really looking at? So what is risk, risk management? Risk management is about... reaching an acceptable level of identifiable risk.

Sikkerhetsrådgiveren summerer under ulike måter å forholde seg til risiko på:

PST2: These strategies... these... Choosing these strategies will make us able to reduce the risk. This is one way to visualize it: asset, vulnerability, threat. And by doing something we can reduce vulnerability, and therefore look at this as the token risk⁵⁰ after the assessment.

(...)

PST2: We can avoid them! We can look at the risk and say: 'Nooo' (opp i stemmeleie) 'Never seen them, carry on!'

We can transfer them. Who transfers risk? Well, everybody, almost everybody. I do it every day. Or at least four times a year when I pay my insurance bill. 'You take the risk. I don't want it. I own it, but you take the risk. It happens, you pay me'.

We can accept it. This is also one form of... The Norwegian government has no insurance at all. They accept the risk and pay for it themselves. So if you are in the military and you crash a military vehicle, the Norwegian government has to pay for it themselves, they don't have an insurance company to take the bill.

And of course – ours – the coolest strategy, to remove the risk or reduce the risk, by implementing measures.

There is one more – you can spread the risk. There's a debate – or there's not a debate anymore, it's even... The governmental complex in Oslo: should they have all the departments in one egg – or one basket, or should they spread them out, over, in Oslo, as of today. And they have chosen to have all the eggs in one basket, because it's easier to protect. They say.

5.5. KR1

KR1s forelesning skiller seg ut fra de foregående på flere måter. En åpenbar forskjell fra andre presentasjoner er at organisert kriminalitet, i første rekke vinningskriminalitet, defineres som hovedproblem. En annen er at politiske og økonomiske forhold i Europa og resten av verden tas inn som bakteppe både for bildet av problemet og måtene problemaktørene trer frem på. Spesielt nevnes endringer i velferden og fattigdom som baksiden av privatisering og økt mobilitet i EU og Schengen-området som årsaker til økt *transnasjonal*

---

⁴⁹ Bruce Schneier lanserte uttrykket «security theater» i boken *Beyond Fear* (2003). Dette behandles ikke videre her.

⁵⁰ *Token risk* – forstått som en grunnrisiko, definert som en faktor i risikohåndteringsmodellen. Min oversettelse.

vinningskriminalitet. Organisert kriminalitet *forankret i Norge* tematiseres ikke hos KR1.

Eksempelet under er representativt for hvordan bakteppet tegnes opp hos KR1:

KR1: *If you look at the macro trends, internationally, we see greater welfare and more permeable borders, technological developments, incredible speed in the technological developments. The expansion in the EU and Schengen. An exponential increase in the use of false identification. And that is a big threat and that's a big challenge, you know, when combating organized crime. Because you have these false IDs, so who are these people that we are dealing with?*

The blending of legal and illegal business, fragmentation of public accountability, privatization, you mentioned that earlier, of security. And, I guess PST can speak more about that: conflicts in the world and foreign training, asylum seekers and refugees because of the continuing economic disparity within EU and between EU and other regions. We will always have this, we will always have a big amount of refugees.

And it's also a general trend of increased mobility, because of this: Because of the disparity between the countries in the world.

5.5.1. Problemdefinisjon og løsningsrepertoar

Transnasjonal organisert kriminalitet og alvorlige vinningslovbrudd holdes altså frem som hovedproblemer hos KR1, og i grove trekk blir disse problemene beskrevet som vanskelige å få grep om, diffuse, men økende. Vi finner imidlertid også lengre diskusjoner om hvorvidt situasjonell forebygging kan være en løsning på problemer med gatekriminalitet og ordensproblemer i Nygårdsparken, som vold, voldtekt, narkotikasalg, og generell utrygghetsfølelse i befolkningen.

5.5.2. *They go where they find the money* - syn på aktøren

Aktørbildet hos KR1 trer også fram gjennom til dels svært motsetningsfylte beskrivelser. Eksempelene under tegner bilder av svært profesjonelle, mobile vinningskriminelle som organiserer seg i nettverk for å maksimere profitt, utnytter hverandres kompetanse og opererer etter kost/nytte-rasjonalitet.

KR1: *They go where they find the money. And they often do all the things, they steal the cars, they do drugs, and they are the head of the organization that you know, trafficks women all over the world. That is the picture. They are multi-criminal and take advantage of each, you know, 'felt'. So the threat cannot easily be differentiated because of that.*

(...) multi-criminals, more mobile and more flexible. They are professional, so they also do the cost-benefit analysis. You know - where can they earn the money, where can they maximize the profit without too much effort, and also with the lowest risk of getting caught. Because they don't want to get caught. So they do the cost-benefit analysis too, that we should do in our work.

På den ene side beskrives altså aktørene som profesjonelle vinningskriminelle, kost/nytteorienterte, spesialiserte, organiserte i nettverk, villige til å bruke grov vold, og ofte knyttet til grovere kriminalitet:

S: Are there any statistics of whether these foreigners are criminals in their home-lands as well, or...

KRI: We don't have statistics for it I think, but very often we find them in statistics, not only in Norway, but also in their home-country of course, and also throughout Europe. Throughout Europe, in different countries...

So - and very often they have been committing more serious crime at home than they are caught for in Norway. Quite a scary picture. Because to a large extent it's about violence, the use of violence committing the crime, and to a certain extent we can see that in Norway, but not that much.

På den annen side beskrives også sosial nød og arbeidsløshet som bakteppe.

KRI: So thinking about how to... you know that unemployment in for example Lithuania, how should I... they will think: 'how should I provide for my family?' And if they get like 3 or 6 months of salary for one trip, we can't blame them, can we? For doing that. Would you do that yourselves if you were in that situation? Or, if you were supposed to provide for a family? And your kids were going to school and they didn't have food on their table?

Mot slutten av forelesningen differensieres det også mellom «the real professionals» og «the lucky riders», som kjenner hverandre fra hjembyen og tiltrekkes av rikdommen i Norge.

Et tredje bilde kommer frem som svar på spørsmålet om politiets holdning og fremferd har noe å si for at mange av aktørene begår mer alvorlig voldskriminalitet i hjemlandet enn i Norge, eller om det er andre grunner til dette:

S: You mentioned that they are... like... that some of these gangs are more violent in their home countries, would you say that they adapt to the police violence and the security guard violence level in Norway, or is it sort of, do they adapt to the situation with their modus operandi in their violence, or is it..

KRI: There is... we would say that it's a threat, of course we have seen it, but not to the extent that we see it in their home countries. So... they have a different view of the human being. What is a human being worth.

5.5.3. Voktere for egen bygning - eierskap og ansvar hos KR1

KR1 beskriver her hvordan de gir råd til butikkeiere eller eiere av sårbare mål for vinningskriminalitet om hvordan de kan kjenne igjen rekognosering i forkant av lovbrudd.

KRI: But they are professional, you know, in their little task. And in their little group or network. But they exchange the information. You know: where is the easiest way to do it, the lowest risk of getting caught, getting into a building, what kind of building is this.

And you often also see they use a lot of time on reconnaissance. At the buildings. Outside and inside, to, you know, go and look at the constructions.

S: Can't you sometimes catch them by recognizing a person coming and going all the time, and then recognize...?

KRI: Yeah, that's some advice that we give to the owners, you know. Of the buildings or the stores or... to go through these surveillance... Yeah, during, after the day, and try to see, has there been anybody during the day trying to detect you know... where to...

S: ...and that's why you have groups of reconnaissance, and then people who do the act itself, so you don't get recognized.

KRI: No, but you often, during the investigation, you will see the connection, so it's hard, you know - to get them.

But they could be more aware, it can tell them that something is going to happen in the future, and in the near future. And in that way they might be putting in some more effort, you know, to try to secure the building. Or warn the police. For example.

Som en foreløpig kommentar synes eksemplene over å innebære en bevisstgjøring av bedriftseiere som voktere for egen bygning og egne verdier, slik at de motiveres til å implementere sikkerhetsgrep.

5.5.4. Objekt eller bymiljø - sted, skala og syn på byen

Problemdefinisjonene hos KR1 spanner som sagt svært vidt, fra transnasjonal vinningskriminalitet til vold, salg av illegale stoffer og utrygghetsfølelse i befolkningen. Vinningskriminaliteten knyttes hovedsakelig til verdier i butikker, bygninger og lokaler, men tyveri av utstyr fra biler nevnes også. Det som kan defineres under sosiale problemer som rus, ordensproblemer og utrygghetsproblematikk synes å knyttes til offentlige områder - med Nygårdsparken i Bergen som lokalt eksempel. Felles for problemene er løsningen - situasjonelle grep holdes frem som virksomme alternativer eller supplementer i forebygging.

5.5.5. Hindringer, håp og allierte hos KR1 – ideelle løsninger

Utfordringer i forebygging, kontroll og etterforskning av transnasjonal organisert vinningskriminalitet knyttes opp mot blant annet økt mobilitet, profesjonalisering og bruk av falske identifikasjonspapirer. Velferdssituasjonen i overtrederens hjemland presenteres også under i kontrast til norske fengsler, som ikke fremstår som avskrekkende. Uavhengig av om rehabilitering er en realitet er det et ideal og en legitimering for bruk av fengsel i Norge, og utsagnet rører ved de bredere samfunnsdiskursene som preger området for fengselsstraff i Norge.

KR1: *Challenges: the penalty level in Norway is low compared to other countries. And the risk of being caught is also lower. Not in Norway compared to other countries, but when you talk about property crime. Because we have put a lot of effort and resources into fighting drug-dealing. You know, or mass crime considering drugs. But not that much into property crime.*

I tillegg til diskurser om fengselsstraff berøres også diskusjoner om ressurser og prioriteringer i politiinnsatsen, når KR1 sier denne fokuseres på narkotikalovbrudd og knytter dette til lavere risiko for å bli tatt for vinningslovbrudd.

The world is more complex, we need to collaborate

Samarbeid og partnerskap mellom næringslivet, politiet og andre aktører om situasjonell forebygging holdes frem som mulige løsninger. Arkitektstudentene appelleres også til som partnere i dette arbeidet, og oppfordres til å tenke på hvordan man kan gjøre det vanskeligere for overtrederen:

KR1: *And I'll give you some examples, and you have to think: How to prevent this, how can we prevent this from happening? And I want you to think that way through the whole session. As an architect, how can we prevent this from happening? Or make it more difficult for the perpetrators.*

(...)

KR1: *And here I think we come to a point where you as an architect also will think how to prevent this type of crime. These are serious thefts from shops, or buildings that have valued goods.*

(...)

KR1: *(...) you have networks, you know, that specialize in some types of crime, but you also to a large extent now see that they now, what do you call it, exchange information and also capacity and knowledge in different areas. Like we do! You know: the world is more complex, we have to collaborate. And they do it too. Probably they have been doing it earlier than we did. So maybe they are ahead of us, to some extent... yeah.*

(...)

KR1: *(...) just think about it, how can we prevent it? With your architectural eyes. (...) Balanced protection. What is balanced protection? It means that there must be a balance between physical security, detection, action and reaction, so that the intruder cannot reach the goods and valuables before the police or security guard patrol is on site. And what does this mean for an architect?*

How do you need to think, how do your mind-sets need to be, you know, trying to think in this balanced protection set?

5.5.6. Offentlig rom hos KR1

Under bringes Nygårdsparken i Bergen inn som et lokalt eksempel på noe man kunne gjøre noe med ved hjelp av landskapsforming og arkitektur. Denne passasjen sier også noe om

skala, sted og forhold til byen hos KR1, fordi den er ett av få steder hvor *offentlig* rom bringes opp i løpet av presentasjonene.⁵¹ Foreløpig er det dog appellen til studentene og den lille diskusjonen som følger som er interessant for oss:

KR1: (...) *Last week you had these headlines considering drug dealers, in the park, prostitution, rape, and the challenges maintaining law and order in general. And I'd like you to just use two minutes, to discuss how... what you have to be aware of, what could you think of, when you try to prevent crime in this, such an area, an open area, a landscape.*

S: *There are many points of meaning... you can do visibility studies, but the main focus in this park is not an architectural solution, it's a political solution.*

KR1: *You think so?*

S: *Yeah, more or less.*

KR1: *Mhm.*

S: *To a greater extent than an architectural solution. Of course you can most obviously do some stuff, but I think it has more of a political solution that has to be done. Relating to redeem these types of situations. Instead of just trusting an architect.*

S1: *Cut down the trees.*

KR1: *Cut down the trees? Yeah.*

S: *Yeah. Visibility.*

(...)

S: *but then again, in Nygårdsparken they deal openly in the night, so...*

KR1: *The police should be there.*

S: *They don't bother to... It's visible.*

KR1: *Mhm - so you don't think there might be things to do you know with the landscape, or architecture?*

S: *It depends on if you want to eradicate the situation or facilitate it, to make it able to combine this activity with the recreational activity. Perhaps that is a solution, instead of just trying to prevent it, because it's not going to go away just by designing some new stuff.*

S presenterer slik jeg leser det et element av uformell sosial kontroll som mulig løsning, men setter dette inn i en ramme for politiske løsninger og i mindre grad design av miljøet. **S1** foreslår å hugge ned trærne, mens en av lærerne holder fram landskapsforming som en tilrettelegger for at flere typer folk og aktiviteter kan sameksistere i parken nattetid:

KR1: *No, and I'm not talking about that, and that is you know, that goes for the whole situation. There is not just one answer, and just the architect eye, or the criminal justice eye, or... it's you know, collaborating. How can we do this together? The businesses, the police, yeah...*

---

⁵¹ Passasjen følges opp i analysekap. 6.3.2.

BAS1: *There are a lot of things you can do by landscaping. You can see on the lights, how dark is the area in the night, you can see on cameras, you can put a football field in the park, so that there will be more people during the night, you could have a lot of places to go, for people, a lot of more places to sit down, so there are a lot of things you could do instead of having visible police, I think. But that's your field.*

5.6. BAS

BAS holder ikke sin egen presentasjon på seminaret, men er likevel til stede i åpningsinnlegget, i opptakter til diskusjon og gjennom spørsmål. Noen av disse opptaktene blir referert her og fulgt opp i analysekapittelet. Dette gjelder spesielt spørsmål og innvendinger som knytter seg til skala og bymiljø, og hvorvidt effekten av forebygging lar seg dokumentere. En innledende intensjon fra BAS sin side om åpen debatt blir gjennomgått i sin helhet i kap.6.6. *To have a really good conversation*. En opptakt til en mer overordnet diskusjon om hvordan en student opplever at rasjonalet bak situasjonelle grep skiller seg fra måtene BAS vanligvis snakker om byen på, blir referert og diskutert i kap. 6.5.1. *Enkle og komplekse scenarier*. Først vil jeg imidlertid gjenta at brorparten av spørsmål fra studentene dreier seg om presiseringer og konkretiseringer av stoffet.

5.6.1. Finnes det statistikk på dette?

Mange spørsmål fra studentene går ut på hvorvidt det finnes statistikk på ulike områder, spesielt avvergede lovbrudd og etterprøvbareheten av effekten av forebygging. Eksempelet under er representativt så i måte. For flytens skyld – og fordi det er interessant i sin egen rett – tar jeg med svaret også.

S2: *Do you know anything about the... I don't know the statistics, but, the... how many potential crimes have been... avverget... stopped, because of countermeasures, because of... the relationship between reaction and the time they use to get into the building?*

KRI: *Have no statistics there either. Maybe you know that, NSM1?*

NSM1: *Well it's really hard to have any firmly based statistics on it, because you don't know necessarily what events have been mitigated before they actually took place.*

But if you look at the example of Anders Behring Breivik, he did reconnaissance, and he also did a target selection and prioritized targets. So even though he was an extremely vicious, mean and cold-hearted person, he still had his own limitations, he still made certain priorities and decided that there are certain limitations even if... within his attainable goal.

Like, for instance, he did consider the main train station in Oslo. He also considered bombing newspapers. But he realized that this would not have the intended effect on his main target, he wouldn't get too close, or close enough to them, so... it's all about deterrence, really. And you can't really think about the statistics there, because there are no comparable statistics, you have to look at... you have to ignore likelihood and more think of the (uklart) that you are involved in protecting. (uklart)

(...)

5.6.2. Is there another way to think about this?

I det følgende problematiserer en lærer fra BAS følger av fysiske risikoreduserende tiltak for bymiljøet rundt referanseobjektene i en mer helhetlig ramme, og spør hva som i sikkerhetsrådgivernes øyne er *det ideelle utfallet*. Når er det nok barrierer? Og hva er det de ønsker BAS skal gjøre, ideelt sett? I tillegg bringes diskusjoner om militarisering av offentlig rom og tilgang til byen opp:

BAS1: *Can I ask a question? You are asking this question also to us: how can design and architecture in some way respond to these things?*

In the kind of critique that you are directing towards the temporary barriers is that at one level they're not functioning correctly, that there are kind of few to the dozen to something actually functioning and another thing is that aesthetically they are sort of displeasing, or unattractive. But what do you see from your... in your mind as the alternative?

Is it about designing more attractive barrier systems, or making more of them so that they are functioning and cordoning off much more of the city, at what point do you say that there is enough of them?

*You know, because - if you put them here, it's going to be somewhere else. How does one, you know, from your perspective, define what the ideal outcome is? And you know in terms of saying 'how will we define a brief', how will **you** define a brief, for example for us to take on this particular area?*

Is it just turning up the dial you know, making you know sculpture-like, you know, aesthetically pleasing barriers in all the right locations? I mean, I'm just wondering, is there another way to think about this? And I don't know if you guys had some...

PST2: *This decision to place the temporary barriers was after a recommendation that said 'create space'. 'Create distance'.*

BAS1: *Yeah- from the target*

PST2: *From the target, yeah. I mean, every centimeter counts. And ideally we would say: 'close the road'. Because there is another issue here, that we are in a commercial district, there are even people living here, so now you have just taken a target into another society, that wasn't there from the beginning. And what happens to them?*

Now there is a target, and we... instead of taking the threat as far away as possible, we have drawn it close to everybody else. But ideally we said: close the roads. But then again, somebody says that 'we'll accept the risk'. And they put it as close as that and they didn't disturb traffic as much as they could have.

BAS1: Mmh.

PST2: So... the answer is that I don't have a good answer...

BAS1: Yeah... and I think I think also from your perspective, do you, how do you see... I mean there is this kind of – in different readings that we have been looking at there is one direction talking about this kind of militarization of urban space, the idea of... in trying to accept, let's say, the idea of threat, in society, of this kind of attack.

And the kind of... wrapping up of this awareness in lifting, or kind of elevating awareness of security and its responses, in a way we lose something while we try to gain a more secure urban space.

So there's a whole discourse it seems around the idea of the reduction, or let's say the giving away of civil liberty in terms of the discussion of access to public space, there is this whole discussion on privacy-

PST2: (snakker samtidig) -this is so, this is so interesting. And we can discuss this for hours. Yes, I see you.

BAS1: Yeah-

PST2: What we have... at least what I have figured out is that people are not more afraid now than they were before the bomb, in Oslo. And people will accept more security measures. But not that of an airport level. So they will agree to more measures that will intrude on their privacy, but not that will intrude on their time. I mean: If it takes away time, they will not accept it. But they will accept some. If I draw this straight line, and I have to go like this, because there's a bollard: That they will accept. So people are thinking... I mean, they understand the threat, they understand the situation, and they are willing to adapt to it, but to a specific level. So I mean... trading civil rights, that's really interesting.

NSMI: What, well, there is a lot of complexity in this issue but as I understand your very good question, I think also the answer is to present, I don't know, the viable options that you may have. So... the temporary measures will have to be there if the redesigned building or function is still there. (Uklart).

And the other thing is: Yes, you can sometimes have you know... both sides. You can have a temporary measure that is also practical and aesthetically appealing. So yes, you can have most things, but I think the most important matter here is that the decision-maker is making an informed decision. Because by and large, it's up to them to accept the residual risk.

BAS1: So you see it also as a possibility to set out way to communicate with political decision-makers, that that is a key, issue, how to communicate to-

NSMI: Ideally, yes, but keep in mind that we only had one major terrorist incident in Norway for the last two years, it's not going to be a redefining moment in the population's psyche. It's... things go back to normal, surprisingly quick. So I think that it's going to take a lot more than than than just that, but... you will, you always have to, there will always be a risk. The world always involves some sort of danger. Uhm... and most people do accept that.

5.7. Oppsummering av hovedfunn og innganger til analyse

Til sist vil jeg svært kort oppsummere noen hovedfunn og antyde hvordan de belyses i de neste kapitlene. Av hovedtrekk som sto frem fra begynnelsen er det særlig fellestrekk i

oppbygning av presentasjonene som har pekt seg ut. Om spredningen i problemdefinisjoner er svært stor og spenner fra terrorisme, spionasje og sabotasje til overfallsvoldtekt, salg av illegale stoffer, graffiti og lommetyveri, presenterer alle forelesningene et eller flere problemområder, et løsningsrepertoar, oppfatninger om både trusselaktør, hindringer, håp og allierte, og et *vi* som kan gjøre noe med dette. Alt dette skal også foregå på et *sted*, i bymiljøer, og har derfor i seg begreper om skala. I tillegg har presentasjonene det til felles at de i problembeskrivelsene fokuserer på *transnasjonal vinningskriminalitet* (KR1), *ekstrem islamisme* i kontaktnettverk hvor ledersikksler har internasjonal kontakt (PST1), *terrorisme, spionasje og sabotasje* (PST1, PST2, NSM1) fra aktører med kapasiteten til fremmede spesialstyrker (NSM1). I mindre grad snakker de om det vi kan kalle trusler «innenfra», som høyre- eller venstreekstreme miljøer eller innenlands forankret organisert kriminalitet.

Sett under ett er det fysiske sikkerhetsgrep som *løsning* som peker seg ut som den umiddelbare fellesnevneren, sammen med en uttalt tro på og appell til arkitektstudentene som fremtidige forebyggere.

For å antyde hvordan disse funnene blir belyst i de neste kapitlene vil jeg foreløpig si at problemløsende praksis og språket som assosieres med den - som situasjonell forebygging ses som eksempel på - *har i seg definisjoner av hva problemet er og hvor det ligger*, og at dette virker inn på risiko- og sikkerhetsbegrepene som konstrueres i hvert enkelt tilfelle.

5.7.1. Noen hovedtendenser i direkte tematiseringer av risiko i empirien

Vi går et øyeblikk tilbake til hovedproblemstillingen:

Hvordan konstrueres begrepene risiko, sikkerhet og problemområder i samarbeidet mellom PST, NSM, Kripos og arkitektstudentene?

For å kunne si noe om *hvordan* risiko og sikkerhet konstrueres i rammen av seminaret vil det først kunne være nyttig å se i hvilke former de fremstår i direkte tematisering. Hva kjennetegner den direkte bruken av begrepene? Som spurt i et tidligere kapittel: Hva er det de *faktisk* snakker om når de bruker disse ordene?

Det er hovedsakelig sikkerhetsrådgiverne NSM1 og PST2 som bruker ordet risiko, og måtene de gjør dette på har mye til felles. Risiko trer frem i empirien som noe man kan flytte rundt på, spre, minimere og håndtere ved hjelp av modeller, analyser og strategier, før man setter i

gang prosesser med å utarbeide forebyggende sikkerhetsgrep. Slik fremstår risikobegrepet hos disse nærmest som et verktøy i utarbeidelsen av sikkerhetsstrategier.

Både risikoanalysen og sikkerhetsstrategiene knyttes til referanseobjekter, det som hos NSM1 omtales som *verdier*⁵², med *skjermingsverdige objekter* av nasjonal verdi⁵³ som hovedfokus. Sikkerhetsrådgiverne snakker svært lite om bymiljø og det sosiale, de snakker om verdi, funksjon, enkeltobjekt og nasjon.

5.7.2. Tematiseringer av sikkerhet i empirien

Noen hovedtendenser

Sikkerhetsbegreper knyttes i empirien gjennomgående opp mot *forebyggende sikkerhet*⁵⁴ og situasjonelle sikkerhetsgrep, og i likhet med risikobegrepene er det i hovedsak NSM1 og PST2 som refererer direkte til dem. I den grad PST1 refererer til ordet er det som vi så i kap. 5.3.6. i form av en ikke utdypet referanse til samfunnssikkerhet – *societal security* – og hvordan arkitektstudentene kan ha stor innflytelse på denne. Satt på spissen kan det sies at ordet «sikkerhet» i empirien til tider opptrer synekdotisk med de mange konkrete grepene og virkemidlene som står til rådighet, som for eksempel materialer som motstår eller absorberer trykk og støt, avstandsskapende barrierer, hindringer for innsyn, overvåkningsteknologi eller villedende «mykhet» på en del av objektet hvor en inntrenger ikke vil kunne gjøre skade på verdien en vil beskytte.

Sikkerhet omtales også som noe kostbart, noe man kan bruke penger på, noe som skal selges inn, noe som ikke betaler seg, noe som kan «legges til» når en bygning står ferdig - selv om dette beskrives som dyrt, upraktisk og lite ønskelig. Noen av frasene i direkte tematiseringer av sikkerhet hvor kostnader og salg knyttes direkte til sikkerhetsbegreper summeres opp nedenfor. Å ta frasene ut av umiddelbar kontekst på denne måten kan være nyttig for å tydeliggjøre hvilke klynger et åpent begrep som sikkerhet typisk opptrer i innenfor en diskurs, siden nærhet også bidrar til å etablere innhold:

NSM1/PST2: *Security (...) doesn't pay, really difficult in convincing decision-makers why you should spend money on security, when it comes to events that are going to be very, very costly to fix. When it's actually doable to fix it with a fraction, just with protective security, costly matters, so costly that you really wish you did something, the only way you can sell it in is: it's more costly to lose it than to secure it, security! really, really costly to add at the end, that's going to be a really hard selling-point, commercially.*

---

⁵² *assets*

⁵³ *national assets*

⁵⁴ *protective security*

De siste hovedtendensene i måter sikkerhet omtales på knytter seg henholdsvis til sikkerhet som *rikets sikkerhet*⁵⁵ og sikkerhet som noe det ifølge PST2 og NSM1 knytter seg stor uvitenhet til – men som studentene kan være med å spre kunnskap om. Tematiseringer av *rikets sikkerhet* opptrer i materialet ofte sammen med referanser til lovverk og forskrifter som Sikkerhetsloven og Objektsikkerhetsforskriften, eller knyttet til oppfattede trusler mot denne sikkerheten.

Manglende kunnskap om sikkerhet hos beslutningstakere omtales - og dramatiseres flere steder - gjennom tenkte samtaler. Et eksempel hvor beslutningstakere skal bygge et militært forskningsinstitutt, men blir svar skyldige når de blir spurt om hvordan de vil sikre bygningen, finner vi referert hos NSM1 i kap.5.2.4. Manglende kunnskap og vilje til å investere i sikkerhet omtales som et gjennomgående problem arkitektstudentene kan være med å bøte på, gjennom spredning av kunnskap og gjennom bevisstgjøring av beslutningstakere. Beslutningstakerne skal få spørsmål om sine *sikkerhetsbehov* og gjennom verdivurderinger, risiko- og trussel- og sårbarhetsvurderinger skal de definere sine *sikkerhetsambisjoner*.

Så langt noen korte oppsummeringer av hovedtendenser i direkte tematiseringer av risiko og sikkerhet i empirien.

---

⁵⁵ *national security*

6. Analysedel

Risiko trer altså frem i empirien som noe man kan flytte rundt på, minimere, håndtere ved hjelp av modeller og analyser. De fremstår også som verktøy for å snakke om og utforme sikkerhetsgrep, som jeg med Zedner forstår i lys av *sikkerhet som aktivitet* all den tid en sikker *tilstand* hos NSM⁵⁶ refereres til som «noe som aldri skjer», og spørsmål om hvorvidt effekten av grepene er målbare blir besvart med argumenter om at statistikk og sannsynlighet ikke er meningsfulle verktøy når man snakker om en spesiell type *ukjent og potensiell* risiko.

Sikkerhetsgrep på bakgrunn av risikoanalyser knyttes opp mot referanseobjekter gjennom enkeltobjekter som steder « (...)imbued with state-ness» (Valverde: 2011.s 14). Manglende blikk for resten av byen forstås senere i lys av dette, da sikkerhetsrådgiverne snakker svært lite om bymiljø.

De konkrete situasjonelle sikkerhetsgrepene forstås her som styringsteknikker understøttet av det operative/instrumentelle risikobegrepet, mens den mer subtile subjektivering av studentene leses som måter å utøve makt «på avstand», gjennom å bygge forhold mellom institusjoner, fagfelt og kompetanser for å få noe gjort. Det instrumentelle risikobegrepet og det objektpregede sikkerhetsbegrepet leses senere i lys av Beck som forsøk på å *gjøre de store, uhåndterlige risikoene* representert ved terrorisme og til en viss grad transnasjonal organisert kriminalitet kalkulerbare og håndterlige.

Spørsmålene over knyttes an til subjektiveringsbegrepet i governmentalitytradisjonen etter Foucault, hos blant andre Garland og Rose. Jeg vil åpne for at samarbeidsprosjektets utstrekning kan knyttes like mye til det ønskede *viet* av sikkerhetsbevisste arkitektstudenter som skal «spre kunnskap om sikkerhet» som metodene og de fysiske grepene i seg selv.

Jeg vil også se på nivåene for presentørenes problemdefinisjoner i lys av deres spesielt store mandater, og undersøke dem opp mot hvilket nivå vi kan si situasjonelle grep befinner seg på. Mitt inntrykk og funn er at det er et stort sprik mellom disse nivåene.

Et mulig svar på om vi kan lese *ut av diskusjonene* hvordan terrorisme defineres som noe annet og mer enn ordinær kriminalitet, er i forskjellen mellom responsen på KR1s appell til studentene om å tenke seg landskapsarkitektoniske løsninger på gatekriminalitet i offentlig rom, og spørsmålene om statistikk og presisjoner av stoffer når sikkerhetsrådgiverne legger

---

⁵⁶ Kap. 5.2.4.

frem strategier for å forebygge terrorangrep, spionasje og sabotasje med situasjonelle grep. Vi skal se at de møtes på svært ulike måter.

6.1. Risiko- og sikkerhetsbegreper som verktøy

Tendensene i direkte tematisering av risiko- og sikkerhetsbegreper som oppsummeres i kap. 5.4.3. sett alene gir ikke grunnlag for en bred forståelse av hverken *hvordan* de konstrueres eller hvilke mulige sosiale følger de kunne få om de ble brukt som handlingsbasis. For å kunne si noe om dette trenger vi mer kjøtt på beina enn direkte tematiseringer gir oss, og det er her resten av dimensjonene materialet leses langs kommer inn.

Risiko og sikkerhet leses i denne oppgaven som åpne, flytende begreper i Laclau & Mouffes forstand (Laclau:1990, Jørgensen & Phillips:2002), noe som betyr at (den midlertidige) betydningen de får avhenger av en vellykket fastholdelse av mening, for eksempel gjennom konstruksjonen av et *vi*, et interessefelleskap, eller en sterk sikkerhetsdiskurs forankret i PST, NSM og delvis Kripos sine mandater og tyngde i spørsmål som berører høypolisierere problemstillinger.

Risiko og sikkerhet fremheves også i teorikapitlene hos blant andre Zedner, Valverde og Beck som relasjonelle begreper – noe som også kommer til uttrykk i presentasjonene selv. På hvilke måter er begrepene relasjonelle?

Helt enkelt kan vi foreløpig si at risiko- og sikkerhetsbegrepene i sin lille sammenheng, i presentasjonene og teknikkene for risikohåndtering gjennom sikkerhetsgrep, defineres i forhold til *hverandre*. Ikke bare assosierte som innholdsmessige kontrastpar, men gjennom praksisen og teknikkene som beskrives i empirien. Risikoanalyse, -kalkulasjon og -håndtering hos NSM1 og PST2 tolkes som ledd i hvordan man utarbeider best mulige *sikkerhetsløsninger*. De to begrepene henger sammen, og bør behandles som to sider av samme sak. Det instrumentelle risikobegrepet fungerer på mange måter som et verktøy for å starte jobben med å utforme sikkerhetsgrep. I en bredere forstand gir sikkerhet som diskutert i kapittel 3.3. heller ikke mye mening uten at den defineres *i forhold til* noe: For å beskytte må en ha et bilde av hva eller hvem en beskytter mot, og innbakt i dette finner vi forestillinger om *hvor* en gjør det, *hvem* som har ansvaret for og står i posisjon til å gjøre det, og *hva* som er det ideelle, ønskede utfallet.

Jeg har gjennom eksempler i empirikapitlene vist frem hvordan først og fremst sikkerhetsrådgiverne NSM1 og PST2s sikkerhetsbegreper opptrer nærmest synekdotisk med ulike situasjonelle grep, som noe man kan legge til bygninger, og i referanser til kostnader og innsalg hos beslutningstakere. Grepene knyttes til sted, skala og byrom gjennom verdier forankret i enkeltobjekter, og disse verdiene eller funksjonene knyttes videre til en definisjon av *rikets sikkerhet* gjennom de samme objektene. Dette forstås i kap.6.3.1. om sted, skala og forhold til byen i lys av Valverdes (2011) begrep om enkeltobjekter «imbued with state-ness». Bygningene som skal sikres er ikke isolerte selv om objektsikkerhet som rasjonalitet delvis behandler dem slik – de ligger på steder i byen som gjennom dem knyttes til nasjonal sikkerhet og både utgjør og skaper en annen type byrom enn offentlig, halvoffentlig og privateid rom.

Hvordan kan vi så forstå det instrumentelle risikobegrepet og de objektpregede sikkerhetsforståelsene som kommer frem?

De ikke-refleksive risiko- og sikkerhetsbegrepene som kommer frem hos spesielt sikkerhetsrådgiverne i empirien kan ikke reduseres til «manglende refleksjon» noe mer enn beslutningstakernes oppfattede uvitenhet eller behov for overtalelse kan reduseres til *kunnskapsløshet* av PST2 og NSM1. Hva det objekt- og varepregede sikkerhetsbegrepet og det instrumentelle risikobegrepet *gjør* kan dette perspektivet på logikker og rasjonaliteter i governmentalitylitteraturen være med å belyse. Garland ser samlingene av teknikker, teknologier og rasjonaliteter som gjensidig konstituerende og sprunget ut av problemløsningspraksis:

Rationalities are (thus) practical rather than theoretical or discursive entities. They are forged in the business of problem solving and attempting to make things work. Consequently they manifest a logic of practice, rather than of analysis, and tend to bear the hallmarks of the institutional settings out of which they emerged. (Garland:1997 s.184)

Mer enn begreper for tenkning og analyse kan vi altså se risiko- og sikkerhetsbegrepene som verktøy for problemløsning – for å få noe til å fungere. Dette kan også til en viss grad tenkes å forklare at den innledende intensjonen fra BAS sin side om *åpen debatt* ikke realiseres i større grad. Analyse og refleksjon er en form for praksis, og analytiske begreper er verktøy i den sammenhengen. Problemløsning og implementering av policy og lovverk og forskrifter som Objektsikkerhetsforskriften er en *annen* praksis, og rasjonaliteter fungerer her som verktøy. *Så hva er det som skal fungere?*

En del av NSMs oppgave er som beskrevet i bakgrunnskapittelet å legge til rette for implementering av Objektsikkerhetsforskriften og stimulere beslutningstakere til å prioritere sikring av objekter. Å «legge til rette for» og å «stimulere til» er sentrale styringsteknikker innenfor det vi kan kalle nyliberal regjering (Rose:2000, Garland:1997), og de baserer seg i stor grad på handlinger og valg gjort av aktører som på ulike vis står *mellom* staten og området som skal handles på – uten at dette nødvendigvis betyr at styring generelt springer ut av staten. Et sentralt spørsmål innenfor rasjonaliteter som problemløsning blir: *Hvem er i posisjon til å gjøre noe med dette?*

I empirien omtaler sikkerhetsrådgiverne beslutningstakers valg - eller mangel på riktige valg - som en hindring. Vi kan kalle det en flaskehals, fordi beslutningstakerne også refereres til som grunnleggende viktige å ha med seg for å få noe gjort. Jeg gjentar i utdrag fra NSM1s presentasjon i kap.5.3.2:

NSM1: *Who do you need to get involved in processes of security from day one? It's quite obvious when you think about it. Leaders! Decision-makers. Because you can't decide security for them, they need to have a security ambition, they need to know it, they need to be clear about it, and you need to cater to that. It's their responsibility. But it's also our responsibility.*

Arkitekter som er i tett samarbeid med beslutningstakere kan stå i posisjon til å påvirke og stimulere til *bruk av fysiske sikkerhetsgrep som virkemiddel*, men posisjon og handlingsrom uten momentum, motivasjon, er ikke nok. Det felles målet må defineres og oppleves som viktig, og det må finnes en viss samordning både av syn på hva problemene er og hvilke metoder som virker. Her kan det dras en parallell til Coaffees analyse av konstruksjonen av «communities of interest» og en dominant sikkerhetsdiskurs blant interessenter og aktører i *The City* som forsøk på å etablere og fastsette slike felles mål. (Coaffee: 2003) Det kan også nikkes til dette perspektivet på hvordan makt ikke nødvendigvis hovedsakelig defineres som tvang, men konstruksjon og utnyttelse av nettverk og samarbeid for å *få ting gjort*, som formuleres hos Garland⁵⁷:

(...) power should be viewed as networks and alliances through which 'centres of calculation' exercise 'government at a distance'. Power is not a matter of imposing sovereign will, but instead a process of enlisting of the cooperation of a chain of actors who 'translate' power from one locale to another. (Garland: 1997 s.182)

---

⁵⁷ Se også Miller P & Rose N (1992): 'Political Power Beyond the State: Problematics of Government', *The British Journal of Sociology*, 43 (2), ss. 172-205 og Rose, N. (1996): 'Governing "Advanced" Liberal Democracies' i A. Barry, T. Osborne & N. Rose (red), *Foucault and Political Reason*, Chicago University Press, Chicago.

Jeg vil hevde at de mange *direkte* appellene til studentene utgjør kall til handling både når implementeringen møter en flaskehals, og når det gjelder å designe sikkerhetsløsninger beslutningstakere i sin tur kan tenkes å *ville* bruke. Dette konstituerer nettopp en kjede av aktører. I forlengelsen av det gir det også mening å huske de mange interessehensynene til blant annet handel, fremkommelighet og *business as usual* som tas inn i sikring av objekter i blandede byrom, og vekten representantene for både PST og NSM legger på at tiltakene skal være diskrete og tiltalende. Der hevdes studentene også gjennom sin designkompetanse å stå i en spesiell posisjon til å tenke nytt.

6.2. Vi som må tenke på sikkerhet–ansvarliggjøring og subjektivering

Noe mindre oppe i dagen enn de direkte appellene, men etter min oppfatning like viktig, er innskrivningen av studentene i et større, ansvarlig *vi* som ifølge aktørene har en innvirkning på forebygging av terrorangrep og organisert kriminalitet. Dette skjer både diskursivt i diskusjoner og forelesninger og på en bredere måte *gjennom* prosjektet i seg selv med de kontaktpunkter, kunnskapsoverføringer og den relative overtakelsen av problemforståelse og opplevd trusselbilde det impliserer. Nå er naturligvis ikke seminaret det eneste stedet studentene møter trusselvurderinger og -bilder, men det er her de kobles til de spesifikke sikkerhets- og risikobegrepene, til konkrete teknikker, og settes sammen til noe de kan og bør gjøre noe med gjennom utøvelsen av sitt eget yrke. Derfor skal vi i de følgende avsnittene se på hvilke forskjellige *vi* som forsøkes konstruert gjennom seminaret, og ansvarliggjøringen av både studenter, objekteiere og beslutningstakere i forlengelsen av det.

6.2.1. Subjektivering og ansvarliggjøring

Hva slags subjekter skapes eller blir forsøkt skapt gjennom et slikt samarbeidsprosjekt, og hvordan? Hva er det en invitasjon til? I presentasjonene har vi sett direkte tematiseringer av hva som ønskes av studentene, men også mer implisitte appeller og invitasjoner. Gjennom PST1s presentasjon av utarbeidet trusselbilde og sikkerhetsrådgivernes risikohåndteringsmodeller og repertoar av situasjonelle grep som de beste måtene å håndtere risikoene på, studentenes fremtidige rolle som noen som «sprer kunnskap om sikkerhet», deres rolle som motvekt til uvitenheten, deres forventede innsalg hos beslutningstakere og

objekteiere, deres (implisitt bedre) estetiske standarder for situasjonelle grep, men kanskje viktigst av alt deres innskrivelse i et *vi* som «må tenke på sikkerhet». Jeg vil argumentere for muligheten for at prosjektets potensiale i konteksten av *sikkerhet som aktivitet* (Zedner: 2009) ville ligge like mye i påkallelsen av dette *viet* som de fysiske sikkerhetsgrepene i seg selv.

Direkte appeller til studentene er gjennomgående til stede i alle presentasjonene, og selve samarbeidsprosjektet kan også ses som forsøk på å engasjere, verve, opplyse, skape kontaktflate og også en viss konsensus om de forståelsene av risiko og sikkerhet jeg finner i materialet, og har redegjort for gjennom oppgaven.

I hovedsak leser jeg at studentene blir appellert til på fire måter: direkte ved henvendelser, ved å få trusselbilder presentert, gjennom avstandstaken til *de andre* og gjennom sikkerhetskunnskapen de tilegner seg i forelesningene, som sikkerhetsrådgiverne med entusiasme ber dem om å spre. Dette kan også sies å innebære at sikkerhet *slik den defineres i prosjektet* skal være en integrert del av bevisstheten.

6.2.2. A gullible people - konstruksjon av det norske «viet» i møte med nye og gamle risikoer

En distinksjon som ikke gjentar seg som en hovedtendens, men likevel stikker seg ut, er NSM1s skillelinje mellom *security* og *safety*. *Safety* refererer her til en type tradisjonell sikkerhetstenkning og beskyttelse mot fare fra naturkrefter og ulykker, mens *security* dreier seg om å beskytte seg mot handlinger med *vond intensjon*. Hos NSM1 omtales *safety* som noe vi kan og har erfaring med i Norge, mens *security* i utdraget omtales som noe vi lenge ikke var nødt til å forholde oss til. Dette inngår i et narrativ om oss i Norge, om hvordan *vi* er og har vært:

NSM1: (...) *Safety is acts of God (...) Security is... evil deeds.*

NSM1: *We know the acts of God. And we have prepared for it, for probably 2000 years, so... When it comes to the events that we are able to predict: We're good at it. But we're also not in the, you know, treading path of most armies - they have been going back and forth here (viser). So we're also probably a very gullible people, we like people, as 'come see us please, but not with guns in hand...' Well that happens, everywhere else in the world.*

So we haven't gotten really into that whole security thinking of... safety versus security. Safety is important when you're out in a boat, because you'd like to reach shore again. But, we haven't had many pirates or anything... Until of course, real terror struck on the 22th of July. There was a sort of paradigm shift there. Like, to focus more on security (...)

Vi kan se noen likhetstrekk mellom konstruksjonen av det større norske *viet* i disse avsnittene hos NSM1 og i PST1s informasjonsvideoer som beskrevet i kap. 5. 3.1 Også der presenteres en utbredt oppfatning av trygghet, enten i en nåtidsbefolkning i kap. 5.3.1. hvor «*mange nordmenn tror (...)»*, eller i en førtilstand av opplevd trygghet og relativ forutsigbarhet hos PST1 hvor Norge til nå har «*(...) tilhørt et rolig hjørne av verden (...)»* og i NSM1s narrativ, hvor det vi har forholdt oss til hovedsakelig har vært naturkrefter, fordi vi ikke har vært «*in the treading path (...) of most armies*». Hos NSM1 holdes også 22. juli fram som et paradigmeskifte, et vendepunkt i det norske forholdet til sikkerhet mot en oppfatning som også forsøker å integrere handlinger med vonde intensjoner.

Distinksjonen som trekkes mellom farer og risiko som knyttes til naturkreftene gjennom båteksempelet i utdraget over, og håndteringen av risiko som knyttes til «*onde gjerninger*» og en terrortrussel som karakteriseres som allstedsnærværende og vanskelig å forutsi, kan på mange vis ses i lys av Becks skille mellom gamle og nye risikoer (Beck:1992,2009) Dette blir fulgt kort opp i kap. 6.3.2. om avstanden mellom deterritorialiserte, flytende trusler på nivået for problemdefinisjoner, og lokale, situasjonelle grep på nivået for løsningsrepertoar.

NSM1: (...) *The heroes of Telemark. The saboteurs. Norwegians like saboteurs! They're the good guys, right? Well... We're not the Nazis, **we're** the good guys, so we don't like saboteurs. We shouldn't.* (...)

Utdraget over er hentet fra kap.5.2.3, aktørbilder hos NSM1, og trekker et skille mellom nordmenn, *the good guys* som ikke burde sympatisere med sabotører, og uspesifiserte trusselaktører som driver med dette.

6.2.3. Vi, i motsetning til de uvitende andre? Unge arkitekter, beslutningstakere og objekteiere

Hvordan trer beslutningstakerne frem i presentasjonene? Det er i all hovedsak sikkerhetsrådgiverne NSM1 og PST2 som snakker om beslutningstakere.⁵⁸ Stikkord i fremstillingene av dem gjennom tenkte, dramatiserte samtaler er at de fremstår med en viss naivitet og kunnskapsløshet, men som vist i kap.5.7.2. impliseres det også langt på vei at de må overtales og «selges til» for at de skal fokusere på sikkerhet.

---

⁵⁸ Hos KR1 snakkes det om butikk- og bedriftseiere, noe som gir mening all den tid vinningskriminalitet utgjør hoveddelen av KR1s problemdefinisjon. Se kap.5.5.1.

NSMI: (...) but then again you get these blank stares. When you say to someone who wants to start the project of securing their assets. 'Well... what is your asset? What is your purpose?' And this is like 'well we, ahm...'

Under ser vi et eksempel hvor PST2 refererer til beslutningstakeren ved en attributt, som *the guy with the money-bag*. Med alle forbehold om at det ikke lar seg gjøre å trekke slutninger ut fra enkeltutsagn er dette interessant fordi det synes å forutsette at beslutningstakere må overbevises, og fordi dette innebærer et syn på hvem beslutningstakeren er – han eller hun karakteriseres akkurat her ved en attributt, pengesekken. Jeg gjentar fra kap. 5.4.3. et utdrag fra PST2s sitat om hvordan man presenterer utarbeidede risikokalkulasjoner for beslutningstakere:

PST2: (...) *The important thing here is that this process is what you present to the guy with the money-bag. He needs to understand it. And visualization is a good way to understand, or at least try to get people to understand.*

Både bildene av beslutningstakeren og trusselaktøren er gjennom en motsetningsrelasjon med på å markere avstand til uvitenhet og naivitet, og gjennom det definere et *vi* som må tenke på og ha kunnskap om sikkerhet.

6.2.4. Trusselaktøren

Selv om fysiske sikkerhetsgrep som handling på objekter og kriminogene situasjoner tar hovedrollen i materialet, er det etter min oppfatning like viktig å se etter steder i teksten hvor aktørbildene kommer fram, fordi en forestilling om sikkerhet alltid baserer seg på en oppfattet trussel, en risiko, enten denne er tydelig eller utydelig. Jeg vil også driste meg til å si at det kanskje er særlig viktig å lete etter aktøren i dette materialet fordi fokuset så tydelig ligger på en bred samfunnsmessig forebyggingslogikk, denne gangen gjennom forsterkninger av det fysiske bymiljøet. Dette fordi bilder av en trusselaktør ikke bare legitimerer behovet for isolerte grep som trafikkbarrierer og sikkerhetsglass, men fordi en bred involvering av yrkesgrupper i prosjekter under en fane som *rikets sikkerhet* kan sies å påkalle dem som beskyttere mot den samme fare som en videre terrorlovgivning og inngripende forebyggende metoder.

Et gjennomgående funn i presentasjonene har vært at aktørbildene er motsetningsfylte – de spenner som problemdefinisjonene fra (...) «someone with the knowledge of foreign special forces»⁵⁹ via «a highly trained criminal»⁶⁰ til «a drug addict with a screw-driver»⁶¹.

KR1s presentasjon skiller seg også når det gjelder aktørssyn fra sikkerhetsrådgivernes forelesninger. Hos KR1 beskrives aktøren som utpreget kost/nytterasjonell, profesjonell, villig til å bruke grov vold, men det finnes variasjoner. Jeg gjentar i forkortet versjon fra kap.5.5.2:

KR1: (...) *multi-criminals, more mobile and more flexible. They are professional, so they also do the cost-benefit analysis. You know - where can they earn the money, where can they maximize the profit without too much effort, and also with the lowest risk of getting caught.*(...)

På den ene side beskrives altså aktørene som profesjonelle vinningskriminelle, kost/nytteorienterte, spesialiserte, organiserte i nettverk, villige til å bruke grov vold, og ofte knyttet til grovere kriminalitet:

KR1: *So - and very often they have been committing more serious crime at home than they are caught for in Norway. Quite a scary picture. Because to a large extent it's about violence, the use of violence committing the crime, and to a certain extent we can see that in Norway, but not that much.*

På den annen side beskrives også sosial nød og arbeidsløshet som bakteppe, og det åpnes for at aktøren kan være motivert av forsørgeransvar.

KR1: *So thinking about how to... you know that unemployment in for example Lithuania, how should I... they will think: 'how should I provide for my family?' (...)*

Det trer frem en skillelinje mellom en diskurs om generell kriminalitetsforebygging og en rikets sikkerhet-diskurs også når det kommer til syn på trusselaktøren. Denne skillelinjen korresponderer til en viss grad med organisasjonstilhørighet og yrkesbakgrunn, men blandes og overlapper også flere steder. Hos KR1 settes handlinger og motivasjon for eksempel inn i en større sosial og politisk kontekst, mens dette skjer i svært liten grad hos sikkerhetsrådgiverne. Likevel vil jeg under argumentere for at bruken av dagligdagse eksempler og bilder av «hverdagsovertrederen» hos PST2 og NSM1 spiller en viss rolle.

Her i analysen er det et poeng å omdefinere trusselaktørbildene fra motsetningsfylte til *fleksible*. Hvis vi forstår samlingen av problemdefinisjoner, aktørbilder, løsningsrepertoar og subjektiverings- og ansvarliggjøringsprosesser i samarbeidet som elementer av rasjonaliteter, kan eksempelet under vise hvordan trusselaktøren – satt på spissen – puttes inn i scenarier og

---

⁵⁹ NSM1 kap.5.2.3.

⁶⁰ PST2 kap.5.4.7

⁶¹ PST2 kap.5.4.7.

fungerer som en fleksibel *faktor* i risikohåndteringsmodeller. For kontrastens del kan dette sies å skille seg fra en tenkt sosialt forebyggende logikk, hvor den kriminelle defineres mindre som en *trusselaktør* og mer som et subjekt mer eller mindre mottakelig for rehabilitering.

Trusselaktøren som faktor i PST2s eksempel under kan også sies å skille seg fra PST1s fokus på person- nettverks- og miljøfokusede metoder i kap. 5.3.3.

PST2: *And out from the threat assessment we have to see: what kind of capacity does this attacker have? Is he a highly trained criminal? Or terrorist, or...intelligence operative? What kind of tools will he use? Is it a drug addict with a screw-driver? We have to define the threat actor. And put him into the scenarios. Or her...*

And choosing scenarios is obviously very important, that's why I said it two times...

And then we have to do, based on these scenarios: a vulnerability assessment⁶². Why will he run and jump over the fence? Well yes, because the fence is ninety centimeters high. So it's possible to jump over the fence.

I eksempelet over omtales altså aktøren som en faktor som må defineres ut fra sin antatte kapasitet og *settes inn i modeller og trusselscenarier for å kunne gjøre en risikovurdering*. På bakgrunn av det vil jeg foreslå at *risikohåndteringsteknikkene* hvor det instrumentelle risikobegrepet inngår virker inn på hvordan trusselaktøren fremstår. Trusselaktøren er en svært fleksibel konstruksjon. Så hva kan de ulike konstruksjonene tenkes å gjøre? Dette er et veldig bredt spørsmål, og et som bør behandles annensteds. Akkurat i konteksten av risikohåndterings- og objektsikkerhetslogikkene spiller både de dagligdagse og de fjerne, truende trusselaktørbildene en rolle:

Graden av avstand til den som representerer en trussel spiller inn på hvor fleksibelt trusselaktørbildet er. En diffus, allstedsnærværende terrortrussel har potensiale til å legitimere spesielle prioriteringer, mens et «nærere,» dagligdags bilde av både trusselaktøren og situasjoner hvor en kan tenkes å bli utsatt for noe kriminelt bidrar til å etablere situasjonell forebygging som intuitivt og *common sense*, som vi så i PST2s eksempel på den rusavhengige med skrutrekker som bryter seg inn, eller NSM1s spørsmål til studentene om hvorvidt de låser døren selv om de aldri har blitt utsatt for innbrudd.

NSM1: *(...) those of you who have never been burgled, do you lock your door in the morning when you leave? Or do you leave it? You lock it. Because... even though you're not a victim of crime, you know it's sensible to actually secure your asset. So, it's really intuitive.*

Slik bidrar også de dagligdagse eksemplene til å underbygge og i forsøk på å «sette» mening innenfor diskursen – situasjonelle sikkerhetsgrep er intuitivt.

---

⁶² Sårbarhetsvurdering

6.3. Objekt eller bymiljø?

6.3.1. Skala, sted, referanseobjekter og forhold til byen

En antakelse som ligger til grunn i denne oppgaven, og som diskuteres i kap.6.1. er at sikkerhetsbegreper gir mening når de defineres relasjonelt – også i forhold til referanseobjekter, *hva* en skal beskytte og *hvor* det befinner seg (Zedner: 2009). Situasjonelle forebyggende sikkerhetsgrep knyttes på en annen måte enn sosial forebygging til *sted*, i denne sammenhengen bymiljøet. Referanseobjektene hos NSM og PST knyttes gjennom mandater og kjerneoppgaver til den høypolisierende beskyttelsen av nasjonalstaten, og skjermingsverdige objekter i bymiljøet kan litt forenklet ses på som forankringen av disse i byrommet.

Så, hvem snakker om byen? Et viktig spørsmål i undersøkelse av ulike diskurser er ifølge Jørgensen & Phillips (...) «the aspects of the world to which the discourses ascribe meaning» (Jørgensen og Phillips:2002, s.145) I dette tilfellet byr byrommet seg som et spesielt takknemlig eksempel på hvilke konkrete områder aktørene beskriver og tillegger mening, hvilke som forsvinner, og hvordan disse stedene framstår.

NSM1: (...) *everything is interlinked.*

NSM1 legger som vi så i kap.5.2.2. gjennomgående vekt på å bevare samfunnsfunksjoner, samfunnsverdier og kritisk infrastruktur, og det er til disse funksjonene det refereres i det korte sitatet over. Som det kommer frem i utdraget det er hentet fra fokuseres det mindre på bymiljø, sosialt liv eller enkeltmenneskers liv, med henvisning til Sikkerhetsloven og Objektsikkerhetsforskriften. Dette kommer fram direkte, som i utdraget, men også indirekte, ved at det rett og slett ikke refereres til de andre størrelsene i særlig grad.

PST2s forelesning har det til felles med NSM1s at den synes å fokusere på enkeltobjekter og bygninger som referanseobjekter. Hos PST2 blir disse som vi har sett referert til som *targets* – mål. Miljøet rundt objektet er til stede hos PST2, men vi skal se at det skjer på en spesiell måte⁶³:

PST2: *So what is a suitable target, is it defined by various places in geography, is it social demographics? To place a building in the ghetto, is it more exposed for crime? Are you making a soft target, next to a hardened target? I'll show you a picture later, and thinking about if you're designing a soft target, just because of the appearance, if you place it behind a hardened target, behind gates and tall fences, your target will be a suitable target. Ok? Because the other target is too hard to reach.*

---

⁶³ Utdrag fra kap. 5.4.4.

Over blir det trukket en distinksjon mellom såkalte myke og harde mål, og det åpnes for at definisjonen av hvorvidt et objekt blir det ene eller det andre blant annet avhenger av miljøet rundt – av hvorvidt det er andre mål i nærheten. Slik kan det sies at miljøet rundt enkeltobjektene også vies en viss oppmerksomhet hos PST2, men at de rammes inn som faktorer i en mulig risikoforskyvning mer enn de behandles som en del av et sammensatt sosialt bymiljø. I utdraget under⁶⁴ snakker PST2 om hvordan miljøet rundt objektet kan være en kilde til risiko:

PST2: (...) *how do I get to the building, how exposed am I in my car when I'm driving to the building? It's just ideas.*

S: *The public plazas...*

PST2: *I'm sorry?*

S: *Public plazas.*

PST2: *Yes?*

PST2: *Public plazas are historically known as target ranges, at least in the United States. So don't build clock towers, maybe? Just ideas.*

Offentlige torg refereres her til som «target ranges» av PST2, selv om det siste er en del av flere kvalifiserende utsagn og sagt i en spøkefull tone: *historically known as, at least in The United States, maybe, just ideas*. Hvordan skal vi forstå innrammingen av bymiljøet rundt objektene hvor det framstår som en samling faktorer som inngår i en risikovurdering for enkeltobjektet?

Hos begge sikkerhetsrådgivere finner jeg altså at det er nasjonen, funksjoner og enkeltbygninger som trer frem som referanseobjekter, og at referanser til by og bymiljø hos PST2 tilleggges disse rommene mening først og fremst som faktorer i risikohåndtering. Det er ingen grunn til å anta på bakgrunn av dette at sikkerhetsrådgiverne ser resten av byen som et ingenmannsland – *men i denne sammenhengen synes den å befinne seg utenfor handlingsfelt og synsfelt*. Som vi skal se i kap. 6.5.1. er det et ganske annet blikk på byen som kommer til uttrykk når arkitektstudenten reflekterer over synet på byen som sosial friksjonssone.

NSM1 vektlegger i et utdrag fra kap. 5.2.5. om kritisk infrastruktur at «*everything is interlinked*», men det synes å være på det funksjonelle planet (infrastruktur), ikke det sosiale (bymiljø). Dette kan leses i lys av formell og uformell jurisdiksjon (Valverde:2011) og overlappinger i styring hvor det finnes andre aktører, interessenter, institusjoner og lovgivning som forventes å regulere på kryss og tvers av de hybride rommene vi ser som *byen*⁶⁵. Denne

---

⁶⁴ Kap.5.4.5.

⁶⁵ Se kap. 5.2.7.

skalaen - fra enkeltobjekt til nasjon - kan knyttes opp mot PST og NSMs mandater, men altså også gjennom de konkrete bygningene til kompliserte eierskapsforhold i byen selv. Sted og skala knyttes hos Valverde an til både ansvarlig aktør og til hva som anses som rasjonell sikkerhetspraksis:

*In regard to the risk of theft and burglary, the private security guard who is concerned to protect only one building will be likely to displace disorderly people to the next block. **The spatial scale that is built into the private security guard's job is what makes the choice of method rational and appropriate.** By contrast, a mayor or a chief of police, seeing the whole city as the appropriate territory to be secured, is not satisfied to know that criminals and undesirables are being moved from one building to another, from one block to another. More long-term measures will seem natural and appropriate. (Valverde: 2011 s. 13, mine uthevninger)*

Denne koblingen kan også eksemplifiseres og underbygges av blant andre Heidi Mork Lomells arbeid om forskjeller i normgrunnlag og kontrollstrategier hos private sikkerhetsaktører og offentlig politi i byrommet. (Mork Lomell: 2007) Valverdes poeng i sitatet under griper imidlertid noen *andre* nyanser i styringen av byrommet som går lenger enn skillet mellom privat og offentlig.

Shifts in the spatial scale at which security is imagined or governed may correspond to jurisdictional lines: but this is by no means necessary. A central state governs not only the territory of the whole state but also particular spaces, small or large, that are for legal reasons imbued with state-ness: a harbour or an airport may be physically and economically local/municipal but may be run by the central state as a sovereign state space. (Valverde:2011 s. 14)

Kritisk infrastruktur og skjermingsverdige objekter kan med Valverde sies å bli «imbued with state-ness» gjennom sin funksjon, sin strategiske eller symbolske verdi, og gjennom sine «beskytteres» jurisdiksjon som referanseobjekter innen nasjonal sikkerhet.

Hva betyr dette? For måten vi ser byrommet på betyr det at vi ikke bare har blandinger langs aksene for privat og offentlig rom, men også enkeltbygninger og funksjoner som defineres som funksjonelt eller symbolsk essensielle for Norge og nasjonalstaten, skjermingsverdige objekter og byrom som beskyttes på bakgrunn av et annet normgrunnlag selv om de ligger midt i et blandet bymiljø med handelskvartaler og boliger omkring. (Valverde: 2011) Slik kan sikkerhetsbegrepet som kommer frem i forelesningene leses opp mot et byrom som ikke bare består av offentlig, privat og halvoffentlig rom, men også enkeltområder av spesiell nasjonal betydning.

Er det så noen som snakker om det offentlige rommet?

KR1 og Nygårdsparken

Nettopp i forholdet til det offentlige rommet finner vi en av de interessante skillelinjene mellom sikkerhetsrådgivernes og KR1s presentasjoner, og i en bredere forstand mellom en rikets sikkerhet-diskurs som fokuserer på nasjonal sikkerhet forankret i enkeltobjekter, og en mer generell kriminalitetsforebyggende diskurs. Det viser seg at de gangene bymiljøet som sådant kommer opp hos KR1, er det i forbindelse med lavpolisiære problemstillinger, som utrygghet i befolkningen, sosiale problemer, ordensproblemer og vold i *offentlig* rom.

Nygårdsparken i Bergen blir under diskutert som eksempel. KR1 er som nevnt den eneste aktøren som uttalt tematiserer offentlig rom – og når dette gjøres er det som et problemområde, et risikabelt sted hvor problemer som overfallsvoldtekt, narkotikasalgs og utrygghet rår⁶⁶. Studentene oppfordres til å se på dette rommet med «sitt arkitektblikk», men *området for handling* er allerede definert gjennom problemdefinisjonen, og slik satt i en ramme. Hvordan blir dette respondert på?

KR1: (...) *Last week you had these headlines considering drug dealers, in the park, prostitution, rape, and the challenges maintaining law and order in general. And I'd like you to just use two minutes, to discuss how... what you have to be aware of, what could you think of, when you try to prevent crime in this, such an area, an open area, a landscape.*

(...)

Dette kan ses i sammenheng med Kripas sine ansvarsområder, men det er også mulig å skimte noe annet interessant i diskusjonen som følger:

S: *There are many point of meaning... you can do visibility studies, but **the main focus in this park is not an architectural solution, it's a political solution.***

KR1: *You think so?*

S: *Yeah, more or less.*

KR1: *Mhm.*

S: *To a greater extent than an architectural solution. Of course you can most obviously do some stuff, but I think there is more of a political solution that has to be made. Relating to - ahm - redeem these types of situations. Instead of just trusting an architect.*

S1: *Cut down the trees.*

KR1: *Cut down the trees? Yeah.*

S: *Yeah. Visibility.*

(...)

S: *But then again, in Nygårdsparken they deal openly in the night, so...*

---

⁶⁶ Kap.5.5.6.

KR1: *The police should be there.*

S: *They don't bother to... It's visible.*

KR1: *Mhm - so you don't think there might be things to do you know with the landscape, or architecture?*

S: *It depends on if you want to eradicate the situation or facilitate it, to make it able to combine this activity with the recreational activity, perhaps that is a solution, **instead of just trying to prevent it because it's not going to go away. Just by designing some new stuff.*** (Mine uthevinger).

Slik jeg leser denne diskusjonen blir *en politisk løsning* holdt fram av studenten som et bedre alternativ enn en situasjonell forebyggings-løsning gjennom arkitektur eller landskapsforming. Det presiseres ikke hva en politisk løsning innebærer, men den synes å dekke andre løsningsrepertoar enn situasjonell forebygging. Hvis vi ser empirien under ett skiller innvendingen – og at det insisteres på en politisk løsning - seg ut fra innvendinger og spørsmål som stilles til sikkerhetsrådgivernes problemdefinisjoner og løsningsrepertoar. Disse går, som det har blitt vist gjennom oppgaven i stor grad ut på spørsmål om statistikk, operative metoder og presiseringer av stoffet. Kan vi se for oss noen mulige grunner til dette? Er det noe ved akkurat dette tilfellet som ikke er til stede i andre diskusjoner?

Uten å tro at det går an å svare enkelt på dette spørsmålet kan det antyde en forskjell mellom høypolisære problemstillinger som terrorisme og trusler mot rikets sikkerhet informert av skjulte metoder og aktørenes spesielt brede mandater, og lavpolisære, «nære» problemstillinger som bekjempelse og forebygging av gatekriminalitet. (Brodeur:2011)

Spørsmål som berører *rikets sikkerhet* er per definisjon, gjennom lovgivning og institusjoner *sikkerhetiserte* spørsmål, i den forstand at de blir godtatte som eksistensielle trusler mot et referanseobjekt og kaller på ekstraordinære tiltak. Situasjonelle sikkerhetsgrep i alminnelighet kan ikke sies å utgjøre ekstraordinære tiltak, men å definere arkitektur som «target-making» kan karakteriseres som *forsøk* på gjennomgripende endring i logikker i byplanlegging og design. Å sikkerhetisere handler som beskrevet i kap. 3.3.1. også om å *løfte noe ut av den politiske sfæren* og mobilisere på bredt grunnlag. Som Wæver, Buzan og de Wilde skriver om forsøk på sikkerhetisering avhenger det av hvorvidt sikkerhetsspørsmålet blir akseptert som sådant.

A discourse that takes the form of presenting something as an existential threat to a referent object does not by itself create securitization – this is a securitizing move, but the issue is securitized only if and when the audience accepts it as such. (Buzan, Wæver & de Wilde: 1998 s. 25)

Det er ingen åpenbar automatikk i at overfallsvoldtekt eller gatesalg av narkotika av studenten defineres inn under problemer med politisk løsning, mens terrorisme i konteksten av

diskusjonene på seminaret *ikke* møter de samme innvendingene. Ved også å se på hva som kjennetegner enkeltdiskusjoner om annen kriminalitet kan logikkene rundt de høypolisiære truslene bli klarere enn om vi hadde konsentrert oss om dem alene. Dette er en av grunnene til at *terrorisme* ble erstattet av *problemområder* i hovedproblemstillingen.

6.3.2. Problemdefinisjoner og skala

Hvis situasjonell forebygging er en løsning, hvor oppfatter aktørene at problemet ligger?

Gjennom oppgaven har det blitt lagt vekt på at problemdefinisjonene favner vidt fordi de inkluderer alt fra terrorangrep, spionasje, sabotasje til vinningskriminalitet, overfallsvoldtekt og gatesalg av illegale stoffer. Problemområdene er imidlertid *vide* på en annen interessant måte når en ser dem i sammenheng med hvor løsningene plasseres.

En tendens i empirien er stor avstand mellom nivåene problemer og løsninger plasseres på. I praksis vil dette si at situasjonelle sikkerhetsgrep som de beskrives i alle forelesningene er utpreget lokale og retter seg inn mot kriminogene situasjoner (Garland: 1996), eller mot *fenotypen* av problemer som organisert vinningskriminalitet og terrorisme: terrorangrepet, sabotasjeforsøket, innbruddet. (Brodeur: 2011). PST2 kommenterer⁶⁷ at situasjonell forebygging ikke gjør noe med *problemet*, men stanser kriminaliteten akkurat nå. Et slikt utsagn kan sies å åpne for at det finnes videre, bakenforliggende problemkomplekser selv om disse ikke er en del av rikets sikkerhet-diskursen i denne sammenheng.

Hos KR1 ses økning i transnasjonal organisert vinningskriminalitet i sammenheng med politiske endringer, sosial ulikhet, økt mobilitet og makroøkonomiske endringer i Europa og verden, mens tilgjengelige løsninger og håp representeres ved arkitektstudentenes potensielle forebyggingskunnskap, og bedriftseiere som fungerer som ansvarliggjorte voktere for egne objekter. I kontrast til hos KR1 kontekstueres trusselbildene lite hos PST og NSM – situasjonell forebygging fremheves som viktig nettopp fordi den sikkerhetspolitiske situasjonen kan endre seg raskt:

PST1: What happens to be seen as safe one day might turn into something else the next day, **because of international politics, and that's where you're coming in.** You have to plan for the future, because the situation can be something else tomorrow. Because of a cartoon, because of a painting, or **because of politics.**

---

⁶⁷ Kap. 5.4.1

Utdraget⁶⁸ over kan sies å åpne for at årsaker til risiko for terrorisme og andre høypolisiert definerte trusler kan ligge i politikken, mens løsningsrepertoaret er situasjonelt og lokalt. I sikkerhetsrådgivernes forelesninger – og i diskusjoner og spørsmål som følger dem – er for eksempel utenrikspolitiske spørsmål fraværende både som forståelseskontekst og tenkt arena for *handlingsrom*. Svært enkelt sagt: rikets sikkerhet- spørsmålene møter ikke den innvending at de er *politiske* spørsmål og at de må løses politisk. Hvordan dette skal forstås er naturligvis et mye større spørsmål enn hva det er rom for i denne oppgaven. Likevel kan det peke på noen svært interessante, bredere problemstillinger også når det gjelder hva vi som samfunn oppfatter som politiets og sikkerhetsaktørers oppgaver, og hvordan samfunnsspørsmål og problemområder defineres inn og ut av henholdsvis politisk handlingsrom og forhandling, og rommet for udiskutable sikkerhetsspørsmål som «må håndteres av de rette myndigheter» (Buzan, Wæver og de Wilde:1998).

Hos KRI fremstår også transnasjonal organisert vinningskriminalitet som vanskelig å få grep om, blant annet på grunn av gruppenes mobilitet, etterforskningsproblemer som følge av bruk av falsk identitet, og norske fengslers manglende avskrekkingseffekt på utenlandske innsatte⁶⁹. «The world is more complex, we need to collaborate». Det kan altså sies at situasjonell forebygging i denne konteksten trer fram som lokal håndtering⁷⁰ av problemer det er *vanskelig å få grep om*.

Slik tegnes det et bilde av situasjonell forebygging av både trusler mot rikets sikkerhet og transnasjonal organisert kriminalitet som lokale forsøk på å gjøre stor, diffus risiko styrbar – og på å håndtere følger av komplekse problemstillinger som ikke begrenses av nasjonalstatens grenser. (Beck:2002)

Tolket slik kan det som karakteriserer problemdefinisjonene slik de trer fram i materialet (diffuse, allstedsnærværende, økende, globale eller knyttet til internasjonal politikk, vanskelige å få grep om, farlige) og de situasjonelle, lokale løsningsrepertoarene ses i sammenheng med Becks begrep om nye, ukontrollerbare og deterritorialiserte risikoer også på en bredere måte.

---

⁶⁸ Kap.5.3.6.

⁶⁹ Henholdsvis kap.5.5.1. og 5.5.5.

⁷⁰ I dette tas det høyde for at situasjonelle, fysiske sikkerhetsgrep bare er en liten del av PST, Kripos og NSMs repertoarer.

'Uncontrollable risks' must be understood as not being linked to place, that is they are difficult to impute to a particular agent and can hardly be controlled on the level of the nation state.(Beck: 2002s.41)

Selv om Becks analyse legger stor vekt på økologiske og finansielle risikoer, forstås også terrortrusselen også som en ny, delvis deterritorialisert form for risiko hvor problemdefinisjoner og fiendebilder hos regjeringer og sikkerhets- og etterretningstjenester har erstattet *risikopluralismen* i vitenskapelige ekspertdiskurser om for eksempel økologiske risikoer. (Beck:2002). I denne sammenhengen er det imidlertid ikke først og fremst demoniserte fiendebilder som preger PSTs og de andre sikkerhetsaktørenes problemdefinisjoner og trusselaktørbilder i materialet som helhet, men en blanding av fleksible bilder som henholdsvis settes inn i risikohåndteringsmodeller som faktorer⁷¹, eller fungerer som poengteringer av at «ikke alle vil oss vel⁷²», at trusler er konstante og at fysiske sikkerhetsgrep er nødvendige i en usikker verden.

De neste delkapitlene behandler passasjer i materialet som skiller seg ut på flere måter. I kap. 6.4. behandles en passasje hvor PST2 viser videoopptak fra og rekonstruksjon av angrepet på regjeringsskvartalet 22. juli 2011. Kap 6.4.1. går nærmere inn i noen innvendinger mot sikkerhetsrådgivernes argumentasjon for hva som utgjør *en god barriere*.

6.4. This just proves that putting things in the way works

Tolke baklengs og fortelle forlengs

Passasjen som følger er et av få konkrete eksempler i materialet på *hvordan* situasjonelle grep gis status som livreddende og sikkerhetsfremmende. Skildringen av grepene i dette kapittelet skiller seg fra fremstillinger andre steder i materialet av objektsikkerhet som kostnadsbesparende og *common sense*. PST2 gjennomgår videoopptak av terrorangrep i blant annet Islamabad, Jakarta, Manchester, Boston og til sist 22. juli 2011 i Oslo.

Utdraget er interessant på flere måter. For det første behandler det det største nyere terrorangrepet på norsk jord, og nærheten til det som vises og fortelles er dermed stor. Sikkerhetsrådgiveren spør under visningen *hva design kan gjøre med dette*. I sammenheng

---

⁷¹ PST2 kap.5.4.7.

⁷² NSM1 kap. 6.2.2.

med opptak av ødeleggelsene 22.juli vil jeg fremheve dette som en spesielt sterk appell. For det andre kan passasjen si noe om etterrasjonaliseringers rolle i legitimering og fremstilling av forebyggingsgrep som livreddende. Denne delen av presentasjonen, med opptak av angrep som kommenteres og hendelsesforløp som tolkes fortløpende, har i seg det grunnleggende paradokset at *sense-making*, meningskapning eller fortolkning er en retrospektiv prosess. (Weick:1997 hos Clandinin:2007) Utfallet former narrativet, som igjen blir til en del av rasjonale hvor situasjonell og fysisk forebyggende sikkerhet får karakter av å være livreddende og *common sense*. Hendelsesforløpet, følgene det får og ikke får, leses på denne måten baklengs, men fortelles kronologisk i lys av det gjentatte spørsmålet: *Hva kan design gjøre med dette?*

PST2: *This is just to show the effects, really. How can design do anything about this particular attack?*

S: *No windows on the first floors?*

PST2: *I don't have the answer, I hope you guys do one day.*

And, of course, I will show you something from the 22nd of July. You have probably seen it before.

This was under some construction, here. This outside building on the pavement, there's been a lot of talk about why wasn't the G... the street closed. The street was fitted with hostile vehicle barriers, working, but they were not allowed to be used because there was a dispute between Oslo Kommune and the Government Complex, on... if it was allowed to close the street, fully. So the measures were on the ground working. But not allowed to use.

Anders Behring Breivik, he was parked here for some ten seconds, where he lit a fuse, and then he drove all the way up here (opp i stemmeleie) going.. This is as close as you can get, with a car! Outside the Prime Minister's office! Here we have some barriers – you know what kind of barriers? Plastic chains. Nice.

(stillhet)

*The woman was here, right? Look at the angle. Do you know what that is? That's a Christmas tree foot. It's a concrete block with a metal tube on it. That's what... that was what protected her. She didn't have that concrete block. **So, this just proves that putting things in the way works.** The incredible thing is that – well as you know, the building stands. And the building is both safe and secure in its fundamentation. It won't fall down. What you see here is of course the... the after-math... look at this... these are the windows...*

Have you been here? On the back side against Akersgata, where there is a pool? Well what we discussed here (-) and I, the other day was that: Does this, this water, does it absorb any energy? That's something for Cowi⁷³ to figure out. Because inside – not the tall building, but the one with the construction outside, did these measures work? Yes, I would say they do. They protected people inside here.

---

⁷³ Rådgivende ingeniørselskap. Se også www.cowi.no

Around the pavement here there are bollards. Hostile vehicle barriers... they didn't do much. Because that wasn't the angle of attack. It's pretty horrific, really, and it's... even during summertime, I would say it's... (stillhet)

This is how it looks, from the top. Exactly where the bomb was placed, this was the building with... from with the inside view, here's the Christmas tree foot. You saw pictures from here, with the glass and the water spread out. So it was pretty devastating. Did anyone... Was anyone in Oslo the day after? There was glass everywhere. There was... I mean, in a distance way beyond here, there was shattered glass everywhere. It was crazy.

The main building, Prime Minister's office, at the top, pretty untouched really. These two floors are all in security glass, bomb or shatter-proof up to some class, I don't know... What is this? Does anybody know? Or guess?

S: (lav, uhørlig kommentar)

PST2: En gang til!

PST2: The minister of justice's office, with a properly installed security glass. When I say properly installed, it's because you can have the best glass in the world – if you don't connect it rightly to the frame it won't help anything. Uhm, yeah. Same buildings again, or... the glass from these windows was measured by the Military Defense Research Authority to have traveled well over 1000 km/h, and the glass that didn't shatter, we found it impaled in concrete. It didn't break. It just impaled itself in the concrete. It was... that was really scary.

*The building that we saw the most on the news the same day... when they thought it was an accident, up here somewhere, because there was a fire. Look at all the debris. **Can design do anything about this? I hope so.***

*Just another youth... see here? This is the cafeteria! Had he come an hour and a half earlier, it would be packed. Over 100 people here. Would they have lived? No. Absolutely not. **Let's look at this... two stories down, this is a, some kind of technical corridor, down here is the garage, bollards, hostile vehicle mitigation measures, did they help? No. They didn't.**⁷⁴*

Over blir det beskrevet hvordan en kvinne som oppholdt seg utenfor regjeringsbygget 22. juli ble beskyttet mot eksplosjonen av en juletrifot i betong, mens andre ikke var så heldige. Dette følges av «so, this just proves that putting stuff in the way works». Altså dras det akkurat her en slutning om at barrierer på riktig sted virker – de redder liv. Dette er det vanskelig å argumentere mot, og det er heller ingen grunn til å tvile på oppriktigheten i ønsket om å forhindre skader og skjerme liv hjelp av barrierer på riktig sted til riktig tid. Andre grep, som trafikksperringer ved fortauet, begrenset ikke ødeleggelsene. *Around the pavement here there are bollards. Hostile vehicle barriers... they didn't do much. Because that wasn't the angle of attack.* Det er uklart om juletrifoten skal ses på som et fysisk sikkerhetsgrep per se om dette ikke var intensjonen – snarere synes den å ha fått en barrierefunksjon i øyeblikket. Om vi ser på kritikken av trafikksperringene fungerte de ikke som intendert fordi angrepet kom fra en annen vinkel. Hvorvidt en fysisk barriere redder liv eller ikke synes å avhenge av om man kan

---

⁷⁴ Mine uthevinger i hele utdraget.

forutse hvilken retning angrepet vil komme fra og dets kraft, altså å ha evnen til å forutse et meget stort antall mulige scenarier og bygge effektive barrierer mot dem, som samtidig skal fungere i sin fysiske, økonomiske og sosiale sammenheng i sammensatte bymiljøer.

Innenfor sin umiddelbare sammenheng bidrar disse slutningene til å legitimere vekten på fysiske barrierer fordi de redder liv, og setter i tillegg opp en differensiering mellom «gode og dårlige barrierer» som avhenger av faktorer det er vanskelig å ta stilling til annet enn i retrospekt.

6.4.1. Den gode barrieren?

En tydelig kritikk av de eksisterende barrierene fra sikkerhetsrådgivernes side er 1) at de ikke fungerer og 2) at de er utiltalende og lite sofistikerte. Men hvordan fungerer *den gode barrieren*, i sin ytterste konsekvens? Dette griper inn i den siste dimensjonen materialet leses langs, hva som ses på som *ideelle løsninger*. I et sårbarhetsperspektiv, hvor risiko ses på som flytende og ikke bare øker når eventuelle trusler blir tydeligere, men ved bevissthet om sårbarheter og avhengigheter i miljøet, blir risikoforskyvning et sentralt prinsipp. En lærer ved BAS stiller disse spørsmålene etter sikkerhetsrådgivernes kritikk av de midlertidige trafikkbarrierene rundt regjeringskvartalet:

BAS: *Is it about designing more attractive barrier systems, or making more of them so that they are functioning and cordoning off much more of the city, at what point do you say that there is enough of them?*

You know, because if you put them here, it's going to be somewhere else. How does one, you know from your perspective, define what the ideal outcome is?

(...)

Is it just turning up the dial you know, making you know sculpture-like, you know, aesthetically pleasing barriers in all the right locations? I mean, I'm just wondering, is there another way to think about this?

Dette åpner ikke bare for spørsmål om funksjonaliteten til forebyggende barrieresikkerhet, men også etikken. Det sentrale poenget her er ikke først og fremst om det finnes en målbar forskyvningseffekt, men at denne oppfattes som reell og hva håndteringen av dette i så fall sier om det objektpregede sikkerhetsbegrepet.

I en tidligere referert utveksling med PST2 bringer en student opp problemet med risikoforskyvning. Det viser seg i utdraget under et åpenbart hull i en diskurs hvor objektsikkerhet i det store og det hele også presenteres som sikkerhet for samfunnet (*vi, som*

må tenke på sikkerhet). I diskursen faller man tilbake på lovverket som en legitimeringsressurs:

(...)

PST2: *Because there is no law against it. There is no law that says 'if you secure your building, and it's brand new, well, then you have to secure the neighbor's'. Sorry. Tough luck. I have the money, you obviously didn't.*

S: *...then also, if you secure all the buildings, then you live in a society where-*

PST2: *Yep!*

S: *-where--*

PST2: *-and that's why I'm so excited that **you** (latter) are... ahm... it's not... that's what we need: We need fresh eyes. To see this problem: it's called displacement. Where you take a threat, and just displace it to somewhere else.*

Det som også kan leses er at eiere som mislykkes i å ta skritt for å vokte eget objekt står ansvarlige. Ansvarliggjøringen av objekteiere forutsetter også en viss felles opplevelse og strømlinjeforming av trusseldefinisjoner, hva som skal fremstå som tilgjengelige, intuitivt gode løsninger, og evne til å implementere dem. *Sikkerhetsloven* og *Objektsikkerhetsforskriften* kan tenkes på som et sterkt dytt der det av ulike grunner ikke er nok med motivering og stimulans, men det er samtidig en bredere institusjonalisering av denne samme måten å tenke sikkerhet på for eiere av objekter som faller *utenfor* definisjonen skjermingsverdig objekt. Her kommer den situasjonelle *kriminalitetsforebyggende* diskursen med sin produksjon av voktere for enkeltobjekter inn. Det gjøres i materialet ikke stor forskjell på bedriftseiernes ansvar og interesser i å sikre eget objekt, og den som råder over en viktig samfunnsfunksjon som er forankret i en eller flere bygninger.

6.5. Making sure that it will work that way

Hva *gjør* fysiske sikkerhetsgrep? Dette tilsynelatende enkle spørsmålet har flere svar enn det intuitive «beskytter mot fare». Det kan sies at fysiske sikkerhetsgrep, og spesielt barrieresikkerhet, ordner og handler på sosialt liv, administrerer adgang, skaper fysisk, men også sosial avstand til skjermingsverdige objekter, håndterer, forskaller og forsterker grenser mellom mulig truende, uønskede og farlige elementer, befolkning og rom som må reguleres. Den typen situasjonell forebygging som kommer frem i empirien konsentrerer innsatsen om det oppfattede målet, ikke om å kontrollere eller lukke inne farlige grupper eller individer.

Snarere handler logikken om å lukke ute en diffus og grenseløs trussel. Sikkerhetsgrepene er altså ikke knytta til kontroll av «farlige områder» i byen, men til beskyttelse av verdier i visse bygninger. Det er verdien som ringes inn, som kan avgrensnes og innkapsles. Trusselen er ikke forankret geografisk i deler av byen eller knyttet til territorier og sosioøkonomiske ulikhetsmønstre, men trer fram som deterritorialisert og flytende. (Beck:1992, 1999, 2009) Situasjonelle grep kan også leses som forsøk på begrensning av antall mulige truende scenarier.

6.5.1. Enkle og komplekse scenarier

Passasjen under peker på noe interessant i hvordan rasjonaliteter knyttet til situasjonell forebygging i materialet hviler på at man godtar som premiss muligheten for å forutsi scenarier og påvirke, forsinke og *avverge* en aktørs handlinger, og hvordan dette premisset møtes av en annen diskurs hvor byen karakteriseres som en arena for friksjon og komplekst sosialt liv.

S: The simpler the scenario is, the simpler it is to make it work. In urban contexts, what we usually are interested in, is that of as complex a scenario as possible. Basically anything can happen, that is what we usually encourage, right?

Urban space should be a place for... for rich, for poor, for demonstrations, for celebrations, for protest and for concerts, and all kinds of people – everything. It's kind of a friction zone. We usually talk about these things in a positive way. The urban sphere as a friction zone. And that's a quality.

So the more complex the scenario gets, the more complex... it gets almost impossible to kind of make measures and guidelines to make sure that all these things can work properly. And then it becomes somehow easy to just give up, I think.

And I think, well, a lot of the debates are... on... to secure these areas for example in Oslo, and so on, it's a little bit... it seems a little bit affected by that... a little bit like someone is almost like: 'we give up'. Like it's... when they present this report now, it's like... 'We give up, it's impossible to do everything, so we do something, we accept the rest'.

So I think it's interesting that the common denominator here is this idea that we try to plan for a certain array of happenings, and making sure that it will work that way.

Utdraget er hentet fra en diskusjon om midlertidige trafikksperrer i Oslo sentrum, og skiller seg fra den umiddelbare konteksten ved å introdusere et mer overordnet nivå for prinsipiell diskusjon. Det er også en av få passasjer hvor en uten tvil kan se en aktiv posisjonering og konstruksjon av et *vi* av arkitektstudentene selv. *What we usually are interested in, what we usually encourage, we usually talk about this in a positive way.*

Hvis vi skulle lese denne passasjen opp mot utsagn fra sikkerhetsrådgiverne lenger opp i underkapittelet om *skala, sted, referanseobjekt og forhold til byen* ville vi fått se en sammenstilling av minst to svært ulike diskurser hvor begge synes forankret i det fysiske rommet byen opptar, men som likevel synes å snakke om ulike steder. I den ene trer enkeltobjekter og funksjoner frem som meningsbærende enheter og samtidig det man *handler på*, mens bymiljøet forstått som sosialt liv ikke blir en del av synsfeltet (Jørgensen og Phillips:2002). I den andre trer nettopp komplekse scenarier, friksjon og gnisninger, mangfold og uorden frem som positive kvaliteter ved byen. I akkurat denne passasjen kommer feiringer, konserter, protester, demonstrasjoner og eksempler på sosialt liv i offentligheten med konnotasjoner til umiddelbarhet og mangfold til å representere byen som sådan. Siste del av passasjen kan på sin side sies å gripe inn i perspektivet på sikkerhet som aktivitet eller prosess, hvor *noen, nesten* i studentens ord sier *we give up, it's impossible to do everything so we do something, we accept the rest*.

6.6. To have a really good conversation

Helt i starten av seminardagen legger en professor ved BAS frem en intensjon og en oppfordring:

BAS: *I think that the main thing that for today is that, I think, that there is a very open discussion - please, I would encourage all the students very much to actively engage in the debate, and I think we have a little bit of flexibility in the time, already we are a little bit behind schedule, but I think we can feel free to – if there is a moment where the debate kicks off, to have a really good conversation. I hope that we can be a little bit flexible. And – and – start a kind of discussion, as much as possible. So I think for us, from the point of view of the course, and BAS, we are very, very interested to hear your views and ideas, and this kind of whole discourse from your perspective, and I think we are very interested to ask questions and find out as much as possible. So...*

Hvis åpen diskusjon var en intensjon fra skolens side, hvordan kan vi forstå at dette skjer i så liten grad? Som nevnt i kap.3.5. og 4.1. om klasseromsseminaret og undervisning som sosial praksis kan det på et nivå ses i lys av føringene disse legger, men fraværet av åpen diskusjon kan i tillegg tolkes i lys av *hva* de diskuterer. Er det noe spesielt med forebygging av trusler mot rikets sikkerhet, organisert kriminalitet, risiko og sikkerhet i dette henseendet, som kan sies å være med på å «lukke» diskusjonen? Dette griper også inn i et av spørsmålene fra hovedproblemstillingen, om hvorvidt det kan sies å komme til uttrykk en dominant diskurs innenfor rammen av seminaret. Hvordan avgjør man om en diskurs har lykket i midtertidig å fastholde meningen til flytende tegn, og framstår som fornuftig, åpenbar og *common sense*? (Laclau & Mouffe hos Jørgensen & Phillips:2002 s.27-29)

I kap. 6.3.1. ble det diskutert hvordan KR1s appell til arkitektstudentene om å tenke seg arkitektoniske og landskapsarkitektoniske løsninger på gatekriminalitet i Nygårdsparken ble møtt av innvendinger om at problemet var politisk, og hadde en politisk løsning. Dette ble så sett som en kontrast til hvordan problemområdene som tas opp av NSM1, PST2 og til en viss grad PST1 *ikke* møtes av slike innvendinger og problematiseringer selv om de presenterte truslene kontekstueres i så liten grad. Dette ble foreslått lest i lys av at spørsmål som berører og er definert som trusler mot *rikets sikkerhet* gjennom lovgivning og institusjoner er *sikkerhetiserte* i Buzan, Wæver og de Wildes forstand, og godtatt som eksistensielle trusler, «løftet ut» av den politiske sfæren og akseptert som gjenstand for bred og øyeblikkelig mobilisering. (Buzan, Wæver, de Wilde:1998)

Jeg vil også foreslå at måten risiko- og sikkerhetsbegrepene som trer fram i empirien er koblet til konkrete, situasjonelle forebyggingsteknikker, legalt rammeverk i Sikkerhetsloven og Objektsikkerhetsloven, trusselvurderinger fra PST og modeller for risikohåndtering gjør denne tilnærmingen til sikkerhet til en *rasjonalitet* i governmentalityforstanden av ordet, med både materielle, juridiske, praktiske, institusjonelle og diskursive elementer.

(...) agents, knowledges, powers and techniques are assembled into specific apparatuses for the exercise of these new ways of governing crime, thus making these ways of thinking into practical ways of acting. (Garland:1997. s.186)

Slik kobles det formidlede trusselbildet sammen med bestemte måter å tenke sikkerhet på, bestemte måter å forholde seg til aktøren på, til objektet og byrommet, til kunnskap og konkrete fysiske forebyggingsteknikker, og gjennom innskrivninger av studentene et *vi* som må tenke på og spre kunnskap om sikkerhet, og utgjøre en motvekt til en «uvitenhet» hos beslutningstakere. I tillegg kobles det livreddende potensialet til fysiske sikkerhetsgrep direkte til angrepet på regjeringkvartalet 22. juli, noe som kan tenkes å utgjøre en spesielt sterk appell. Det er min oppfatning at summen av disse skaper det vi kan kalle en dominant diskurs *innenfor rammen av seminaret*, men at det ikke er mulig å trekke slutninger om hvorvidt disse kunnskapene, ferdighetene og subjektiveringsforsøkene «holder» utenfor klasserommet og blir med studentene ut i praksis og yrkesliv.

7. Avslutning

I dette avslutningskapittelet vil jeg svært kort oppsummere hovedfunn og diskutere måter å forstå disse på, men jeg vil også legge fram noen mulige bredere implikasjoner av de instrumentelle og objektorienterte risiko- og sikkerhetsbegrepene som har kommet fram gjennom oppgaven, og som forstås som deler av rasjonaliteter. Hvis disse rasjonalitetene springer ut av problemløsning og å «få ting gjort», hva er det de forsøker å håndtere?

Aller først – hva kjennetegner risiko- og sikkerhetsbegrepene slik kommer frem i direkte tematiseringer? Hva snakker de faktisk om når de bruker disse ordene? Gjennom forelesningene og diskusjonene trer det fram et instrumentelt risikobegrep og et ikke-sosialt, varepreget sikkerhetsbegrep knyttet til *rikets sikkerhet* gjennom enkeltobjekter av spesiell nasjonal betydning – skjermingsverdige objekter. Disse objektene befinner seg på et sted, i bymiljøet, og diskursene om dem bærer derfor i seg begreper om skala. Miljøet rundt objektene blir av sikkerhetsrådgiverne i svært liten grad behandlet som meningsbærende enheter. Det kan – som tidligere diskutert – synes som om skalaen går direkte fra enkeltobjekt til nasjon. Vare- eller objektpreget kommer hovedsakelig til uttrykk i referanser til sikkerhet som noe som må *selges inn* hos beslutningstakere, men også gjennom eksempler hvor «sikkerhet» opptrer synekdotisk med situasjonelle forebyggingsgrep og teknologier, som barrierer, overvåkningsutstyr og materialer som motstår eller absorberer trykk.

Risiko – som hovedsakelig snakkes om av sikkerhetsrådgiverne NSM1 og PST2 - behandles gjennom forelesningene som noe man kan kalkulere, spre, flytte og minimere gjennom analyser, modeller og strategier for risikohåndtering, og en kan si at risikobegrepet inngår som et verktøy i prosessen med å utarbeide fysiske sikkerhetsgrep. Risiko- og sikkerhetsbegrepene ses derfor som relasjonelle både fordi de defineres i forhold til hverandre betydningsmessig i språk og diskurser, og i praksis hvor risikobegreper og -modeller brukes for å utarbeide konkrete fysiske sikkerhetsgrep.

Når disse måtene å tenke på kobles sammen med problemdefinisjoner, objekter å handle på, teknikker, kunnskap, praksis, bestemte måter å fordele eierskap og ansvar på og måter å subjektivere på som i konteksten av dette seminaret, ses de i analysen som rasjonaliteter i governmentalitybegrepet av ordet. (Garland:1997, Rose: 2000) Ved første gjennomlytting av materialet var det også disse fellestrekkene i oppbygning som stakk seg ut – om spredningen i problemdefinisjoner var stor og spente fra terrorisme, spionasje og sabotasje til

overfallsvoldtekt, salg av illegale stoffer og utrygghetsfølelse i befolkningen, presenterte alle forelesningene et eller flere problemområder, et løsningsrepertoar, oppfatninger om både trusselaktør og dennes motivasjon og rasjonalitet, hvem det er som personifiserer trusselen *vi* må beskytte oss mot, hindringer, håp og allierte, og et *vi* som kunne og burde gjøre noe med dette.

Det som samlet dem alle var synet på situasjonell forebygging som et intuitivt og fornuftig løsningsrepertoar, og en uttalt tro på arkitektstudentenes framtidige forebyggingskunnskap og evne til å «spre kunnskap om sikkerhet». Jeg har derfor lest presentasjonene langs dimensjonene 1) *problemdefinisjoner og løsningsrepertoar* 2) *aktørbilder* 3) *syn på eierskap og ansvar* 4) *objekt og bymiljø - sted, skala og forhold til byen* 5) *hindringer, håp og allierte – ideelle løsninger*. Dette har tydeliggjort og underbygget analysen av risiko- og sikkerhetsbegrepene som verktøy ikke for diskusjon og refleksjon, men for en *annen* form for praksis. Dette forstås som en del av grunnen til at den innledende intensjonen fra BAS sin side om åpen diskusjon og debatt ikke synes å realiseres i større grad.

En annen mulig årsak trer fram i en kort, men interessant diskusjon mellom KR1 og studentene når de bes om å vurdere arkitektoniske og landskapsarkitektoniske løsninger på gatekriminalitet, ordensproblemer og utrygghet i offentlig rom i Nygårdsparken i Bergen. Som diskutert i analysen i kap. 6.3.1. forstås innvendingen om at dette er *et politisk problem med en politisk løsning* i kontrast til måtene problemstillinger knyttet til rikets sikkerhet møtes på, delvis som et resultat av at de sistnevnte problemområdene godtas som sikkerhetiserte spørsmål. (Buzan, Wæver, de Wilde:1998) Lokal forebyggende sikkerhet som svar presenteres også hos KR1 mot et bakteppe hvor transnasjonal organisert vinningskriminalitet langt på vei ses som baksiden av økt mobilitet og fattigdom i EU og Schengen, og hvor utfordringer med å etterforske disse gjør det fornuftig å forebygge situasjonelt og lokalt. En hovedforskjell mellom KR1 og de andres problemdefinisjoner er igjen at transnasjonal organisert kriminalitet ikke er et sikkerhetisert spørsmål og ikke defineres som en eksistensiell trussel knyttet til rikets sikkerhet. (Buzan, Wæver og de Wilde:1998)

Det trer blant annet gjennom diskusjonene over frem en skillelinje mellom en diskurs om generell kriminalitetsforebygging og en rikets sikkerhet-diskurs som til en viss grad korresponderer med organisasjonstilhørighet og yrkesbakgrunn, men også blandes og overlapper flere steder. Når dagligdagse eksempler på «forebyggende sikkerhet» som å låse

døren selv om en ikke har vært utsatt for innbrudd brukes sammen med argumenter for situasjonelle forebyggende grep mot en diffus, potensiell og eksistensiell trussel er dette med på å underbygge og «sette» mening i diskurser og logikker hvor situasjonelle grep fremstår som intuitive, *common sense* og viktige.

Det instrumentelle eller operative risikobegrepet som har tredd frem i empirien som et verktøy i prosessen med å designe sikkerhetsløsninger lar seg altså belyse i et governmentalityperspektiv som elementer av en rasjonalitet. Men - dette er ikke det eneste forholdet til risiko som kommer frem. Det kan absolutt skimtes et bredere, mindre håndgripelig og ryddig risikobegrep i selve forsøkene på å kalkulere og mobilisere bredt i forberedelse på muligheten for angrep fra ukjente og potensielle trusler.

NSM1: *I wouldn't expect when I come home tomorrow, that someone has burgled my apartment. But you have to have a base to decide the threat, when you are coming from protective security - because you are protecting from something that is unknown, something that is also unlikely. And when it comes to securing national assets, you are planning perhaps thirty years ahead. And you don't know what the threat situation is going to look like, thirty years ahead.*

Trusselen mot det skjermingsverdige objektet er ukjent, potensiell, flytende og deterritorialisert. Igjen opptrer det nære, dagligdagse eksempelet sammen med spørsmål om nasjonal sikkerhet. I utdraget under refereres det til en ukjent framtid hvor «vi» er villige til å ta til våpen og slåss for en sak – nærmest til en tilstand av før-krig, eller potensiell krig.

PST2: *This situation is... if we plan... if we measure out risk today, we change tomorrow, because some political... they change their views, they say that 'no, we don't want to help Syria after all', or 'we want to help Syria', so tomorrow the situation can be totally different.*

And threat... people are willing to, to fight for a cause. We live in our society, but the cause is not worth fighting for, yet. Do you understand me? Tomorrow, we might be picking up arms and doing the deed. Because this is our fight. But yesterday it wasn't there⁷⁵.

Statistikk er ikke et verktøy for å beregne sannsynligheten av et angrep eller en trussel, man planlegger for det ukjente og kalkulerer på bakgrunn av sårbarheter og en potensiell, flytende trussel:

NSM1: *Well it's really hard to have any firmly based statistics on it, because you don't know necessarily what events have been mitigated before they actually took place.*

(...) And you can't really think about the statistics there, because there are no comparable statistics, you have to look at... you have to ignore likelihood and more think of the (uklart) that you are involved in protecting.

---

⁷⁵ Fra kap. 5.4.2.

Dette bredere forholdet til vanskelig definerbare, potensielle trusler og risikoer på nivået for problemdefinisjoner bygger opp under den tanken at rasjonalitetene hvor de instrumentelle risikobegrepene inngår kan forstås som forsøk på å gjøre stor, diffus risiko håndterbar og kalkulerbar ut fra tilgjengelige teknologier og handlingsrom. Dette resonnerer med det mer refleksive risikobegrepet vi finner hos Beck, og jeg vil foreslå at en større analyse som vil forholde seg også til *hva rasjonalitetene kan tenkes å være forsøk på å få til å fungere* med hell kan ta inn perspektiver som for eksempel risikosamfunnsperspektivet. (Garland:1997, Beck: 1992, 1998, 2002, 2009).

So the hidden central issue in world risk society is how to feign control over the uncontrollable – in politics, law, science, technology, economy and everyday life (Beck:2002 s.41)

Det objekt- og varepregede sikkerhetsbegrepet kan i denne sammenhengen forstås på samme måte som det instrumentelle risikobegrepet over, men fokuset på situasjonelle grep og enkeltobjekter kan også knyttes til fragmenterte og komplekse eierforhold i byen – stedet hvor mange viktige samfunnsfunksjoner, tett bebyggelse, symbolbygninger, kommersiell virksomhet, kritisk infrastruktur og nasjonalstatens politiske maktsentra er samlet, og skjermingsverdige objekter ligger side ved side og deler gate med handelskvartaler og boliger. Jeg har slik ønsket å ta til orde for å inkludere også begreper om høypolisiær virksomhet i undersøkelse av forskjeller i normgrunnlag for kontrollen av byrommet.

Slik kan altså de instrumentelle og objektpregede risiko- og sikkerhetsbegrepene ses som deler av rasjonaliteter som springer ut av problemløsning og praksis, med implisitte problemdefinisjoner, løsningsrepertoar, syn på aktøren, begreper om hvem som eier problemet, hvilke vi som forsøkes skapt og som mobiliseres for å gjøre noe med det oppfattede problemet, men det er som nevnt over like viktig å spørre og forsøke å antyde hvilke bredere styringsproblemer, konflikter eller spenninger de ulike rasjonalitetene forsøker å løse. I et større bilde er det viktig fordi det å utvikle et forhold til hvordan en forsøkes mobilisert og ansvarliggjort innenfor maktforhold kan gjøre en istand til å ta mer informerte valg, og bli klar over hvilke spørsmål og hensyn som er implisitte, fremstår som *common sense* eller rett og slett ikke blir en del av synsfeltet innenfor de ulike logikkene.

Det er naturligvis et prosjekt alt for stort for denne oppgaven, men tendensen i empirien til å plassere problemdefinisjonene på nivåer utenfor politisk handlingsrom og demokratisk kontroll, mens løsningsrepertoaret er situasjonelt og lokalt, kan synes å peke til hvordan *noe*

skjer med problemer når de flyttes mellom myndigheter og institusjoner, og for eksempel beveger seg mellom å være politiske spørsmål og høypolisiære problemstillinger. Mulige paralleller kan kanskje finnes på uventede steder – for eksempel i prosesser ofte behandlet i kriminologien, hvor handlinger som flyttes inn under politiets ansvarsområder ikke bare forblir det samme problemet håndtert av en annen myndighet, men endrer karakter både kvalitativt og i publikums oppfatning av det.

Språk spiller en sentral rolle i dette samarbeidsprosjektet, men ikke som enkel ideologi eller direktelinje fra forståelser til sosiale følger – språk som rasjonalitet, uløselig knyttet til praksis og like mye formet av institusjonelle forhold, politisk handlingsrom og den tilgjengelige teknologien i sikkerhetsgrepene som omvendt.

8 Litteraturliste

Adam, Barbara, Beck, Ulrich and Van Loon, Joost (2000): *The Risk Society and Beyond – Critical issues for social theory*. London: Sage Publications

Amin, Ash & Thrift, Nigel (red.) (1994): *Globalization, institutions and regional development in Europe*. Oxford: Oxford University Press

Beck, Ulrich (1992): *Risk Society – Towards a New Modernity*. London: Sage Publications

Beck, Ulrich, Giddens, Anthony & Scott Lash (1994): *Reflexive Modernisation. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press

Beck, Ulrich (1998): *World Risk Society*. Cambridge: Polity Press

Beck, Ulrich (2002): «The Terrorist Threat: World Risk Society Revisited». I *Theory, Culture & Society*, Vol.19 (4). London: Sage Publications Ltd.

Beck, Ulrich (2009): *World at Risk*. Cambridge: Polity Press

Bergersen, Stine (2012): *Risiko, sikkerhet og nye trusselbilder. Myndighetenes vurdering av terrortrusselen mellom 2001-2008*. Masteravhandling. Institutt for Kriminologi og Rettssosiologi: Universitetet i Oslo.

Berkaak, Odd Are & Frønes, Ivar (2005): *Tegn, tekst og samfunn*. Oslo: Abstrakt

Bjørger, Tore (2015): *Forebygging av kriminalitet*. Oslo: Universitetsforlaget

Bourdieu, Pierre (2005): *Viden om viden og refleksivitet*. København: Hans Reitzels Forlag.

Brodeur, Jean-Paul (2011): *The Policing Web*. Oxford Scholarship Online.
DOI:10.1093/acprof:oso/9780199740598.001.0001 Lesedato: 15.02.2015

Bryman, Alan (2008): *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press

Buzan, Barry, Ole Wæver, Jaap de Wilde (1998): *Security – a new Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers

Christophersen, Jon og Unstad, Marit E. (1999): «Kriminalitetsforebyggende bygging». i *Den trygge byen. Kriminalitetsforebyggende planlegging*. Tina Schouen (red). Oslo: Norsk Form

Clandinin, Jean D. (red.) (2007): *Handbook of narrative inquiry*. Alberta, Canada: Sage

Coaffee, Jon (2003): *Terrorism, Risk and the City – The making of a contemporary Urban Landscape*, Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.

Ditrych, Ondrej (2014): *Tracing the Discourses of Terrorism*. London: Palgrave Macmillan

Ericsson, Richard V. & Haggerty, Kevin D. (1997): *Policing the risk society*. Toronto: University of Toronto Press.

Fairclough, Norman og Chouliaraki, Lilie (1999): *Discourse in late modernity – Rethinking Critical Discourse Analysis*, Edinburg University Press, Edinburgh

Fairclough, Norman (2003): *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*, Routledge

Feeley, Malcolm & Simon, Jonathan (1992): «The New Penology: notes on the emerging strategy of corrections and its implications» i *Criminology*, Vol 30 (4) ss. 449 – 73

Finstad, Liv (2003): *Politiblikket*. Oslo:Pax Forlag

Forslag til planprogram for nytt regjeringskvartal 26.01.2015. Statlig reguleringsplan med konsekvensutredning. Tilgjengelig:
www.statsbygg.no/files/prosjekter/RKVnytt/planforslag/Planprogram-RKV-20150126.pdf Sist åpnet: 03.05.2015.

Garland, David (1996): «The limits of the sovereign state: Strategies of Crime Control in Contemporary Society». I: *British Journal of Criminology*, 36/1. ss. 445-471

Garland, David (1997): «Governmentality and the problem of crime», i *Theoretical Criminology* Vol. 1(2): 173-214, Sage Publications, London

Gundhus, Helene, Paul Larsson og Tor- Geir Myhrer (red.) (2007): *Forskningskonferansen 2007. Polisier virksomhet. Hva er det? Hvem gjør det?* Oslo: Politihøgskolen.

Hörnquist, Magnus (2003): «Ordningspolitikens födelse» i Flyghed, Janne & Hörnqvist, Magnus (red.): *Laglost land. Terroristjakt og rättssäkerhet i Sverige*. Stockholm: Ordfront.

Hörnqvist, Magnus (2010): *Risk, Power and the State: After Foucault*. Abingdon: Routledge

Jackson, Richard (2005): *Writing the war on terrorism: Language, politics and counter-terrorism*. Manchester: Manchester University Press

Jørgensen, Marianne & Louise Phillips (2002): *Discourse analysis as Theory and Method*, Sage, London

Kuvoame, Moses Bixon Billa (2012): «Marginalisert etnisk minoritetsungdom i rusmiljøet langs Akerselva – Et historisk tilbakeblikk», ss. 135 – 166 i *Kriminologiske byvandring*. Oslo: Novus Forlag.

Laclau, Ernesto (1990): *New Reflections on the Revolution of Our Time*, Verso, London

Larsson, Paul; Gundhus, Helene Oppen Ingebrigtsen; Granér Rolf (red.) (2014): *Innføring i Politivitenskap*. Oslo:Cappelen Damm Akademisk

Lomell, Heidi Mork (2007): *Selektive overblikk*. Oslo: Universitetsforlaget

Lomell, Heidi Mork (2012): Byens voktere før og nå. Del 2: Byens voktere nå, ss. 93 – 102 i *Kriminologiske byvandring*. Oslo: Novus Forlag.

Lomell, Heidi Mork (2014): «Polisier virksomhet utenfor politiet». I *Innføring i Politivitenskap*, Larsson, Paul; Gundhus, Helene Oppen; Granér, Rolf (red.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Nafstad, Ida (2013): *Et anstendig menneske. Møter mellom rusbrukere og det offentlige rom i Oslo*. Doktorgradsavhandling. Oslo: Institutt for Kriminologi og Rettssosiologi.

Objektsikkerhetsforskriften. Forskrift om objektsikkerhet av 22. oktober 2010 nr 1362. Tilgjengelig: <www.lovdata.no>

O'Malley, Pat (2010): *Crime and risk*, Compact criminology, London: SAGE Publications Ltd. Tilgjengelig: <http://dx.doi.org/10.4135/9781446251362>. Lesedato: 15.02. 2015.

O'Malley, Pat (1999): «[Governmentality and the risk society](#)» i *Economy and Society* Vol. 28, iss. 1.1999. Publisert på nett: 04.06.2009. Tilgjengelig: www.tandfonline.com DOI:/abs/10.1080/03085149900000027#.VOJIHnbKzcs. Lesedato: 16.02.2015.

Oppen Gundhus, Helene (red); Larsson, Paul (red) og Myhrer, Tor-Geir (red) (2007): *Polisiær virksomhet: hva er det – hvem gjør det?* Forskningskonferansen 2007. Rapport. Oslo: Politihøgskolen. PHS Forskning 2007:7

Prieur, Annick og Sestoft, Carsten (2006): *Pierre Bourdieu, en introduktion*. København: Hans Reitzels forlag

Rose, Nikolas (2000): «Government and control». I: *British Journal of Criminology*, 40ss. 321-339

Rose, Nikolas, O'Malley, Pat og Valverde, Mariana (2006): «Governmentality». I: *Annual Review of Law and Social Science* Vol. 2: ss. 83-104. doi: 10.1146/annurev.lawsocsci.2.081805.105900

Rose, Nikolas (1999): *Powers of Freedom. Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press

Sandberg, Sveinung og Pedersen, Willy (2006): *Gatekapital*. Oslo: Universitetsforlaget

Shearing, Clifford & Wood, Jennifer (2007): *Imagining security*. Cullompton, Devon: Willan Publishing

Sikkerhetsloven. Lov om forebyggende sikkerhetstjeneste av 20. mars nr.10. Tilgjengelig: <www.lovdato.no>

Søndagsrevyen: 08.09.2013 «Lærer arkitektstudenter om terror. Tilgjengelig: <tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/nmfa03090813/08-09-2013#t=13m12s> Sist åpnet: 29.04.2015.

Valverde, Mariana (2011): «Questions of Security. A Framework for Research». I: *Theoretical Criminology*. Vol. 15 nr.1. ss.3-22. DOI: 10.1177/1362480610382569 ss. 3-22

Valverde, Mariana (2014): «Studying the Governance of Crime and Security: Space, time and jurisdiction». I: *Criminology & Criminal Justice*. Vol. 14(4) ss. 379–391. DOI: 10.1177/1748895814541899

Zedner, Lucia (2004): *Criminal Justice*. Oxford: Oxford University Press

Zedner, Lucia (2009): *Security*. New York: Routledge

Åtland, Kristian (2008): *Hva er sikkerhet? En drøfting av sikkerhetsbegrepets innhold fra antikken til det 21.århundre*. I *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*. Vol. 24, nr. 1/2. ss. 108.133

Aakvaag, Gunnar (2008): *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt

Åpen trusselvurdering 2013. Politiets Sikkerhetstjeneste. Tilgjengelig: <http://www.pst.no/media/58980/PSTs_tv2013_web.pdf>

Vedlegg

Kursbeskrivelse og leseliste

(DRAFT 01 July 2013)

THE CITY BETWEEN ‘SECURITY’ AND ‘FREEDOM’

Bergen Architecture School, BAS

Masters Course Autumn 2013

This Masters course will address the intersection of security and contemporary architecture and urbanism. Such a theme is placed within the context of the emerging dominance over recent decades of asymmetrical forms of warfare (such as what has been referred to as ‘terror’ or ‘terrorism’ for example) over symmetrical ones – as well as the emergence of urban territory as an increasingly common site for contemporary warfare in its various formats. Such phenomena are difficult to disentangle from a related set of themes that will be addressed in the course. These include, for example, the construction of a public consciousness of risk, fear, and paranoia, with the support of private and public media; and the growing pressure for surveillance and control of public and private space under the refrain of public ‘security.’

Architecture and urbanism are heavily implicated in this, both as sites of infrequent attack, but more importantly as constructed sites of constant risk or threat. Urban sites of potential symbolic and operational significance such as public spaces and buildings, embassies, corporate headquarters and airports and other key infrastructural systems are progressively seen by authorities as sites of potential risk that necessitate heightened security and control. Such pressures see the spaces of cities gradually more colonized by surveillance cameras, concrete barriers, fences, checkpoints, security guards, X-Ray machines, key-code access zones, and other less visible strategies, devices and procedures. In this ongoing elevation of perceived risk, such transformations have been condemned by critics for the role they play in encroaching upon essential civil liberties within the urban realm that include the freedom to use public space, and the right to engage in protest and free speech within it.

The course will employ theory, research and design to engage the architectural and urban implications of this contemporary landscape. What are the dominant discourses around security and the city? Security for whom? How do the pressures of ‘risk and threat’ produce architecture and urbanism? Conversely, what are the central discourses around freedom and the city? How can the potential of conceptual and strategic thinking and design be exploited in the dilemma between, on the one hand, actual or constructed risk to public safety, and the other, individual freedom and the rights and access to the city? How could the contemporary pressure toward ‘securing’ the city, be steered to produce positive and novel qualities, atmospheres and social potentials – and new freedoms? How can public space support rather than limit meetings, conflict, negotiation, protest, exchange, difference, coexistence, transparency, engagement, empowerment, and participation? How could new conceptual frameworks for understanding the city, public space, architecture in relation to security and freedom open up alternate strategies to conventional risk-reduction approaches employed today?

In this exercise, we will be in dialogue with the Norwegian security agencies PST and NSM –

which are currently interested in the potential of design to address security issues – particularly in the aftermath of the events that took place in Oslo in July 2011. In addition to meetings with and presentations by these agencies, we will be engaging with representatives of organizations focused on the threat of the security apparatus to civil liberty, free expression and rights to the city. We will travel to London to meet with the authorities and designers involved in urban security there, and also with protest groups. We will embark on a tour to Jerusalem and the West Bank to explore the complex and imposing relationship between security, architecture and urbanism that has evolved over recent decades. Guest speakers and critics will be invited to contribute to the ongoing discussion and debate within the course.

Relevant Readings:

- Stephen Graham, *Cities Under Siege: The New Military Urbanism*, 2011
- Stephen Graham, (ed.) *Cities, War, and Terrorism: Towards an Urban Geopolitics*, 2004
- Tim Rieniets, Jennifer Sigler, Kees Christiaanse (eds.): *Open City: Designing Coexistence*, 2009
- Igmade, Stephan Trüby, et al (eds), *5 Codes: Architecture, Paranoia and Risk in Times of Terror*, 2006
- Leopold Lambert, *Weaponized Architecture - The Impossibility of Innocence*, 2012.
- Nassim Nicholas Taleb, *The Black Swan*, 2007
- Nan Ellin, *The Architecture of Fear*, 1997
- Eyal Weizman, *Hollow Land*, 2012
- Malkit Shoshan, *Atlas of the Conflict*, 2010
- Philipp Misselwitz and Tim Rieniets (eds.): *City of Collision - Jerusalem and the Principles of Conflict Urbanism*, 2006.
- Thomas Hilberth, Prolegomena zu einer Architektur der Sicherheit [ctrl][space] und die architektonische Kriegsmaschine im Zeitalter des "War on Terrorism", 2007
- Neil Brenner, Peter Marcuse and Margit Mayer, 'Cities for people, not for profit', Introduction in *City*, vol. 13, nos. 2–3, June–September 2009
- Thomas Levin et al (eds), *CTRL [SPACE]: Rhetorics of Surveillance from Bentham to Big Brother*, 2002
- Rachel Briggs, *Invisible Security: The impact of counter-terrorism on the guilt environment*, 2005
- David Kamien, *The McGraw-Hill Homeland Security Handbook: The Definitive Guide for Law Enforcement, EMT, and all other Security Professionals*, 2005
- Roger Kemp, *Homeland Security: Best Practices for Local Government*, 2010
- HM-Government, *Crowded places - the planning system and counter-terrorism*, 2012
- Joseph Demkin, *Security Planning and Design: A Guide for Architects and Building Design Professionals*, 2003
- John Horgan, et al (eds), *Terrorism Studies: A Reader*, 2012
- Artur Zmijewski and Joanna Warsza, *7th Berlin Biennale for Contemporary Art: Forget Fear*, 2012
- Johan Grimonprez, *Inflight*, 2000
- Gilles Deleuze, 'Postscript on the Societies of Control' in *October* Vol. 59 (Winter, 1992)
- Noam Chomsky, *9-11*, 2001
- Noam Chomsky, *Power and Terror*, 2003
- Jean Baudrillard, *The Spirit of Terrorism*, 2003
- Slavoj Žižek, *Welcome to the Desert of the Real*, 2002

Slavoj Žižek, *First as Tragedy, Then as Farce*. 2009

Paul Virilio, *The Administration of Fear*, 2012

David Harvey, *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*, 2012

Relevant Websites:

<http://occupiedwallstjournal.com>

<http://dictionaryofwar.org/>

<http://www.spatialagency.net/database/park.fiction>

<http://subtopia.blogspot.com>

<http://thefunambulist.net>

www.decolonizing.ps

Postboks 1047 Blindern
N-0316 Oslo
Tlf: 22 05 82 21
Tlf: 22 05 82 50
nsd@nsd.uio.no
www.nsd.uio.no
Orgnr: 969 321 884

Liv Finstad
Institutt for kriminologi og rettssosiologi Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 15.01.2014

Vår ref: 36699 / 2 / MB

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 16.12.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

36699	<i>Arkitekten som forebygger Tverrfaglige forebyggingsinitiativer i regi av politiet</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Liv Finstad</i>
Student	<i>Sandra Maria Winther Akseth</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.06.2015, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Marianne Bøe

Kontaktperson: Marianne Bøe tlf: 55 58 25 83

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Sandra Maria Winther Akseth s.m.w.akseth@student.jus.uio.no

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Arkivregistering i Databasen NSD

NSD, NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1047 Blindern, 0316 Oslo. Tlf: 22 05 82 21. nsd@uio.no
NSD, NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 4701 Trondheim. Tlf: 47 74 30 00. kjartan.sandaker@ntnu.no
NSD, NSD, Sivil Universitetet, Tromsø, 9001 Tromsø. Tlf: 47 77 51 43. nsd@hhs.no

Formålet med prosjektet er å undersøke implikasjoner av forebyggingsprosjektet mellom PST, NSM og Bergen Arkitektskole (BAS). Det vil gjennomføres personlig og gruppeintervju med omtrent 20 personer. Det vil også gjennomføres observasjon under deler av kurset. Utvalget vil bestå av masterstudenter ved BAS, representanter fra PST og fra NSM. Utvalget rekrutteres ved at student tar kontakt med rektor ved BAS, og ledelsen ved PST og NSM.

Personvernombudet legger til grunn at prosjektet klareres med BAS, PST og NSM.

Det innhentes muntlig og skriftlig samtykke basert på muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Det foreligger tre informasjonsskriv: ett til studenter ved BAS, og ett til ansatte ved PST og ett til ansatte i NSM. De reviderte informasjonsskrivene mottatt 10.01.2014 er tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår.

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at student setter seg inn i og etterfølger Universitetet i Oslo sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc til oppbevaring av personidentifiserende data.

Forventet prosjektslutt er 15.06.2015, og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres, og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller kategoriseres tilstrekkelig.

Alle kilder i denne avhandlingen er oppgitt.

Antall ord: 45 245.